

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Bytostné a duchovní prožitky v daseinsanalytickém výcviku

Bc. Pavel Mareš

Diplomová práce

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Praha 2018

Prague College of Psychosocial Studies

Essential and spiritual experience in daseinsanalysis training

Bc. Pavel Mareš

The Diploma Thesis

The Diploma Thesis Work Supervisor:
Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Praha 2018

Anotace

Otázka, jež charakterizuje tuto diplomovou práci, je otázka po bytí. Teoretická část práce vyjadřuje myšlenky fenomenologie a daseinsanalýzy a zabývá se pojmy bytí, spirituality a duchovních prožitků. Výzkumná část práce se zaměřuje na prožitky bytí u frekventantů daseinsanalytického výcviku. Metodou zpracování dat je IPA. Součástí práce je rešerše zahraničních výzkumů a publikací s tématem spirituality v sociální práci.

Klíčová slova

bytí, daseinsanalýza, spiritualita, spolubytí, prožitek, IPA

Abstract

The question characterizing this diploma thesis is the question of being. The theoretical part of the thesis expresses the ideas of phenomenology and daseinsanalysis and deals with concepts of being, spirituality and spiritual experiences. The research part of the thesis focuses on the experience of being in daseinsanalytic training students. The method of data processing is IPA. One part of the thesis is the research of published research and resources on spirituality in social work.

Key words

being, spirituality, daseinsanalysis, coexistence, experience, IPA

Prohlášení

1. Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. července 2018

.....
Pavel Mareš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Michalu Slaninkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, věcné připomínky a trpělivost při vedení mé diplomové práce.

Děkuji také všem pěti respondentům za sdílení svých osobních prožitků.

Obsah

Úvod.....	6
I. Deskriptivní část	7
1 Fenomenologický úvod.....	7
1.1 Idea fenomenologie Edmunda Husserla.....	9
1.2 Bytí Martina Heideggera.....	11
2 Daseinsanalýza.....	19
2.1 Daseinsanalýza Medarda Bosse	20
2.2 Skupinová daseinsanalýza.....	23
2.3 Ontologický rozměr snů	29
3 Spiritualita a sociální práce: Zahraniční výzkumy a publikace.....	32
4 Spiritualita	35
4.1 Související pojmy	36
4.2 Bytostné a duchovní prožitky.....	40
4.3 Bytí k smrti.....	43
II. Empirická část	46
5 Cíle výzkumu	47
5.1 Scénář polostrukturovaného rozhovoru	48
6 Metodologie výzkumu.....	49
6.1 Sběr dat a výzkumný vzorek	50
6.2 Metoda analýzy dat	51
6.2.1 Proces IPA.....	52
6.3 Etika výzkumu.....	54
6.4 Validita výzkumu	54
7 Analýza a výsledky šetření.....	56

7.1 Osobní představení respondentů	56
7.2 Výsledky výzkumného šetření	58
7.2.1 Témata vyplývající z rozhovoru se Sárou	58
7.2.2 Témata vyplývající z rozhovoru s Marií	63
7.2.3 Témata vyplývající z rozhovoru s Matoušem	70
7.2.4 Témata vyplývající z rozhovoru s Pavlínou	76
7.2.5 Témata vyplývající z rozhovoru s Eliškou	83
7.2.6 Analýza napříč případy	90
8 Diskuse	93
Závěr.....	97
Literatura a prameny	98
Seznam příloh.....	103

Úvod

Nezapomněli jsme na bytí? Tuto otázku jsem si položil mnohem dříve, než jsem začal uvažovat o tématu své diplomové práce. Ještě před tím, než jsem se setkal s dílem Martina Heideggera, měla tato otázka pro mě jinou podobu. Tázal jsem se, jaký je smysl života, smysl mé individuální existence, jaké je mé místo ve světě a ve společenství druhých. Vnímám jsem podobu současného světa jako místa neomezených možností, jež nabízí postmodernímu člověku materiální blahobyty, požítky všeho druhu a nikdy nekončící svádění ke konzumu. Obrazovky se staly moderními oltáři, jež nám denně připomínají, co nám ještě chybí ke štěstí. Nepřerostla nám technika přes hlavu? Nezakrývá povrchní pozlátka ve své rafinované složitosti něco opravdového, hlubokého, co v těžkopádnosti přírodovědeckého redukcionismu téměř zaniklo? Pojďme tomu říkat tázání po bytí, pojďme svobodně vybírat z našich možností ty, které nás vedou k sobě, které nás ladí do módu úcty, údivu a pokory vůči tomu, co je větší a mocnější.

A co víc, toto hledání nečiníme pouze pro sebe, neboť hlavním úkolem sociální práce jako pomáhající profese je starat se o druhé a být oporou lidem v nouzi. Součástí dobrého vzdělání sociálního pracovníka je sebezkušenostní výcvik, který je zdrojem osobních nepřenositelných zkušeností, jež vedou k porozumění sobě a porozumění druhým, větší autenticitě, umění komunikace a dalším důležitým kompetencím v sociální práci.

V teoretické části se vynasnažím uvést podstatné úvahy myslitelů, které s tématem souvisí, a to se neobejde bez fenomenologické kapitoly. Pokusím se reprodukovat myšlenky M. Heideggera, následovat bude kapitola věnovaná daseinsanalýze a nebude chybět řešerše zahraničních prací, které se zabývají tématem spirituality v sociální práci.

Praktická část bude realizována formou polostrukturovaných rozhovorů s otázkou, jaká je zkušenost frekventantů výcviku s prožitky bytí a jak ovlivňuje tato zkušenost jejich vztah k ostatním lidem. Data budou zpracována formou interpretativní fenomenologické analýzy.

I. Deskriptivní část

1 Fenomenologický úvod

„To, že v jistém porozumění bytí již vždy žijeme a že smysl bytí zůstává při tom zahalen v temnotě, dokazuje zásadní nutnost obnovení otázky po smyslu bytí.“

Martin Heidegger

„Člověk je bytost, která vždy již nějak rozumí bytí a svému způsobu bytí zvlášť. ‚Být tu‘ tedy neoznačuje fyzický výskyt v určitém místě v určitém čase, ale znamená být v porozumění.“

Oldřich Čálek

Na začátku práce bude vhodné zde nejprve uvést teoretická východiska a principy daseinsanalýzy, zaměříme se na vztah daseinsanalýzy k pojmu bytí, ozřejmíme zde základní filosofické a historické kořeny, ze kterých daseinsanalýza vychází. Blíže se také v teoretické části práce podíváme na principy komunitní a skupinové psychoterapie.

Filosofické pilíře daseinsanalýzy stojí hlavně na ontologii Martina Heideggera, přestože za zakladatele samotné fenomenologie jako filosofického směru a metody považujeme Edmunda Husserla a Franze Brentana. Husserl s pohnutkou získání nezpochybnitelného základu pro všechny vědy použil fenomenologickou metodu jako přísnou vědu. Tato metoda vychází z dvojí redukce, kterou si blíže představíme v další části práce. Fenomenologie je vědou o fenoménech neboli jevech a zkoumá svět především jako subjektivní, neboť tyto jevy či předměty se nám ukazují ve vědomí. Fenomenologie je tedy vědou o fenoménech ukazujících se ve vědomí (Brugger, 1994). Podle Jana Patočky je fenomenologie studiem pohybu zjevování jsoucna a bytí samo se chápe jako pohyb. Heideggerovi šlo o rozumějící popis základních fenoménů lidské existence (Olšovský, 2011). Zmínění autoři Husserl, Heidegger a Patočka, ale také Hegel a Kierkegaard uvažují fenomenologii jako vyličení pohybu ducha k pravdě.

Čiré bytí, absolutno, vědomí vůbec, duch má být otevřen bytostnému přítomnění bytí (Olšovský, 2011). Výše zmíněné výstižně na své přednášce shrnula významná česká fenomenoložka Anna Hogenová: „*Heidegger vychází z Platóna i Aristotela a hledá tu podstatu věcí, které se říká věcná a o které platí to fenomenologické, že se ta věc musí ukazovat sama ze sebe*“ (Hogenová, 2017).

1.1 Idea fenomenologie Edmunda Husserla

Za zakladatele moderní fenomenologie je uznáván prostějovský rodák a německý filosof Edmund Husserl, který považoval fenomenologii za základ všech věd a filosofii označuje za vědu eidetickou, ve smyslu neuchopitelnosti a nepoznatelnosti fenoménu běžnou empirií. Husserl tím nastolil trochu jiný pohled na člověka, než bylo do té doby obvyklé, když filosofii označuje jako vědu o podstatách, esencích – oproti ostatním vědám empirickým, tedy vědám o faktech. Olšovský k fenomenologii uvádí: „*Husserlovu fenomenologii lze považovat za transcendentální teorii poznání, kdy se uchopuje smysl čistých fenoménů. (...) V transcendentální fenomenologii jde totiž o vyhledávání (čištění) bytostných způsobů prožitků (transcendentálně očištěných). Reálný svět se očištěné (transcendentální) subjektivitě ukazuje ve svém bytí jakožto korelát vědomí*“ (Olšovský, 2011, s. 69).

Husserlova kritika se týkala subjekto-objektivního pohledu na člověka, který byl v té době obvyklý. V době, kdy věda pronikla svým vlivem všude a svou redukcí světa znesnadnila člověku porozumění tomu, z čeho vzešel – svému původu. Husserl nemohl přijmout realitu světa jen jako souhrn faktů a předpokládal, že není ideální člověka nazírat skrze technicistní vědy, ale že je potřeba „dívat se na věci samé“ a vnímat svět jako přirozený. V jeho požadavku „návratu k věcem samým“ mu jde o nutnost poznávat skutečné věci a nikoli pouze jejich interpretace. Zásadní obrat v Husserlovo myšlení a významný moment jeho duchovního vývoje představuje jaro roku 1907, kdy přednesl v Göttingene pět přednášek nazvaných Idea fenomenologie. V těchto pěti přednáškách posluchačům veřejně předložil několik myšlenek – týkajících se objasnění *fenomenologické redukce* a problém *konstituce předmětu ve vědomí*, které později určovaly jeho další myšlení. Husserlova fenomenologie tedy usiluje o přiblížení k podstatám samým a snaží se svět tzv. odformalizovat. Husserl (2015) hovoří o „uzávorkování“ světa nebo přesněji řečeno o uzavorkování toho, co o světě víme.

Ono uzávorkování všeho empirického ve prospěch apriorních bytostných obsahů – *epoché* ve smyslu řeckého zdržení se úsudku nebo též *fenomenologická redukce*, je pro Husserla obrácením duše do sebe, kdy takto v kontemplaci nacházíme podstaty věcí – zření podstat. Jen tak lze přistupovat ke skutečnému bytí (Olšovský, 2011). Husserl ve své třetí přednášce uvádí: „*Je přece jasné, že podstatu poznání objasním pouze tehdy, když budu mít před očima poznání samo a bude-li mi v nazírání dané takové, jaké je. Musím je studovat imanentně a čistě, nazíraje je v čistém fenoménu, v 'čistém vědomí'...*“ (Husserl, 2015, s. 45). Fenomenologická redukce však vyžaduje dva nutné kroky: Epoché neboli zdržení se výpovědi o světě, ono zmíněné uzávorkování neproověřených tezí o něm a „*následné prodlévání v čistém vědomí, v němž se sledovala konstituce eidetických invariantů – eidetická redukce*“ (Hlavinka, 2011). Eidos je pro Husserla inteligibilní podstata – bytnost, ideální bytí, duchem nahlédnutelné obecně věci. Co je eidetické, lze uchopovat ve zření podstaty. „*Stejně se získává i eidos já, které se tak může stát prazdrojem všeho smyslu bytí*“ (Olšovský, 2011). Eidos je pro Husserla významové jádro věci odhalené jejím převodem na fenomén. Eidetická redukce je postup, jak píše Olšovský, „*v němž se přechází ve vědomí od faktů k obecné podstatě (zření podstaty), např. od určité individuální červeně k bytnosti červeně vůbec. Výsledkem má tak být nalezení (uchopení) podstatného (eidos)*“ (Olšovský, 2011, s. 55). Eidos je tedy to, co danou věc činí jí samou z její podstaty, je to významové jádro, jako je například „modrost“ modře, „stromovitost“ stromu nebo „židlovitost“ židle. Tato metoda je podle Husserla spolehlivým vystižením podstaty, neboť se tato podstata ukazuje „sama od sebe“.

Husserl tušil, že se fenomenologická metoda dá použít i při zkoumání bytí, avšak takovému výzkumu se bránil (Blecha, 2004) a v tážení se po bytí fenomenologickou metodou pokračovali až jeho žáci. Z jeho významných pokračovatelů a myslitelů to byli Maurice Merleau-Ponty, Emmanuel Lévinas, Jean-Paul Sartre, Eugen Fink či český filosofický velikán Jan Patočka. Nejznámějším a nejvýznamnějším pokračovatelem byl samozřejmě Martin Heidegger, kterému bude věnována následující kapitola.

1.2 Bytí Martina Heideggera

„Bytí je tím nejvyšším a nejskrytějším. Bytí se otevírá člověku propastně uprostřed každodennosti, v mezních či vrcholných okamžicích života, je nedefinovatelné, proměnlivé a nezměrné, je světlicím se skrýváním. Jen otevřenost bytí může umožnit člověku přístup k pravdě a kráse života; tím vznikne i možnost získat posvátné a svaté jako průchodiště k božskému.“

Martin Heidegger

Obecně můžeme o filosofii uvažovat jako o nauce či vědě, jež se zabývá pravdou, svobodou, základními ontologickými otázkami, bytím, poznáním, smyslem všeho. Této základní vědě jde o pravdivý vhled do podstat věcí a dějů, o větší míru náhledu, porozumění věcem a dějům, zkoumání jsoucna z hlediska jejich bytí. Podle Heideggera je filosofie – neustálé zbožné tázání – bez nároku nalezení definitivní odpovědi, filosofie je také myšlením bytí a filosof se snaží naslouchat hlasu pravého bytí (Olšovský, 2011).

Základní východisko filosofie tvoří otázka po povaze celku světa a po místě člověka v něm. S tím souvisí otázka, jak mohou věci, jevy a události, tedy jednotlivá jsoucna, ve světě vůbec být. Těmito otázkami se zabývá ontologie, *nauka o bytí* (Blecha, 2004). Filosofii jde o pravdivý vhled do věcí i lidské existence. Na tyto fundamentální otázky vlivem moderního světa a vrcholením civilizace zapomínáme, a právě tuto skutečnost si velmi dobře uvědomovali fenomenologicky smýšlející myslitelé. Pokud Husserl započal své směřování k tomu, co nazývá *čistou psychologií*, jež ovlivnila další mohutný proud fenomenologie, následkem čehož nastala snaha o návrat k původnímu setkávání člověka a věcí v předvědeckém rámci přirozeného světa, pak vyústěním takového fenomenologického snažení byl existenciální rozvrh autentického pobytu Martina Heideggera (Hlavinka, 2011).

Martin Heidegger velkolepým způsobem obnovil *otázku po bytí* – ontologii, kterou podle něho moderní filosofie zanedbala. Tento německý filozof je považován za jednoho z nejvýznamnějších myslitelů 20. století, který svým

dílem ovlivnil nejen současnou evropskou filosofii, ale do jisté míry změnil i pohled na celé dějiny filosofie, stejně jako pohled na díla klasických autorů, jakými byli Platón, Aristoteles, Kant či Hegel. Husserl není jediný, kdo Heideggera rozhodujícím způsobem ovlivnil. Další myslitel, který se podílel na utváření a vlivu na jeho myšlení, byl například Kierkegaard při analýze úzkosti nebo Luther při analýze smrtelnosti. Při analýze svědomí to byl předně Aristoteles, kdo byl Heideggerovi bohatým myšlenkovým pramenem. Pokud jmenujeme Aristotela společně s Platonem jako mohutné zřídlo myšlenkové inspirace, nesmíme opomenout vliv již zmíněného Hegela nebo Nietzscheho na Heideggerovo myšlení a dílo. Heideggerův velmi originální způsob myšlení i vyjadřování vytvořil skutečnou filosofickou školu a jeho obtížně přístupné dílo bylo inspirací mnoha dalším významným filosofům 20. století.

Vztah mladého Heideggera k duchovní či spirituální zkušenosti můžeme sledovat krystalizováním otázky, jež si velice brzy ve svém životě položí – *otázka po bytí*. Jak uvádí Figal, náboženskou zkušenost lze postřehnout již u raného Heideggera: „*Heideggerova filosofie vychází z otázky po dějinně artikulované filozofii, ve které zůstává zachován vztah k náboženské zkušenosti*” (Figal, 2007, s. 22). Náboženská zkušenost se projevuje také u pozdního Heideggera, a to nejen v básně s Hölderlinem, ale prakticky mnohem dříve po tzv. obratu, kterému se budeme věnovat dále.

Podněty důležité pro rozvinutí kritiky novověké vědy a filosofie čerpal Heidegger z Aristotela a tradiční antické metafyziky. Avšak zásadní krok směrem k *zapomenutosti na bytí* spatřuje autor již před Aristotelem, a to v prvních spekulacích o bytí, ve zlomcích předsokratovských myslitelů. Tato zapomenutost se pak vine celými intelektuálními dějinami Západu, což autor komentuje v samém úvodu *Bytí a času* (1927), v originále *Sein und Zeit*, když poukazuje na to, „*že otázka po smyslu bytí nejenom není vyřízena, ba ani dostatečně položena, nýbrž že při všem zájmu o „metafyziku“ upadla v zapomenutí*“ (Heidegger, 2002, s. 38). Tento přístup k tradici, k řecké ontologii, je pro autora natolik typický, že nechybí v žádné současné učebnici filosofie. Blecha (2004) uvádí: „*Heidegger tvrdí, že metafyzika se sice vždycky pokoušela tázat po bytí, že však svou otázku*

kladla nesprávně, takže k bytí vlastně nikdy nepronikla; Heidegger mluví o tzv. ‚zapomenutosti na bytí‘ – německy *Seinsvergessenheit*“ (Blecha, 2004, s. 68).

Podle Heideggera je filosofie něčím víc než jen tím, co jsou její vlastní dějiny, a uvažuje nad jedinou věcnou otázkou. Celoživotním dílem a právě takovou otázkou je pro Heideggera *otázka po bytí* (*Seinsfrage*). Avšak na základě jeho díla tuto otázku pochopit znamená na otázku bytí nejprve zapomenout a sledovat tok a rozvíjení jeho myšlenek, které se postupně mění ve svých významech (Figal, 2007). *Otázka po bytí* provází Heideggerovo myšlení po celý jeho život a line se jeho celoživotním dílem. Obtížnost pochopení jeho životního díla navíc narůstá proměnou významů jeho velmi originálních pojmů, které proměňuje ve svých dílech několikrát. Nejvýznamnější a nejradikálnější proměna je spatřitelná před autorovým tzv. obratem (*die Kehre*) a po něm. O obratu u Heideggera hovoříme v období 30. let 20. století. Srozumitelně a vhodně se k obratu vyjadřuje například Figal: *“Kdo chce porozumět Heideggerovu způsobu filosofování, musí se podřídít experimentálnímu rázu jeho díla. Přístup k němu proto nalezneme především na přelomech a místech obratu. Tam vidíme, s jakou konsekvencí Heidegger sleduje svůj problém, a jak je připraven ihned ho formulovat jinak, když se pokus o řešení nezdařil“* (Figal, 2007, s. 9). Specifická terminologie a nová pojmosloví kladou na posluchače a čtenáře myslitelova díla nemalé nároky vyžadující značně hluboké pochopení všech myšlenkových úvah a operací, které autor používá.

Tázání se či *otázka po bytí* se u raného Heideggera velmi úzce váže s otázkou rozdílu (*diference*) mezi bytím a jsoucnem, nebo přesněji – *diference mezi jsoucnem a jeho bytím*. Autor užívá pojmu *ontologická diference*. K tomu Hlavinka uvádí: *„Ontologická diference, tedy rozdíl mezi jsoucnem a jeho bytím, je totiž zřídlem, z něhož může pro člověka cokoli povstávat ve své zjevnosti“* (Hlavinka, 2011, s. 7). Ontologická diference je ústředním motivem v díle *Bytí a čas* (1927). Heidegger se však ontologické diferenci věnuje na více místech, jeho vztahování se k diferenci prochází vývojem či můžeme-li to tak nazvat – prochází jistým zráním. Jako příklad tohoto vývoje uveďme dva texty, které na otázku diference odpovídají značně rozdílným způsobem. První text pocházející z období před obratem nese název *Základní problémy fenomenologie*

(1929) a chápe ontologickou diferenci v souladu s dílem *Bytí a čas*, tedy jako diferenci mezi sférou ontickou a ontologickou. Hlavní roli zde hraje časovost a temporalita. Časovost autor chápe jako podmínku *porozumění bytí vůbec*. Kromě tzv. vulgárního pojetí času, jako následnosti po teď, rozlišuje Heidegger *časovost a temporalitu*. Časovost stojí v samém základu *pobytu* a autor se existenciální analýze pobytu věnuje podrobně v *Bytí a čase*. Naproti tomu po obratu psaný text *Onto-teologické ustanovení metafyziky* (1957/58), jak již sám název napovídá, chápe ontologickou diferenci ne jako rozdíl dvou různých sfér, ale jako diferenci samou. Tím se ovšem otevírá nová, třetí sféra „mezi“ (*Zwischen*), a to sféra *mezi* bytím – ontologickou sférou a jsoucnem – ontickou sférou. Zaměřením na sféru „mezi“ se chce Heidegger vyhnout nebezpečí zpředmětnění bytí.

Co zůstává v díle Heideggera neměnné, je samotná otázka a centrální motiv napříč celým jeho dílem. Porozumění autorovu pojetí *otázky po bytí* však vůbec není samozřejmé, neboť klade na čtenáře nemalou potřebu pokročilé intelektuální zralosti a zároveň nutnost orientace v mnoha svérázných novotvarech a specifických pojmech. Dílo M. Heideggera má svojí vlastní řeč. Přesto se pokusíme společně s autorem exponovat otázku po smyslu bytí.

K prvním ze tří předsudků o bytí, že bytí je nejvšeobecnější a nejprázdnější pojem, se Heidegger (2002) vyjadřuje v samém úvodu *Bytí a času*. Bytí není pojem nejjasnější, což si můžeme snadno ověřit položením a pokusem o zodpovězení otázky, co to *bytí* vlastně je. S druhým předsudkem, že je pojem bytí nedefinovatelný, se autor ztotožňuje a vyjadřuje se k němu takto: „*Vývodit lze pouze toto: ‚bytí‘ není nic takového jako jsoucnost. (...) ‚Nedefinovatelnost bytí nás od otázky po jeho smyslu nijak neosvobozuje, naopak nás k ní přímo vyzývá.‘*“ (Heidegger, 2002, s. 19). Třetím předsudkem je samozřejmost pojmu bytí. V odpovědi na třetí předsudek autor hovoří o pouhé průměrné srozumitelnosti, jež demonstruje nesrozumitelnost. „*To, že v jistém porozumění bytí již vždy žijeme a že smysl bytí zůstává přitom zahalen v temnotě, dokazuje zásadní nutnost obnovení otázky po smyslu bytí*“ (Heidegger, 2002, s. 20). Je patrné, že již při samé expozici otázky po smyslu bytí v samém úvodu díla autor předpokládá jisté předběžné porozumění bytí. Heidegger si tak velice časně všimá

skutečnosti, že všechno naše vztahování se k jsoucnu předpokládá určité porozumění bytí, když konstatuje: „*Co bytí znamená, to nevíme. Ale už když se ptáme: ‚co je bytí?‘, pohybujeme se v jistém porozumění tomuto ‚je‘, aniž bychom mohli pojmově fixovat, co toto ‚je‘ znamená*“ (Heidegger, 2002, s. 21).

Otázka po bytí pro Heideggera znamená tázání, a to tázání ve smyslu módu bytí určitého jsoucna, totiž toho jsoucna, kterým my tazatelé jsme. Již Augustinus vnímal tázání jako hledání pravdy, pro Husserla je tázající se zároveň sám sobě předmětem tázání, pro Patočku je to tázání po tom, co je v životě podstatné, tázání je pro nás samozřejmé a patří k základu lidství, člověk se ptá po svém původu i smyslu své existence, tázání nás může vytahovat ze zaslepené honby za světskými požitky, z mechanizace moderního světa a vracet nás k tvorbě, a to i tvorbě vlastního života.

V základním tázání odpovídáme na *tiché volání bytí*. Slovy Martina Heideggera: „*Výpracovat otázku po bytí tudíž znamená: učinit průhledným jisté jsoucno – totiž to, které se táže – v jeho bytí.*“ (...) „*Toto jsoucno, kterým my sami každý jsme a které má mimo jiné bytostnou možnost tázat se, postihujeme terminologicky jako pobyt*“ (Heidegger, 2002, s. 23).

Pobyt, někdy překládaný jako *tubytí*, německy *Dasein*, je Heideggerův termín k označení vlastního lidského bytí či našeho způsobu bytí. Že my jsme právě oním místem, oním „*zde*“, Heidegger určuje německým „*da*“, které je místem *bytí*, německy „*Sein*“ (Blecha, 2004, s. 70). K tomuto způsobu bytí bytostně patří porozumění bytí, tedy bezprostřední vědění o vlastním bytí. O rozšíření pojmu „*pobyt*“ se významným dílem zasadil Jan Patočka. Termín *pobyt* odpovídá „*duši samé*“ u Platona, která se k bytí vztahuje čistě ze sebe, má odkrývající charakter (Blecha, 2004). Člověk je místem, kde se *bytí* ukazuje. *Pobyt* je pro Heideggera jsoucno, ale jsoucno takové, o kterém nelze říci, že by se mezi jinými jsoucnými pouze vyskytovalo. Má totiž ve svém bytí k tomuto bytí bytostný vztah. Toto jsoucno, jak uvádí Heidegger, „*se onticky vyznačuje spíše tím, že mu v jeho bytí o toto bytí samo jde*“ a „*porozumění bytí je samo bytostným určením pobytu*“ (Heidegger, 2002, s. 28).

Protože se o svůj pobyt, o svou existenci musíme starat, je základním rysem našeho pobytu *starost*. Touto starostí je nezajištěnost naší existence, neboť

jsme vystaveni neurčitosti, jsme vystaveni sobě samým v *možnostech*. Z mnoha možností jsme vystaveni i možnosti nebýt – naší vlastní smrti. O své smrtelnosti víme a chápeme ji jako naše nebytí, jako naši konečnost, která se dříve či později, za nějaký čas, v čase odehraje. Je to naše bytí k smrti, uvědomění si vlastní konečnosti, blížící se konec možnosti *moci-být* ve světě, které je vztahem ke svému sebou-bytí a spoluvytváří lidskou existenci, a co je podstatné, vyvolává člověka z každodenní průměrnosti i bezduché všednosti (Heidegger, 2002).

V myšlení Heideggera po obratu je lidský *pobyt* ve svém duchovním srdci jedinečným místem pro *světlení bytí*, je *světlinou*, a tak *pobyt* či *tubytí* je samo v sobě osvětleno jako bytí ve světě a *pobyt* je světlinou bytí (Olšovský, 2011). Po obratu autor přeměňuje termín *Dasein* ve smyslu ontologické diference mezi jsováním a bytím v *da-Sein (Lichtung des Seins)*, tedy ve světlinu bytí, přičemž řečeno s Hlavinkou „...člověka jako světlinu *Bytí* vypouští do *uvlastnění vnitřní autenticita*“ (Hlavinka, 2011, s. 49). Pozdní Heidegger dále pak hovoří o básnění, ve kterém se člověku jakožto světlině bytí může bytí připomínat, a básnické je to, co klade v počínání básníka a myslitele *krásu posvátného bytí* (Olšovský, 2011). Autentická spiritualita, ale též umění nebo pravdivý a prostý život, platí jako oblast či přístupové místo, v nichž se může světlit a zjevovat samo bytí (Hlavinka, 2011).

Světlina bytí znamená pro Heideggera otevřenost, která umožňuje jevení a ukazování se. Je to podobné světlině v lese, která se liší od hustého lesa a les se stává prosvětleným, otevřeným a volným (Olšovský, 2011). Jak píše Heidegger: „*Leč světlina, ono otevřené pole, je volné nejen pro jas a temno, nýbrž i pro zvuk a jeho ztišení, pro znění a odeznění. Světlina je otevřené pole pro všechno, co je přítomné, i co je nepřítomné*“ (Heidegger, 1993b, s. 23). Dále pak autor ke světlině vysvětluje: „*Klidné srdce světliny je místo ticha, z něhož je teprve dáno něco takového jako možnost sounáležení bytí a myšlení, tj. přítomnění a postřehování*“ (Heidegger, 1993b, s. 27).

Poslední práce M. Heideggera jsou psány s myšlenkou poněkud nevšedního uspořádání světa, kde dochází k dalšímu posunu autorova myšlení. Plnost jednoho bytí, přítomnění tajemství bytí samého, návrat dění pravdy a příchod posvátného vyjadřuje ve *čtyřech tvářnostech bytí*. Tyto čtyři tvářnosti

bytí autor označuje jako *součtveří*. Svět označuje ve své přednášce *Věc* (1950) jako „zrcadlení prostory země a nebes, bohů a smrtelníků odehrávající se jako událost“ (Figal, 2007, s. 164). Olšovský ve svém slovníku uvádí pojem součtveří jako *čtyři tvárnosti bytí (Geviert)* v jejich vzájemném zrcadlení *nebe a země, božského a smrtelného*. Tato hra světa – bytí, zrcadlová hra součtveří, volá a přivádí člověka mezi nebe a zemi a jakožto smrtelníka před božské (Olšovský, 2011).

Heidegger dále píše: „*Tito čtyři, sami od sebe zajedno, patří dohromady. Semknuti v jedno jediné součtveří předchází všechno, co zde jest*“ (Heidegger, 1993a, s. 19). Heidegger tuto uvlastňující zrcadlovou hru ve své semknutosti nazývá světem a dodává, že „*způsob bytování světa není možno ničím jiným vysvětlit ani zdůvodnit*“ (Heidegger, 1993a, s. 31). Nedisponovaný smysl světa, neuchopitelné tajemství bytí lze podle Heideggera zahlédnout ve vztahu součtveří, které tak může zazářit v intuitivní jednoduchosti světa (Heidegger, 1993a).

Záměrem této stati bylo společně s Heideggerem obnovit *otázku po bytí* a tuto otázku společně s autorem vystavět na jeho neznámějším díle *Bytí a čas*, kde je otázka po bytí myšlena s ohledem na svůj cíl, kterým je poukázání na čas jako na horizont porozumění bytí. Toto své dílo autor sám považuje za první pokus o porozumění bytí, avšak tuto cestu fundamentální ontologie následně opouští, když si připustí, že *zpředmětnění bytí* je slepá ulička. Figal (2007) tento fakt, který vede u Heideggera k následnému obratu, komentuje takto: „*I když to asi bude znít velmi paradoxně: kniha, která je zpravidla a plným právem považována za Heideggerovo hlavní systematické dílo, tedy Bytí a čas, představuje v jeho myšlení velkou a závažnou mýlku*“ (Figal, 2007, s. 44). Heidegger se tento „nezdar“ snažil v dalším svém díle překonat. K takzvanému obratu došlo v zimním semestru 1931/32, v přednášce věnované Platonově podobenství o jeskyni (Figal, 2007). Heidegger se zde zabývá otázkou chápání metafory světla. Důležitá je pro něj propustnost světla, když hovoří o *mýtině*. Mýtina jako *světlina bytí* je pro něj místo bez stromů, místo, které uvolňuje průhled. *Prosvětlovat* je zde ve významu osvobodovat, což má pro Heideggera zásadní význam. Světlina (*lichtung*) je Heideggerův výraz pro zjevování se bytí, ve světlině se ukazuje pravda bytí jako neskrytost. Olšovský (2011) k tématu píše:

„Jedinečným místem pro světlení bytí je lidský pobyt, a tak samo tu bytí (ve svém duchovním srdci, jádře) je vlastně světlinou, samo v sobě osvětleno jako bytí ve světě. Tubytí je tak světlinou bytí“ (Olšovský, 2011, s. 241).

Jak tedy můžeme s Heideggerem nahlédnout *bytí* v jeho skutečné povaze? Důležité je ponechat bytí tak, aby se samo ukázalo. Skrze nás se bytí samo ukazuje v možnostech a je dotčeno naší existencí. Hlavinka píše, že abychom mohli nahlížet *smysl bytí*, je potřeba mezních zážitků, existenciálních otřesů. Jde o zážitky překvapení, radosti i nudy. Důležitým je především zážitek úzkosti. Ohrožení, otřes nás nutí volit z možností a tím nás vrací k bytí. Heidegger tyto stavy, bytostné momenty lidského bytí, tato výsadní určení pobytu nazývá existenciály. Podobný účinek, přivádět nás k bytí, má podle Heideggera umění či básnění, neboť umělecké dílo může vyvolat existenciální prožitek. Z různých druhů umění je pro Heideggera důležitá především poezie, básnický jazyk a jazyk vůbec (Hlavinka, 2011).

2 Daseinsanalýza

Daseinsanalýza je fenomenologicky orientovaný psychoterapeutický směr, který čerpá z existenciálního rozvrhu autentického pobytu M. Heideggera. Za její zakladatele jsou považováni švýcarští lékaři Ludwig Binswanger a Medard Boss. Lékař L. Binswanger byl ovlivněn studiem filosofie E. Husserla a M. Heideggera, M. Boss navázal na práci L. Binswanger a spolupracoval s M. Heideggerem na teorii, která by umožnila aplikovat fenomenologické myšlenky v oboru psychologie, psychiatrie a psychoterapie (Hlavinka, 2011).

Způsob práce, ráz nebo metoda, jakou daseinsanalýza pracuje, je též označována jako metoda fenomenologicky hermeneutická. Avšak termín „metoda“ zde nemá obvyklý smysl měření dat matematizující přírodovědou, a jak píše Čálek (2005), metoda zde rozhodně není matematickou redukcí světa na tzv. objektivní skutečnost. Autor vysvětluje význam dvou uvedených určení metody. „*To, že je hermeneutická, říká, že spočívá ve výkladu*“ (Čálek, 2005, s. 29), a fenomenologické zaměření přivádí naši pozornost k samotným fenoménům lidské existence bez jakékoli předběžné redukce. Čálek připojuje příklad takových fenoménů, když uvádí *lásku, odpovědnost, svobodu, smysl* apod. Základem uchopení fenoménu je porozumění bytí, a to bytí v jeho bytostně skryté hloubkové struktuře, „*s kterým se lze setkat a čerpat z něho v tom, jak se bezprostředně dává myslícímu subjektu*“ (Olšovský, 2011).

Zásadní a určující myšlenka, kterou daseinsanalýza rozvíjí, je, že člověk je tím, kdo rozumí bytí, světu i sobě a o toto bytí má starost. Jak uvádí Čálek: „*Heideggerova filozofie Bytí, a tím i daseinsanalýza nechává člověka a lidství být tím, čím to je. (...) Porozumění spočívá v tom, že se nám zjevují významnosti a souvislosti*“ (Růžička, ed., 2011, s. 189).

Pobyt člověka, *dasein*, je neustálou otevřeností vůči světu, kterého jsme osobně zakoušenou a neoddělitelnou součástí. Tuto lidskou existenci též Heidegger nazývá světlinou bytí, ve které se ukazuje to, co do světliny vstoupí, tj. svět světlinou prosvětlen. Daseinsanalýza tuto existenci nazývá bytím-ve-světě (Růžička, 2010a).

2.1 Daseinsanalýza Medarda Bosse

„Zkoumání základních rysů lidského zde-bytí /Da-Sein/ je vším jiným než pouhým filozofickým pohríváním. Je rozpomínáním na vlastní způsob bytí.“

Medard Boss

Skupinová daseinsanalýza je poměrně novým pojmem, novou praxí, neboť na počátku se jednalo výlučně jen o psychoterapii individuální. Zakladatel a tvůrce daseinsanalýzy jako psychoterapie, Medard Boss, původně předpokládal pouze individuální formu této psychoterapie (Čálek, 2005). Velmi cenné podklady pro daseinsanalytickou praxi vydává Medard Boss ve svém díle *Nárys medicíny a psychologie*, kde na kazuistice své pacientky Reguly Zürcherové uplatňuje teoretické principy fenomenologické metody a tuto teorii uvádí do patologické praxe. Užívá přitom nových a na svou dobu netradičních postupů s poněkud revolučním náhledem do oblasti psychiatrie a psychoterapie. Kromě zevrubného představení samotné daseinsanalytické metody se v díle vymezuje vůči základním předpojatým představám v biologii, fyziologii a psychologii, stejně jako vůči tradičnímu psychotherapeutickému směru – psychoanalýze, a jejímu zakladateli – Sigmundu Freudovi, ale nejen jemu. Boss ve svém díle předkládá nesčetné množství argumentů a vyjasnění k následnému uskutečnění vzhledů do objasňování bytostných rysů lidského bytí: *„Tak se veškeré ideje o psychickém nevědomí, které zdomácněly v moderní psychologii, prokazují jako umělé teoretické produkty. Slouží toliko jako zdánlivá opora předpojatým a věci nepřiměřeným principům určitého způsobu myšlení o lidském bytí“* (Boss, 1985, s. 112). Nutnost revidování metapsychologie S. Freuda platí ještě stále pro vědeckou scénu počátku 21. století. Koncept id, ego a superego je nutné nahlížet kriticky, přestože dnešní věda potvrzuje, že Freud měl v něčem pravdu. Jde o význam rané zkušenosti a existenci nevědomých procesů (Grawe, 2007).

Dle Bosse jsou tradiční vědecké představy toho názoru, že člověk je „něco“, co se hotově vyskytuje na určitém jednom místě ve světovém prostoru. Toto něco je pojímáno materiálně, jako imanentní předmět, uvnitř kterého se

nacházejí duševní pochody. Autor na podkladu chorobopisu Reguly Zürcherové zakládá nárys medicíny jako nové porozumění způsobů chování testovacího případu poté, co sezná dosavadní přírodovědecky somatické pokusy porozumět těmto způsobům chování jako nedostatečné a nepřiměřené stavu věcí. Doslova k tomu píše: „...zkoumání základních rysů lidského zde-bytí /Da-Sein/ je vším jiným než pouhým filozofickým pohráváním“. Je rozpomínáním na vlastní způsob bytí člověka, který vědy doposud nebraly v úvahu a přehlížely, neboť pro ně byl nedostupný“ (Boss, 1985, s. 24). O medicínské psychologii se dále autor vyjadřuje s doporučením nutného vymanění se ze soutěsky oproštěním od představ „substancovitě, věcovitě psyché“, s nutností rozpomenutí se na lidské bytí jako na Da-Sein, a to Da-Sein, které doslova existuje, a „existuje jako vydržování prosvětlené otevřenosti světla. Existuje jako udržování této otevřené oblasti jasu, ve které to, co má být, může být přítomno a pojmuto /vernommen/, ve které se může jevit“ (Boss, 1985, s. 97).

Ve vztahu lidského Da-Sein k tomu, s čím se setkává, nejde však v žádném případě o nějakou dvoupólovost – jakýsi dvoupólový vztah člověka jako subjektu Da-Sein s protipólem objektu a toho, s čím se Da-Sein setkává, to by bylo mylné pochopení Da-Sein. Pro Da-Sein přirozené a přiměřené vztahování se, chování vůči tomu, s čím se setkává, je zdržováním se u setkávaného (Boss, 1985).

Fundamentální vztah člověka ke světu se člověku otevírá v nazírání způsobem hlediska Da-Sein, tedy pobytem člověka na světě, který pojímá *otevřeněstojícnost* pro oslovení toho, co se člověku ukazuje, neboť tímto způsobem existování člověka je člověk schopen vstupovat do otevřeného dialogu s přítomným. Lidské bytí a vše nesoucí povaha tohoto bytí se poznává jako Da-Sein /Zde-Bytí/, ve kterém ono *zde* znamená otevřenou oblast možnosti pojímat. Tedy v žádném případě toto *zde* neznámá v běžné řeči se vyskytující *zde*, jako určení místa, ale smysl Zde-Bytí je spíše určeno jako *Bytí* tohoto *Zde* (Boss, 1985).

Světlině bytí jsme se již věnovali v kapitole Martina Heideggera. Tento specifický pojem má své místo též u zakladatele daseinsanalýzy – Medarda Bosse. Autor se o světlině /die Lichtung/ vyjadřuje jako o otevřenosti a svobodě, kterou udržuje *otevřeně stojící* lidská bytost. Autor upozorňuje na obvykle mylné

zaměňování světliny za metaforu světla v Platonově podobenství o jeskyni, kdy by bylo neporozuměním světlinu chápat ve smyslu jasu a vrhání stínu, ať již jazykově či věcně. Světlina je vytvářena světlostí, svobodou a otevřeností a tyto dávají světlu ve smyslu jasu teprve vůbec možnost se jevit. Teprve tehdy – otevřeností a svobodou o sobě, může být světlo ve smyslu jasu přítomné, může světlo někam dopadnout a rozehrát hru jasu s temnotou. Doslova pak Boss píše: „Světlina /die Lichtung/ o sobě je mnohem spíše bezprostředně odpovídající pojmenování pro onu svéráznou a jedinečnou věc, která poskytuje pra-fenomén nebo – nikoliv ovšem kauzálně myšlenou – příčinu /die Ur-Sache/ veškerého bytí, tj. bytí vůbec, bytí kteréhokoliv prostorově-časového jsoucna: člověka a jeho světa i souvislosti obojího“ (Boss, 1985, s. 140). Zde zmíněná prosvětlenost o sobě, otevřenost a volnost je předpokladem pro existenci lidského bytí ve své povaze existující jako „vydržování“ prosvětlené oblasti pojmání, přičemž prosvětlování je možné pouze do té míry a jen tehdy, když je uvolněno ze skrytosti o sobě. Skrytost o sobě ani prosvětlení není možné myslet myšlením nějakého jsoucna nebo myšlením člověka. Naopak, říká Boss, „jak lidské bytí, tak také vše ostatní, co se vůbec ještě vyskytuje, je odkázáno na skrytost jako takovou jako na pramen, který ze sebe k jevení vydává to, co kdy jen vůbec může být dáno“ (Boss, 1985, s. 114). Autor upozorňuje na to, že fenomenologický vhled do podstaty věcí není možné vyčíst z knih a daseinsanalytického vědění nelze dosáhnout logickými dedukcemi. Je nutné pohroužení do nepředmětné otevřenosti a nazírání fenomenologickým způsobem, stejně jako akceptace daností – jako *nechání si dát vše, co jest*. Právě takové pohroužení zviditelňuje daseinsanalytický způsob nazírání jako základní charakter lidského bytí. *Necháním si dát vše, co jest*, je pak možno nalézt skryté obsahy lidského pojmání.

2.2 Skupinová daseinsanalýza

„Mezilidské vztahy podstatně nejsou intrapsychicky hotově jsoucími věcmi. Naopak jsou vždy již venku, totiž jako módy uskutečňování lidského bytí-ve-světě, které vždy a od samého počátku prostupuje a vydržuje otevřenost světa daného společně mně a druhým lidem.“

Medard Boss

Bylo uvedeno, že Boss pojal daseinsanalýzu výlučně jako terapii individuální, založenou na dyadickém vztahu. Pro její skupinovou formu platí tatáž východiska, tedy fenomenologický přístup a stanovisko, že člověk si ve svém bytí vždy již nějak rozumí a rozumí také bytí všeho, s čím se setkává. Toto porozumění je spjato s řečí, jež umožňuje, abychom něčemu vůbec rozuměli (Heidegger, 2002). Terapie je vedena rozhovorem, je zaměřena na seberozvoj člověka, rozvoj jeho samostatnosti a svobody tak, aby byl schopen se naladit do prodlévající vstřícnosti vůči světu a otevřenosti tajemstvím smyslu našeho pobytu. Prodlévající vstřícnost znamená, vysvětluje Čálek, „že člověk dospěje k takové ‚skladbě‘ své existence, že je s to akceptovat a respektovat vše, co se s ním setkává, takové, jaké to je, a svobodně a přiměřeně tomu odpovídat“ (Čálek, 2005, s. 21).

Daseinsanalyticky laděné skupině jde o spolubytí a účast na osudech druhých, žádoucí je prospěch a existenciální zrání jednotlivých členů, respektování a svoboda k otevřenému projevu autentických možností každého člověka. Autentické možnosti, to jsou vlastní autentické pocity, které se odráží, zrcadlí ve svobodných možnostech – být sám sebou. Autenticita totiž člověka – jako světlinu bytí – vpouští do uvlastnění (Hlavinka, 2011), autentické bytí člověka se vyrovnává s pravdou o své existenci, definuje se ze sebe a nikoli zvenčí, a takto dosahuje svou svobodu. Kdo žije autenticky, přijímá odpovědnost vůči bytí (Patočka, 2002). Důležité je ovšem základní vodítko daseinsanalytické skupiny – být sám sebou a zároveň neztratit druhé (Růžička, 2010b). Bytostně důležitá je vlastní prožitková opravdovost, objevování, odkrývání, na světlo

vynášení vlastních existenciálních možností a směřování ke svobodě. Otevírání možností – *porozumět* a *vyznat se* v naladění své existence, umožňuje zůstat sám sebou i v kontaktu s druhými, jde o vlastní lidské nasazení a účast na osudu druhých, je to prozkoumávání možností spolubytí a osvojování si těchto možností (Čálek, 2005; Hlavinka, 2011).

V českém prostředí rozvíjená daseinsanalytická skupinová a komunitní terapie nese jedinečný přínos na poli psychoterapie (Čálek, 2005). Komunitní a skupinové dění má v české perspektivě dvě modality. Rozlišujeme psychoterapeutickou péči a psychoterapeutický výcvik (Růžička, 2010b). Sebezkušenostně orientovaná výcviková skupina, složená z frekventantů, nikoli pacientů, má své specifické odlišnosti, i když způsob práce a skupinového dění vychází ze stejných principů. Pokud vezmeme v potaz základní naznačené vodítko, kterým je sebezkušenost, tak ji můžeme vyložit také jako porozumění bytí ze zkušenosti sebe sama. Toto zakoušení sebe sama Olšovský vysvětluje jako sebezporozumění, osobní zkušenost vlastního svojství, bytnosti sebe sama (Olšovský, 2011). Sebezkušenost prožívaná ve skupině, v bytí s druhými, je žitá zkušenost bytí obohacená a umocněná principem porozumění bytí všeho, s čím, a tedy i s kým se člověk ve světě setkává. Nutno podotknout, že pro pacienta ve skupině zpravidla platí, že si do skupiny přináší vlastní sebezporozumění nepřiměřené, pokřivené duševní nemocí (Růžička, 2010b; Kratochvíl, 2009).

Naproti tomu komunitně skupinový psychoterapeutický výcvik je vypracován jako program pro sebezkušenost a seberozvoj určený pro posluchače, studenty a odborníky v pomáhajících profesích, je zaměřen pro hlubší porozumění sobě, vztahovým podmínkám s ostatními, a to za podpory širšího kulturního a antropologického vzdělání budoucích terapeutů a pomáhajících pracovníků (Růžička, 2010b). Atmosféra spoluutváření skupinového dění, tedy skupinové hermeneutiky, prožívání spolubytí, myství, dobrá vůle a přítomnost terapeuta je novou půdou pro růst profesních kompetencí na podkladě hlubšího porozumění sobě a kultivováním vztahů mezi členy skupiny. To, co je vlastním nástrojem budoucích odborníků, je vlastní osoba frekventanta a budoucího terapeuta, která je výcvikovou zkušeností kultivována. Pracovním „nástrojem“ je sám terapeut.

Čálek uvádí, že „*psychoterapeutická skupina je původní fenomén*“ (Čálek, 2005, s. 307). Co zde autor míní fenoménem? Vycházejí z Heideggera – není fenomén bezprostředně smyslově vnímatelný, je původní *věcí samou* nebo přesněji je tím, co *věc samu* určuje a samo ze sebe se v jevech ukazuje (Čálek, 2005; Heidegger, 2002). Je to právě bytí samo, které určuje, co a jakým způsobem se zjevuje, jak se nám ukazuje v jevech a příznacích, a fenomén zde je a existuje jako nevyčerpatelný zdroj významů, jež nás odkazují k dané věci. „*Je to smysl ,věci samé‘, tj. její základ, na kterém je srozumitelná*“ (Čálek, 2005, s. 307).

Komunitně skupinový sebezkušenostní výcvik má dvě různé, vzájemně úzce spjaté formace – komunitu a skupinu. Obě se od sebe liší jednak počtem jedinců, členů a také hloubkou vzájemné intimity. Větší společenství všech frekventantů nazýváme komunitou. Komunita je jakýmsi kultivovaným prostředím, pospolitostí, společenstvím se svými pravidly, organizací a kulturou, má své úkoly, normy a cíle, program i povinnosti, jež dohromady tvoří komunitní život (Růžička, 2010b; Kratochvíl, 2009). Každá komunita má kromě organizovaného vedení či programu zpravidla vlastní neorganizovaný prvek, jímž je komunitní kuloár. Je to prostředí pro volnou diskusi, svobodný prvek tvořený neformálními vztahy mezi členy komunity. Slouží k zábavě, relaxaci, uvolnění, ale především k diskusi. Lidé potřebují své dojmy a zážitky z komunitního, ale i skupinového dění zpracovat, domyslet, sdílet a volně prohodit s ostatními. Výcviková komunita je jakýmsi přípravným zázemím pro hlubší a náročnější práci ve skupině (Růžička, 2010b). Komunita výcviku je zpravidla složena ze dvou, maximálně tří výcvikových skupin, které dohromady tvoří jednu výcvikovou komunitu.

Výcviková skupina je společenství, jež existuje spolubytím v intimnějším kruhu. Daseinsanalytická skupina má podobnou strukturu jako rodina, neboť se zakládá na principech úplného a bezpodmínečného přijetí svých členů, jejichž chování je autentické, opravdové, bezprostřední a otevřené. Mezi členy skupiny panuje vzájemné přijetí, důvěra, bezpečí, vzájemná láska. Vzájemná odkázanost lidí jeden k druhému se projevuje soucítěním, solidaritou, ochotou naslouchat a pomáhat si navzájem, zpravidla panuje úcta, porozumění a tolerantnost vůči druhým lidem.

Podle výše uvedeného by se mohlo zdát, že dění ve skupině je příliš příjemné, až nepřirozené. Konflikt do skupinového spolubytí patří, tak jako do každé velké či malé skupiny, kde spolu lidé žijí. Pokud by byl konflikt popřen nebo potlačen, vždy se projeví postranními možnostmi (Yalom a Leszcz, 2016). Pokud se ve skupině vyskytnou negativně laděné motivace, jako je žárlivost, závist či nevraživost apod., jsou tyto motivace ve skupině osloveny, podobně jako jakékoli motivace jiné, a ostatní členové či vedoucí se je snaží vynést na světlo. Následně jde o porozumění těmto motivacím, aby mohly být pochopeny, porozuměny. V této souvislosti jedním z možných pohledů na zlo je, že člověk není prvotně motivován zlými úmysly, i když se k ostatním může zle chovat. Často tak nevraživost, zlá řeč, útok či nepřiměřená obrana vycházejí z jiných motivů než potřeby ublížit (Růžička, 2010b). A tyto motivace také skupina umí odhalovat a porozumět jim. Aby porozumění mohlo proniknout až k jedinci, kterého se daná věc nejvíce týká, je vítaná autenticita a otevřenost. Ve skupině se pak jedná o spoluotevřenost, otevřenost pravdě, vedení zaměřené na bytí člověka ve světě, jeho existenciální otevřenost a svobodu, směřování k pravdě bytí.

Růžička podstatu smyslu výcvikové skupiny charakterizuje takto: *„Podstata výcviku spočívá v procvičování pravdivosti vlastní existence, která je vždy vztahová. Existenciální pravdivosti odpovídá základní pravidlo, které nabádá k upřímnosti a k nepředpojatému odpovídání a poctivému a otevřenému vyjadřování k tomu, s čím se člověk během výcviku setkává. Jinými slovy, jedná se o pravdu bytí s druhými lidmi a sama se sebou“* (Růžička, 2010b, s. 14). Pravdou bytí, kterou Růžička zmiňuje, je též, řečeno s Heideggerem, světlna bytí, která se udála a které je třeba být otevřen, být schopen se odevzdat jejímu smyslu. Světlna je pojem pro zjevování se bytí. Ve světlině se pravda bytí děje. Pravda bytí jedince se odehrává jako autentická relace k vlastnímu bytí (Olšovský, 2011; Hlavinka, 2011).

Aby mohl být člověk autentický, musí vnímat, zaznamenávat své vlastní pocity, pohnutky, neboť pocit není jen pouhý subjektivní doprovod, není to iracionální pohnutka bez významu. Pocit je výraz naší citovosti, je to tělesný stav vědomí, stav duše. Pocit je slovy Heideggera naladěné tělesnění či tělesnicí naladění a pocitování je základní otevřeností vůči světu, aby se člověk mohl

vůbec orientovat ve světě a vnímat ho (Olšovský, 2011). Pocit je zvědomením a nazřením toho, jak se člověk cítí, jak se v dané situaci vynachází, způsob, jak daný přítomný okamžik své bytí prožívá. Růžička říká, že pocity jsou lidským projevem porozumění světu. Pociťování je pak nedílnou součástí poznávání. Pocity je potřebné nechat svobodně vyjádřit, ale nejen to, je potřeba také je vyjmout z pouhého privátního prožívání, zveřejnit je a dát k dispozici druhým lidem (Růžička, 2010b). U frekventantů výcviku je zvědomování a zveřejňování vlastních pocitů významné ještě z jednoho hlediska kromě vlastní sebezkušenosti. Je důležité, aby tuto kompetenci jako budoucí terapeuti či odborníci v pomáhajících profesích uměli a mohli tak autenticky existovat s klientem, pacientem. Ado Huygens k tématu uvádí, že je důležité sdílet s pacienty, co cítíme, a tak jim pomáhat najít slova pro to, co cítí oni (Huygens, 2017).

V neposlední řadě je třeba vzpomenout důležitý prvek sebezkušenostního výcviku, součást skupinového i komunitního dění, a tím jsou lektoři či terapeuti. Jak uvádí Kratochvíl, obecně role terapeuta ve skupině může mít podle terapeutického směru různé podoby. Může to být role aktivního vůdce či analytika, komentátora, moderátora a experta, role autentické osoby apod. (Kratochvíl, 2009). V *daseinsanalýze* terapeut přistupuje ke skupinovému dění přirozeně, bez předem daného interpretačního rámce. Nechává se oslovit přirozenými souvislostmi a původními významy toho, co se zde sděluje. Lektoři přispívají poctivě a otevřeně svou účastí k tomu, co se ve skupině odehrává, byť by měli jen mlčky dohlížet na průběh skupinového dění, když skupina existuje a žije autenticky. Setkání s autoritou je vždy plně hodnotnou součástí sebezkušenosti i spolubytí ve skupině. Výcvikový lektor nebo lektoři nemají roli experta, jsou frekventantům spíše přítelem než mocenskou autoritou, jež zachovává principy *daseinsanalýzy*. Terapeut a lektor nahlíží skupinové dění a nechává být vše, co k němu ve skupině přichází tak, jak se to samo ukazuje. Jak píše Hlavinka: „*Bez získání svobodného vztahu k autoritám nelze dosáhnout existenciální zralosti a dospělé samostatnosti. (...) Terapeut je pastýřem skupinové spoluotevřenosti, (...) ví o jejích zdrojích a možnostech, umí je vyvolat ze zapomenutosti, posléze udržovat v chodu atd. Jinými slovy, dbá o to a bdí nad tím, že tato spoluotevřenost trvá mezi lidmi, že oni jsou v ní*“ (Hlavinka, 2011, s. 115).

Smysl a principy skupiny byly již s Růžičkou naznačeny výše. To pravé, o co jde ve skupině především, je procvičování pravdivosti vlastní existence každého z členů. Je to respekt k přirozené spontaneitě dění ve skupině, ale není to orientace na potíže, traumata či konflikty. Zaměření a pozornost skupinového dění se ubírá na primární cíl, kterým je – bytí zde, existence jako způsob, jakým člověk je ve světě. Spolubytí členů skupiny je intimním prostorem, jež je nejen nepřístupný komukoli mimo skupinu, někoho zvenčí, ale tento je také komukoli zvenčí nesdělitelný. Umění nechat v prostoru skupiny vyvstat pravou existenci, svět a věci takové, jaké přirozeně jsou, vyžaduje od členů skupiny upřímnou snahu po pravdivém vnímání a poznávání vlastního života. Hodnota pravdy a odevzdání se této pravdě je to, co uzdravuje i dává vzniknout svobodnějšímu náhledu na vlastní, pravé prožívání, to, co odkrývá naše pravé možnosti. Toto procvičování vlastní autentické existence je návratem k nejnaternější struktuře bytí, pobytu, dasein.

2.3 Ontologický rozměr snů

„DA výklad snů je otevíráním porozumění těm našim životním možnostem, kterými žijeme a které v proudu každodenního obstarávání ztrácíme ze zřetele. Výkladem je nejen můžeme spatřit, ale také k nim můžeme zaujmout takové postoje, které nemusí být bez výkladu možné. Výkladem jsme s nimi totiž přímo konfrontováni.“

Jiří Růžička

Základní směr daseinsanalytického výkladu snů vytyčil Medard Boss. O analýzu snů se zasloužil též např. Ludwig Binswanger. O pokračování a další rozvíjení výkladu snů v duchu daseinsanalýzy, tedy fenomenologickým přístupem ke snění, se v návaznosti na Medarda Bosse zasloužila řada dalších autorů. V českém prostředí to jsou předně daseinsanalytičtí průkopníci Oldřich Čálek a Jiří Růžička. Pravdou sice zůstává, že jedním z prvních autorů, kteří se před více než sto lety začali vědecky zajímat o sny a užití jejich výkladu v oblasti psychoterapie, byl Sigmund Freud. Závažným nedostatkem jeho praxe ovšem byl fakt, že takový výklad nezůstával u věcí samých a jejich vlastního významu tak, jak je tomu u fenomenologického výkladu, ale Freudův výklad a význam snů byl interpretován a převáděn do systému předem daných symbolů (Čálek, 2010; Hlavinka, 2011).

Dle našich současných antropologických poznatků můžeme usuzovat, že sny byly součástí života člověka již od pravěku a starověku. Během vývoje kultury a tisíců let dějin se ukazuje, že lidé napříč časem snům přikládali různé významy a různou míru důležitosti. Ve starověku měly sny kardinální důležitost pro život člověka a byly pokládány za poselství bohů. Bylo běžnou praxí, že panovník měl svého vykladače snů, kterému náležela vysoká vážnost i odměna při dobře vykonané práci. Sny a jejich obsahy byly rozhodně považovány za objektivní informace (Čálek, 2010).

Pro současného postmoderního člověka již sen takového významu nenabývá. Snu, snění a výkladu snů dnes ubylo na významu a zájmu. Během dějin

takový zásadní úpadek zájmu prodělalo snění v době racionalismu, tedy od epochy osvícenství, kdy byla víra ve sny přesunuta do říše pověr (Čálek, 2010). Čálek se dále zmiňuje o důležitém, zajímavém, a dalo by se říci lidovém nástroji, který s výkladem snů pracuje. Jde o snáře, které vycházejí z víry, že sny mají prognostický charakter.

Již bylo naznačeno, že výklad snů, tak jak jej zavedl S. Freud, měl své pokračovatele. Zmínit je možno nejen C. G. Junga, ale na něj pak navazující ostatní tzv. hlubinné směry zařadily výklad snů do psychotherapeutické praxe. Každý z těchto přístupů ovšem výklad dělá v duchu své vlastní teorie psychotherapie, a tak existuje i několik různých metod. To, co jednotlivé přístupy ve výkladu zpravidla spojuje, je deduktivní charakter, často neindividuální přístup jak ke klientovi, tak k jednotlivým snům, a redukování významu snů. Daseinsanalytický výklad snů, píše Čálek, se tomuto paradigmatu vymyká a svým způsobem výkladu vykazuje zásadní odlišnost. *„Protože se důsledně zdržuje v přirozeném světě našeho života, může se její výklad snů jevit jako málo pronikavý a málo přitažlivý. Působí dojmem prostoty a střízlivosti, která snícímu o něm samotném nesděljuje nic překvapivého ani šokujícího. (...) Přesto nebo právě proto však pro něj může přinést objevy, které závažně přispějí k jeho léčbě a uzdravení, resp. k autentičnosti jeho existence“* (Čálek, 2010, s. 7).

Výše uvedené napovídá, že daseinsanalytický výklad snů přiznává fenoménům jejich pravou a jedinou skutečnost, a přijímá předpoklad, že se ve snu nic nezakrývá, ba právě naopak, takže všechny jevy se nejen nechávají být ve svém původním významu, ale u toho se také zůstává. Tím se výklad snů v daseinsanalýze neliší od podstaty její terapie, nepracuje se se symboly, ale s významy a souvislostmi věcí samých, neboť sny a snění patří do našeho bytí ve světě stejnou měrou i významem, jako bdělý stav (Čálek, 2010; Růžička, 2011). V bdělém stavu, stejně jako při snění, odpovídá člověk na nároky toho, s čím se ve světě setkává a odpovídá na své vztahové možnosti. Daseinsanalýza přiznává plnou hodnotu bdělému, ale i snovému stavu mj. proto, že během snění nemáme zpravidla pocit, že bychom snili, ale naopak snící osoba prožívá předivo snů jako bezprostřední skutečnost. Ve snu je naše bytí-ve-světě laděno podobným způsobem vztahování, jako v bdělém životě. Snové bytí se tak ve spánku jeví

stejně reálně a skutečně, jako vztahové možnosti v bdělém stavu. Neskutečnost snu se člověku vyjeví až po probuzení a konfrontaci s bdělým stavem. Hlavinka to komentuje slovy: „*A právě po procitnutí ze snu je možné si uvědomit autentické, smyslově nevnímatelné existenciální možnosti*“ (Hlavinka, 2011, s. 83).

Samotný výklad snu je pak sice společným dílem snící osoby a terapeuta, ale prvně jmenovaný má tzv. právo veta a rozhoduje o konečném významu a výsledku dialogu. Jinými slovy, terapeut zasvěceným způsobem pokládá otevřené nenávodné otázky, které snícímu nic nepodsouvají, a tímto způsobem dotazování pomáhá snícímu zprůhlednit obsah snu, někdy zdánlivě nesrozumitelný. Důležité přitom je zůstat u snu samotného a vyložit jej sama ze sebe tak, aby nejlépe sám snící porozuměl obsahu a významu snu a došel k fenomenologickému vhledu do vlastního bytí ve světě sám. Platnost výkladu jako celku určuje sama snící osoba. Konečný smysl, který vyplyne z výkladu, je souhrnem dílčích porozumění významů a souvislostí. Sen jako celek je intuitivní syntézou toho, co se ve snu a právě v něm významově odehrává. Vhled do smyslu snu, uvádí Čálek, „*je odpovědí na otázku, o jakých vztahových možnostech a v jakých situacích dotyčný sen mluví*“ (Čálek, 2010, s. 15).

Podle toho, jak je naladěno bytí ve světě dotyčného snícího člověka, je oslovován svými individuálními významy a souvislostmi, kterým rozumí. Slovy Martina Heideggera (2002) – každé porozumění bytí je vždy již nějak laděné a toto naladění přináší porozumění bytí.

Charakterizovat význam snu z ontologického hlediska není snadné. Na jedné straně krajnosti v popisu významu snů stojí psychologie, jež charakterizuje sny jako zcela odosobnělé bio-fyzikální a bio-chemické procesy odehrávající se během tzv. REM fáze spánku. Takový přístup nejenže redukuje, případně popírá jednotu světa, ale fenomén snění vytrhává z celistvosti a kontextu žité skutečnosti člověka. Bylo uvedeno, že sen je snícím prožíván jako skutečný. Sen má tak statut ve světle bytí se zjevujícího, vnímaného jsoucna, které se snícímu jsoucnu – člověku ve spánku ukazuje, vyskytuje se, existuje. Snění je vedle denního bdění prožíváním, bytím-ve-světě, kdy k nám bytí promlouvá. Sny jako jsoucna by bez člověka jako světliny bytí nemohly vůbec povstat, neměly by existenci.

3 Spiritualita a sociální práce: Zahraniční výzkumy a publikace

Pro rešerši několika vybraných odborných zahraničních publikací byly zvoleny zdroje poskytované společností EBSCO. Odborných prací, studií a výzkumů, které mají souvislost s tématem této práce, je dostupné poměrně velké množství. Pro vyhledávání relevantních článků a materiálů v databázích byla zvolena klíčová slova „*spirituality and social work*“.

Pro tuto diplomovou práci bylo vybráno několik zajímavých publikací. Jednou z nejpřínosnějších se ukázal výzkum s názvem *Hospital Social Work and Spirituality: Views of Medical Social Workers* (2016), jehož autorkou je Samta P. Pandya. Autorka je docentkou sociální práce působící na fakultě Centra pro sociální spravedlnost a správu v indické metropoli Bombaj.

Samta P. Pandya realizovala v podstatě celosvětový výzkum zahrnující dotazníkové šetření v zemích Evropy, USA, Kanady a Austrálie, kterého se účastnilo 1389 sociálních pracovníků ve 108 zdravotnických zařízeních. Autorka se ve výzkumu zajímala o názory a vztah respondentů k duchovnu a souvislosti duchovna s možnostmi intervencí v nemocničních zařízeních. Autorka zkoumá vliv absolvovaného tzv. duchovního tréninku (*spiritual training*) na práci sociálních pracovníků. Spirituality training je forma vzdělání sociálních pracovníků. Kritériem pro výběr oslovených zdravotních zařízení byla přítomnost plnohodnotného oddělení sociálních pracovníků, aby tito nebyli pouze doplňkem zdravotní péče.

Výzkum probíhal formou dotazníku *Daily Spiritual Experiences Scale* (DSES) zahrnujícího několik kategorií otázek. Denní spirituální zkušenost je v dotazníku zohledněna v šestibodové stupnici a jeho výsledkem je číselné skóre. Součástí dotazníku byly otázky denních duchovních zážitků. Například otázka pocitu přítomnosti Boha; nacházení síly ve svém náboženství nebo duchovnu; jak je duchovní zkušenost začleňována do vlastní práce a v jakých okamžicích. Otázky zohledňovaly každodenní zkušenost v životě jedince. Nebyly oslovovány

otázky týkající se mystiky. Zadáním tedy bylo vyplnit dotazník, spočítat skóre a odeslat výsledky elektronickou poštou.

Výzkum vykazuje pečlivě zpracovaná data. Více než polovinu respondentů tvořili sociální pracovníci ve věkovém rozmezí 50-60 let. Největší zastoupení bylo vyznání křesťanské víry – 72 %, hinduisté zaujímali 16 %, zbylé rozložení jednotlivých náboženství bylo zanedbatelné.

Formy duchovního tréninku zahrnovaly: krátkodobé kurzy, kurzy formou sebezkušenosti či certifikované programy duchovního poradenství. Majoritně byly zastoupeny programy organizací, které se zaměřují na komplexní lékařskou a duchovní péči a na zdraví.

Vzhledem k tomu, že celkové skóre se mohlo pohybovat v rozpětí 16-84 bodů a celková výsledná hodnota skóre ve výzkumu vyšla 62, vypovídá to o tom, že hodně respondentů, kteří věří v Boha nebo mají duchovní zkušenost, anebo oboje, tak jsou zároveň sociálními pracovníky. Dále 68 % pracovníků potvrdilo, že je pro ně *spiritual training* důležitý. Výsledky dokládají také korelaci mezi konkrétními výsledky DSES a duchovním tréninkem, stejně jako mezi výsledky a vyznáním či vírou. Autorka sama uvádí, že výsledná data jsou jen kvantitativní a výsledkem tak jsou prostá čísla.

Výsledky, které Samta P. Pandya prezentuje, ukazují, že sociální pracovníci ze zemí Evropy, USA, Kanady a Austrálie, kteří podstoupili duchovní trénink, a ti, kteří měli větší zkušenosti spirituálních prožitků, vnímali problematiku nemocničního prostředí více z pohledu duchovního. To jim pomáhalo v jejich práci a přispívalo v celkovém zlepšení zdravotní péče u pacientů. Výsledky, které autorka prezentuje, ukazují, že pracovníci po celém světě, kteří podstoupili tzv. duchovní trénink a kteří měli zkušenost se spirituálními prožitky, mají větší prosociální citění.

Druhou publikací, která se ukázala jako zdroj hodnotných informací, je text s názvem *Spiritualita na konci života: Role hospicové sociální práce (Spirituality at End of Life: The Role of Hospice Social Work)*, jejíž autorkou je Shirley Otis-Green (2018). Práce pojednávající o roli sociálních pracovníků v hospicové péči je součástí série publikací zabývajících se péčí o pacienty na konci života. Série zahrnuje 8 předchozích textů napsaných sociálními

pracovníky. Zmíněná studie je jakýmsi doplňkem celé série a snaží se o zvýšení dovedností pracovníků, kteří spirituální péči pacientům na sklonku života poskytují. Přestože je publikace určena sociálním pracovníkům hospicové péče, je vhodná i poskytovatelům psychosociální péče nebo též laikům. Autorka se jednak zabývá historií hospicové a paliativní péče a také zpracovává problematiku nedostatečné přípravy pracovníků v oblasti kompetencí a znalostí paliativní péče. Upozorňuje na potřebu takových kompetencí, kdy je požadavkem rozpoznat nebo se zabývat duchovními obavami pacientů, kteří čelí konci života. Publikace zahrnuje rozmanitost duchovních oblastí a vyzdvihuje společné spirituální potřeby. Autorka doporučuje rozlišovat, zda má pacient monistickou, teistickou nebo humanistickou perspektivu víry, neboť tento pohled značně ovlivňuje, jakým způsobem člověk najde smysl a účel v životě. V textu práce pak autorka předkládá možnosti řešení společných duchovních potřeb a popis problémů v intervenci sociálních pracovníků. Dále jsou uvedeny konkrétní příklady a pokyny, jak hodnotit duchovní potřeby. Publikace končí diskusí o etických výzvách v oblasti poskytování duchovní péče klientům na konci života a přehledem kompetencí sociálních pracovníků.

Posledním vybraným textem je *Spiritualita a sociální práce (Spirituality and social work)*. Autorkou je Beth R. Crisp (2010). Studie se zabývá otázkami duchovnosti v sociální práci a snaží se řešit problematiku a vliv spirituality na sociální práci a sociální péči v průběhu celého života. Tematické zaměření se týká především sociální práce v oblasti péče o děti, mladistvé a rodiny.

Z uvedené rešerše vyplývá, že publikovaných prací týkajících se oblasti duchovna, spirituálních zkušeností a spirituality u sociálních pracovníků je značné množství, ať již se jedná o knihy, publikované odborné články, závěrečné studentské práce, sociální studie nebo výzkumy menšího nebo světového významu. Spojení spirituality a sociální práce zahrnuje i studie zabývající se vlivem duchovního vzdělání na kompetence sociálních pracovníků.

4 Spiritualita

Na počátku této kapitoly si položíme otázku, zda je vůbec možné v rámci několika stránek textu obsáhnout tematickou oblast takového významu a rozsahu, jakým je vztah člověka ke všemu, co jej přesahuje, lidská transcendence, spiritualita ve své náboženské i nenáboženské podobě, duchovní a duševní život člověka nebo lidská potřeba poznání celku jsoucího. Již jen návštěva knihovny v docela malém městě může naznačit, jak důležité a žádané jsou pro nás odpovědi na otázky týkající se uvedených pojmů, neboť duchovní literatura zaujímá své nepřehlédnutelné místo a množství knih lze počítat v řádu stovek kusů i v malé knihovně.

Mohlo by se zdát, že člověk v době 21. století již vše ví a zná, že technický pokrok mu umožnil poznat a ovládnout svět, podřídit si přírodu a pochopit zákonitosti vesmíru. Soustava poznatků newtonovsko-kartezíánské vědy nám umožnila naplnit Nietzscheho vůli k moci a nad spiritualitu či duchovní hledání se můžeme povznést jako nad něco již překonaného, co se pro moderního člověka nehodí. Je však scientismus tou pravou filosofií? Je subjekt-objektová dualita tou správnou a konečnou verzí pochopení světa? Anebo tím, že Descartes vypracoval vědeckou metodu, v níž oddělil ducha a hmotu, tělo a duši, jsme něco ztratili, přehlédli či nedohlédli? Rozvoj moderních technologií nám dává mnoho. Nebo také možná až příliš. Mnoho času trávíme v blahobytu s minimem manuální práce i minimem úsilí. Téma mechanizace světa a techniky se již objevuje v literatuře: *Dokonce se dá říci, že dnešní mládí se do světa digitálních technologií přímo narodilo a že už nemají ponětí o tom, jak by vypadal život bez mobilního telefonu, elektronických zařízení a internetu*“ (Ševčíková, 2014, s. 19). Spitzer hovoří dokonce o digitální demenci: *„Taková osoba vychází méně často z domu, stále hůře rozumí svému prostředí — bezprostřednímu okolí i celému širému světu — a občas už příliš dobře nechápe ani sebe samu, (...) ztrácí se však jeho duch, jeho nezaměnitelná osobnost, jeho zvláštnosti až svéráz, jeho životní příběh.“* (Spitzer 2014, s. 41). Je tedy bytí zapomenuto, umlčeno, nebo jen zůstává skryto?

4.1 Související pojmy

T e c h n i k a

Na uvedené myšlenky již v minulém století poukazuje Heidegger, ale samozřejmě nejen on. Užívá při tom pro něj typické výrazy *Gestell* a *Machenschaft*. Michálek uvádí: „*To, co panuje v dnešní společnosti, charakterizuje Heidegger původně slovem ‚Machenschaft‘, mohli bychom snad říci: manipulace vším jsoucnem, k němuž náleží také člověk. Později používá slovo ‚das Gestell‘ a hovoří o nadvládě bytnosti techniky*“ (Michálek, 2017, s. 9).

Při obstarávání každodennosti dochází k opuštěnosti bytí, nastává sebezapomenutí, propadnutí neurčitému – *ono se*, náš pobyt zde, naše existence, náš rozvrh je prostoupen negativitou a tato negativita bytí patří k existenciálnímu smyslu vrženosti pobytu, od kterého se klade možnost neautentičnosti (Heidegger, 2002). Německý výraz *Gestell* můžeme přeložit jako zjednávání. Podle Heideggera jde o typ vládnoucí zákonitosti a moci, jež se soustředí na využívání zdrojů Země, plnění a skladování nepotřebných zásob. *Zjednávání* je zapomenutím na *poiésis*, nechápáním neuchopitelného, posvátného původu věcí světa. *Zjednávání (Gestell)* se lze odpírat uměním a pravým myšlením a přivrátit se ke skutečné pravdě bytí (Olšovský, 2011). Podle Hogenové je *Gestell* všeobecnou objednávkou. *Gestell* znamená, že v dnešní době nás determinují v našem životě karteziánské systémy a struktury vědecky relevantní, které vydávají povely, a tyto povely se tváří jako naše možnosti. Život je člověku podsunut skrz média a reklamy a člověk pak nežije ze svého pramene (Hogenová, 2017). Manipulující machinace (*Machenschaft*) je potom znetvořeninou původního bytí (*Sein*), vládne zapomenutost na bytí, vypočítavá racionalita, nihilismus (Olšovský, 2011). Hogenová pak doplňuje obraz dnešní doby: „*Vůle se stala podstatou bytí, nepotřebujeme rozum, nepotřebujeme důvody*“ (Hogenová, 2014, s. 10). Autorka pokračuje popisem, v čem můžeme znaky „*das Gestell*“ spatřovat: „*V prevalenci pokrokovosti, v růstu ekonomiky, v adoraci hédonického života, protože v takovém životě roste rauš. (...) Podivný fenomén ‚das Gestell‘ nás svírá a my o tom ani nevíme*“ (Hogenová, 2014, s. 10). Moc moderní techniky

a médií, honba za karierním růstem a ekonomickou prosperitou nás svou mocí a silou odvádí od bytí. Jakmile se dostaneme do soukolí manipulace, zapomínáme na to podstatné. Žijeme-li z podsunutých povelů a lákadel konzumní společnosti, vedeme spotřební život a nemáme možnost usebrání, uvlastnění.

D u c h o v n í h l e d á n í

S pojmem duch a duchovní se na poli soudobé psychologie setkáváme poměrně často. Pojmem duch označují někteří psychologové spirituální dimenzi lidské psychiky. Obvykle pak spirituální dimenzi považují za její nejvyšší a nejhodnotnější součást. Duchovno, potřeba spirituality, sebepřesahu a smyslu je předmětem zkoumání věd (Plháková, 2004).

Patočka na jedné ze svých přednášek (1975) uvažuje o situaci duchovně hledajícího člověka v dnešním světě. Jak se podle Patočky pozná duchovní člověk, to vysvětluje na příkladu Sokrata: „*On je ‚jenom na cestě‘. A tohle je ta nejdůležitější věc: duchovní člověk je ten, který takovým způsobem je na cestě*“ (Patočka, 2002, s. 358). Duchovní člověk je podle Patočky ten, který je schopen duchovního obratu, je sto pochopit, oč v životě běží, zbavuje se iluzí, hledá samotný základ bytí, existuje v účastné tenzi vůči prameni bytí, získává laskavou moudrost, vyzařuje z něho osvobozený vnitřní klid a mír (Patočka, 2002).

S p i r i t u a l i t a

V Ottově naučném slovníku se dočteme: „*Spiritualita, z lat., duchovnost, duševnost, jako protiva hmotného. (...) Spiritus, lat., dech; pak duch; (...) Duchové životodární byli něčím třetím vedle duše a těla, médiem mezi oběma.*“ (Otto, 1905, s. 823). Říčan (2010, s. 153) ke spiritualitě píše: „*Pojem spirituality pochází z teologie, kde znamená to, co v člověku působí Duch svatý. V psychologickém pojmu spirituality jde ovšem o ‚ducha lidského‘. (...) Rozumí se jím něco ušlechtilého, vyššího, co povznáší, co ukazuje kupředu a vzhůru, kultura, umění, etika, život jako poslání, přesah běžného lidského obstarávání, hodnoty a ideály, nadšení, moudrost, niternost, smysl života, autenticita, svoboda.*“

Pro současnou humanistickou psychologii je spiritualita typické téma. Předpokládá se, že spiritualita je součástí motivů a postojů alespoň některých jedinců, u nichž hraje roli jádra osobní identity a smyslu života. Věřící člověk nachází smysl svého života ve vztahu k Bohu (Říčan, 2010). Dále Říčan (2007) uvádí pojem spirituality v několika různých významech. Jednou z typologií je spiritualita rozlišitelná na náboženskou a nenáboženskou. Pokud pojmáme spiritualitu jako nenáboženskou, pak je ona širším pojmem zahrnujícím náboženství. Říčan k tomu uvádí: „*Tím se prakticky myslí, že je možné mít spirituální prožitky nezávisle na jakékoli organizaci a učení, že člověk může prožít skutečnou extázi třeba při vrcholné zkušenosti v přírodě, v milostném vztahu, při porodu nebo jiné existenciální události*“ (Říčan, 2007, s. 45).

Spiritualitu lze definovat jako rozměr života, v němž si uvědomujeme Boží přítomnost. Ale je také možno ji pochopit jako stupeň v hodnotovém systému člověka a s tím i související motivaci a hodnotovou orientaci. Může se tak jednat např. o pomyslný vrchol Maslowovy hierarchie potřeb, kde nejvyšší příčku zaujímá transcendence a spirituální potřeby. „*Nejvýše v hierarchii je podle Maslowa potřeba transcendence, přesahu, hlubokého prožití toho, že člověk je součástí většího celku – lidstva, přírody, Země, a nakonec celého vesmíru*“ (Říčan, 2010, s. 112).

Spiritualita a mystika

Teolog a filosof Paul Tillich se zabývá ve svém neznámějším díle *Odvaha být* otázkou podstaty bytí, kterou zprvu pokládá jako otázku o podstatě odvahy. Autor ve svém díle pojednává o tématu úzkosti – strachu z nebytí, jemuž se ještě budeme věnovat. Na tomto místě ve spojení s lidskou spiritualitou lze ze tří Tillichovo podob úzkosti připomenout jeho první podobu, kterou považuje za nejzákladnější, nejvšeobecnější a nevyhnutelnou – úzkost před osudem a smrtí. Je ovšem pravdou, že v současné době, kdy úlohu náboženské základny z větší části převzala osvěcencím věda, mohla nabít svého významu především úzkost před duchovním nebytím. K pojmu nebytí autor uvádí: „*Nebytí ohrožuje duchovní sebe-potvrzení člověka – relativně ve smyslu prázdnoty*“ (Tillich, 2004, s. 30).

Prázdnota je důležitým pojmem v mnoha náboženských směrech, jmenujme např. buddhismus, hinduismus, ale není cizí ani křesťanství. Prázdnota je základem, jež umožňuje všechno ostatní, u Heideggera hovoříme spíše o nicotě. Bytí je myslitelné jen na pozadí nicoty. „*Pojem prázdnoty hraje důležitou roli v mystice – vyprázdnit se od jsoucen a žádostí a naplnit se Bohem*“ (Olšovský, 2011, s. 194).

Tillich odvahu být vnímá jako klíč k základu bytí, k odvaze přijmout přijetí. Přijetí totiž, podle autora, vede k transcendenci a přijmutí této moci přijetí, to je náboženská odpověď absolutní víry (Tillich, 2004). Pojem přijetí je u Heideggera vyjádřen ve významu slova ponechavosti (*Gelassenheit*), jehož původ sahá až ke středověké křesťanské mystice Mistra Eckharta (Hlavinka, 2011). Dále Hlavinka uvádí: „*V ponechavosti, nenárokovaném připouštění přítomního bytí k sobě samému, se otevírá bytí také pro možnost bytostného myšlení nového počátku*“ (Hlavinka, 2011, s. 56). Tillich dále v kapitole o transcendenci uvádí příklad mystické cesty, jak je realizována v Indii: „*Mystik usiluje o to proniknout základem bytí, všudypřítomnou a všeprostupující mocí brahma. Tímto svým úsilím přitakává svému esenciálnímu Já, které je totožné s mocí brahma; a naopak všichni, kdo přitakávají sami sobě a jsou svázáni ‚májá‘¹, přitakávají tomu, co není jejich pravým Já*“ (Tillich, 2004, s. 104).

P o n e c h a v o s t

Předchozí citace poměrně jasně naznačuje, kde se nám právě Já, Bráhman, Tao, Absolutno, Nejvyšší Skutečnost nebo Prabytí dává, tak, jak o tom hovoří většina náboženských nauk a duchovních systémů. Bytí je ve všem, je všudypřítomné, jen jej nevidíme, nevnímáme pro naše myšlenkové konstrukty. Princip vysvobození z područí *nadvlády bytnosti techniky* známe již tisíce let. Avšak rozmotat síť mentálního utrpení není tak snadné. Poznávání bytí spočívá v přijmutí bytí takového, jaké je, bez vnášení duality postojů „mám rád a chci – nemám rád a odporuji“. Je to prosté žití v souladu s tím, jaké věci opravdově jsou, s Heideggerovskou ponechavostí a bez počítajícího myšlení. Ponechavost neboli chtění ne-chtění znamená přijmutí čehokoliv, co je – a brát to jako štěstí.

---

¹ *Májá* je výraz pro klam, iluzi o sobě.

4.2 Bytostné a duchovní prožitky

„Jednota světa není jednotou materiálu, z něhož se skládá,
nýbrž ducha, který jej vytváří a udržuje.“

Jan Patočka

Představitel humanistické psychologie Abraham H. Maslow v jednom ze svých děl (2017) pojednává o transcendentních stavech bytí a jejich esenciální hodnotě pro lidský život. Tyto stavy, spíše než náboženskými zážitky, nazývá zážitky bytí nebo vrcholnými zážitky. Takové prožité zkušenosti Maslow považuje za platné psychologické zážitky, které stojí za vědecké studium a které jsou klíčem k lepšímu porozumění lidskému aspektu existence člověka (Maslow, 2017).

O takovém vědeckém studiu náboženství a spirituality kromě Maslowa píše např. Říčan (2007), který dělí spirituální prožitky do několika forem. Jednou z nich je tzv. *numinosum*, jež je jedinečným prožitkem posvátna. Numinosum je nepředatelné a nepoznatelné pro toho, kdo s ním nemá vlastní zkušenost. Forma prožitku může mít podobu poklidného zbožného rozjímání, ale také vzrušení z opojení, může docházet k vytržení, k extázi, až do omamného prožitku jednoty s Bohem. Do této formy lze podle Říčana zařadit i Buddhovo žasnoucí probuzení. Druhou formu Říčan označuje jako *spirituální každodennost*, která se projevuje u člověka, jež přijal existenci Boha nebo jiných nadpřirozených bytostí a obrací se na ně s prosbami či formou rituálů. Třetí formou jsou *mimořádné spirituální prožitky*, jež se často vyskytují spontánně. Jsou to formy vrcholných zkušeností nápadných povětšinou svou intenzitou a vnějšími projevy, ale také se mohou vyskytovat v malé intenzitě. To jinými slovy znamená, že mezi běžnými a mimořádnými prožitky není jednoznačná hranice. Mimořádné spirituální prožitky někdy utvrdí věřícího v jeho duchovní cestě. Psychologický výklad takových prožitků se zpravidla opírá o pojem změněných stavů vědomí či pojem holotropní vědomí. Zajímavostí je, že se dá vyvolat působením na tělo, a to např. chemicky (Říčan, 2007).

Studium vrcholných zážitků vede Maslowa k jejich pojetí ve větší universalitě. Spíše než jejich kategorizováním se zabývá konkrétními projevy zážitků. Zároveň je autor přesvědčen o tom, že vrcholný zážitek jsou schopni prožít téměř všichni lidé, tedy bez spojení s církvemi vázanými kterýmukoli náboženstvím, což ve svém díle na několika místech dokládá a shrnuje následovně: „*Člověk má vyšší a transcendentní přirozenost a ta je součástí jeho podstaty, to znamená jeho biologické podstaty jakožto příslušníka živočišného druhu, který prošel evolucí*“ (Maslow, 2017, s. 18). Maslow však varuje před prožitky na hranici mystiky, neboť tyto mohou přejít do roviny magické, tajné, esoterické, okultní, dramatické a tím i pro laika nebezpečné. Dodává poučení na podkladě znalostí opravdových mystiků, jogínů, zenových mnichů a dnes také humanistických a transpersonálních psychologů, že posvátno je v obyčejných věcech v našem každodenním životě. Vyjadřuje možnou hypotézu: „*Pokud všechny mystické nebo vrcholné zážitky jsou a vždy byly ve své podstatě stejné, pak všechna náboženství jsou a vždy byla ve své podstatě stejná*“ (Maslow, 2017, s. 48).

Charakteristické projevy vrcholných zážitků dle Maslowa jsou následující. *Celý vesmír je vnímán jako propojený a sjednocený celek*, což může znamenat opravdu hlubokou a zásadní zkušenost, která má potenciál měnit lidskou povahu nebo např. okamžitě vyléčit úzkostnou poruchu. Druhým aspektem je kognice probíhající během zážitků. Jde o intenzivní vjem, *naprosté soustředění*, nejopravdovější druh vizuálního vnímání, naslouchání nebo cítění. Přidruženým pocitem je *absolutně nehodnotící postoj*. Dalším aspektem je *vidění světa v jeho vlastním bytí – jako cíl sám o sobě*. Vnímání vrcholných zážitků také přináší *pocit nesobeckosti a stavu přesahu ega*. Je *zažívána bezžádostivost a absence potřeb a přání*. Charakteristickým projevem je *existenciální nalezení smyslu života*, který stojí za to. Často se také vyskytuje *ztráta povědomí o prostoru a čase*, téměř vždy vrcholné zážitky přinášejí *pocit lásky, krásy, dobra*. Pokud existovala jakákoli dichotomie či konflikty, jsou tyto zážitkem často přesaženy nebo vyřešeny. Člověk, jež prožil vrcholný zážitek, se stává *více milujícím, více přijímajícím, a tímto také spontánnějším a upřímnějším* (Maslow, 2017).

Pokud se vrátíme k Řičanovi a jeho popisu náboženských prožitků, pak bychom s autorem napočítali dvacet různých forem náboženských prožitků, které charakterizují spirituální každodennost. Uvedeme několik z nich. Jako základní prožitek Řičan jmenuje *úctu*, která je substrátem veškerého náboženského prožívání. Pokud zmizí z úcty obdiv a touha, prožitkem je *strach*. Naopak Boží dobrota ujišťuje věřícího ve *víře a důvěře*. Víra upřená do budoucnosti je *naděje*. Ze základních náboženských prožitků je pak nejpřednější *láska*. Dalším prožitkem dle Řičana je *radost*, jež má široké prožitkové spektrum. *Nutkání sdílet* dosažené prožitky a poznání jsou typické z východních učení pro Buddhu, biblickým příkladem je apoštol Pavel. Dalšími prožitky mohou být *pokora*, pocit *svobody*, *vděčnost* nebo pocit *smyslu života*. V neposlední řadě je zde prožitek *pravdy*. Stav vnitřního klidu se nazývá *pokoj* (Řičan, 2007). Pokud je pokoj prožívaný věřícím křesťanem, je založený na víře a lásce. Naproti tomu v buddhismu je pokoj, jako stav vnitřního klidu, dosahován prostřednictvím meditací a je spojen s prázdnotou mysli, s tichem. Je to stav mysli bez myšlenek.

V roce 1911 vydala Evelyn Underhill dnes již klasické dílo *Mystika*, ve kterém se věnuje nejhlubším mystickým prožitkům a vybízí čtenáře k pohroužení do sebe sama, k setkání s nejnvnitřnějším já, sjednocení s absolutnem, s Bohem, s láskou. Mystický zážitek je nepředatelný a nevysvětlitelný někomu bez této zkušenosti, zprostředkovává spíše pocitové než rozumové poznání, přichází a odchází bez lidské vůle a často utvrzuje, je milníkem, na duchovní cestě.

Pojmem *sigetika* označuje dle Hogenové (2017) rozhovor s tichem, s bytím. Důsledkem rozhovoru s tichem je uvlastnění (*Ereignis*). Je to cesta k sobě samému, cesta k pramenu, ze kterého teče náš život. Huygens hovoří o tichu podobným způsobem: „*Odkrývání se bytí je o tichu. (...) Ereignis – Bytí samo se ukazuje mezi bytím a jsoucнем, mezi bytím a jazykem – In-between. Dasein stojí mezi bytím a jazykem. Mezi jazykem a pravdou bytí je něco, co se ještě nenarodilo. Něco, co ještě nedostalo podobu, je to ticho*“ (Huygens, 2017).

Pohroužení do sebe sama či rozhovor s tichem je ve svém důsledku ztišením, usebráním, jež může být volní činností na cestě k poznání pravdy, ale také samotným duchovním prožitkem, ve kterém bdělým nasloucháním odpovídáme pravdě bytí.

4.3 Bytí k smrti

„Nejzazším bytostným rysem lidského Da-Sein je smrtelnost.“

Medard Boss

„Smrtelníci jsou mocni umírání jakožto pouti ke smrti.

Ve smrti se usebírá nejvyšší skrytost bytí.“

Martin Heidegger

Ústředním tématem této práce je bytí. Toto bytí, které je nejvyšší a nejskrytější, se otevírá člověku jako rozumějícímu tubytí. Bytí můžeme ze své zkušenosti poznávat skrze bytí naší existence. Každá lidská existence je však ohraničena. Na počátku narozením a na konci smrtí, a proto smrt k tomuto našemu existování významným způsobem a neodmyslitelně patří, neboť co se narodilo, musí také zemřít. Smrt je tou nejzazší a poslední hranicí lidského existování. Boss ke smrti a smrtelnosti člověka píše: *„Smrt je tou hranicí lidského Da-Sein, kterou nelze předstihnout. Ve smrti každé Da-Sein jakožto tělesné bytí-ve-světě nachází svůj konečně platný konec. (...) Jen člověk umírá oním výlučným způsobem tak, že již předem a od počátku ví o své smrtelnosti“* (Boss, 1985, s. 81). Heidegger o lidském životě hovoří jako o mnohotvárném a proměnlivém putování od zrození k smrti. Putování rozvádí do několika podob: *„Vždy a všude je však toto putování základním rysem bydlení jakožto lidského způsobu zdržování se mezi nebem a zemí, mezi zrozením a smrtí, mezi radostí a bolestí, mezi prací a slovem“* (Heidegger, 1993a, s. 143).

Vědomí toho, že člověk musí zemřít, že svým životem postupně spěje ke své vlastní smrti, přichází nejprve v konfrontaci se smrtí někoho jiného. Úzkost neplyne z vědomí obecné pomíjivosti. Zpravidla si významným způsobem uvědomíme vlastní konečnost, zasáhne-li nás úzkost a smutek ze ztráty někoho blízkého, kdy účinkem těchto událostí se probouzí latentní vědomí toho, že jednou musíme zemřít také. *„O to naléhavější je však smrt druhých“* (Heidegger, 2002, s. 274). Každým dnem spějeme ke smrti, spějeme k našemu vlastnímu nebytí. Tillich k významu nebytí píše: *„Nebytí je jedním z nejobtížnějších a nejčastěji*

diskutovaných pojmů. (...) Platón užil pojmu nebytí proto, že bez něho je kontrast mezi existencí a čirými esencemi nepochopitelný. (...) Novější existencialisté, zvláště Heidegger a Sartre, položili nebytí (das Nichts, le néant) do středu svého ontologického myšlení“ (Tillich, 2004, s. 25-26).

Úzkost ze smrti, píše Boss (1985), nastupuje u člověka většinou po pubertě a roste tím více, čím výlučněji tento mladý člověk sám sebe zakouší jako subjekt, jenž sám sebe utváří a je v sobě uzavřený. Adolescent se tak nemůže neobávat smrti jako konečného svého zničení. Řeceno s Heideggerem: „*Smrt je bytostná možnost, kterou musí převzít každý pobyt sám*“ (Heidegger, 2002, s. 286). Snášení vědění o vlastní smrtelnosti z nás činí smrtelníky. Jsme smrtelníky, kteří o své konečnosti – smrti – vědí. Tento strach ze smrti je naším primárním zdrojem úzkosti.

Ano, o své smrtelnosti víme. Tento blížící se konec možnosti bytí ve světě je však zastřen všeobecným, veřejným a vnějším ‚ono se‘, tedy veřejným anonymem. Výraznější je veřejný anonym na Západě, neboť např. staré indické náboženské systémy ke smrti přistupují zcela jiným způsobem. Veřejný anonym přichází ke slovu, když je naše já sobě samému odcizeno, řečeno s Patočkou – když nežijeme z vlastního pramene a uhýbáme před našimi vlastními možnostmi. Tillich (2004) naznačuje, že vědomí vlastní smrti a úzkost s tímto vědomím spojená, vytrhává člověka z každodennosti průměrného bytí a tím poukazuje k významu pojmu bytí-k-smrti, který dnes již klasicky patří k Heideggerovi. Tillich říká: „*Protože nebytí otevírá tajemství bytí, může být oproti průměru tvořivější*“ (Tillich, 2004, s. 46). Blíže k objasnění pojmu bytí-k-smrti, a souvislosti s autentickou existencí, nás přivádí Boss: „*Neúnikové, nezakrývající, vpravdě lidsky důstojné chování ku smrti pozůstává v ustavičném udržování a snášení vědění o vlastní smrtelnosti. Jedině takovéto bytí-k-smrti vytváří předpoklad pro stále obnovované navracení Da-Sean z jeho ztracenosti a propadlosti uprostřed věcí všednodenního shonu, k jeho navracení k sobě samému*“ (Boss, 1985, s. 84). Jinými slovy řečeno, vědomí a připomínání si vlastní smrtelnosti jako nejvlastnější a jisté existenciální možnosti člověka nás povolává ke zodpovědnosti za každý okamžik vlastního života. Naše možnosti nejsou nekonečné a neomezené, jsou omezeny časem, který nám do smrti zbývá.

Jsme tak smrtí vyzýváni a povoláváni k autentickému, opravdovému pobytu, kterým se můžeme se svou smrtelností vypořádat. Autentické bytí-k-smrti je možností k nalezení sebe sama, možností, ve které se člověk může otevřít hledání smyslu života. Otevření se prožitku možnosti, resp. jistoty vlastní konečnosti, může být v životě přijímán jako akcelerátor životních i osobních změn.

Na tomto místě nelze opomenout autora, pro kterého se stala hrůznost pocitu životní prázdnoty motivací k odhalování a naplňování smyslu života. Viktor E. Frankl míní, že otázka smyslu života nejvíce vystupuje v pubertě a dospívání (Frankl a Lapide, 2011), což se shoduje s obdobím, kdy u člověka nastupuje úzkost ze smrti. Frankl spíše než ke smrti upíná se ve svém celoživotním díle k životu a jeho smyslu: „*Život je ten, kdo nás staví před životní otázky, na které musíme odpovídat. (...) Odpovídáme na otázku po smyslu života, když odpovídáme našemu životu, a zodpovědět to nemůžeme slovy, ale v posledku pouze činy*“ (Frankl a Lapide, 2011).

Jak žít smysluplný život, na to si každý člověk musí odpovědět sám. *Memento mori* je úsloví, jež užívali již staří Římané – pamatuj, že i ty zemřeš. Mnoho lidí v dnešní hektické době nežije, ale spíše přežívá, hromadí zážitky a smrti se bojácně vyhýbá nebo ji popírá a zamlčuje. Až se smrt zeptá, jak jsme naplnili vlastní život, jaký jsme mu dali smysl a jak opravdově jsme jej žili, měli bychom být připraveni důstojně odpovědět: Žil jsem dobře, v lásce se světem a lidmi a již nepotřebuji žít dále nebo znovu.

II. Empirická část

Teoretická východiska v předchozí části této práce naznačila pouze některá možná témata, která se v souvislosti s cílem práce mohou ve výsledcích výzkumu objevit. Tím byl ponechán poměrně velký prostor pro výzkumnou část. Předpokladem je, že výzkum a jeho výsledky přinesou bohatou paletu témat. Proto, aby mohla být všechna tato témata pečlivě zanalyzována, byla pro potřeby výzkumu zvolena kvalitativní metodologie sběru i analýzy dat.

Užití obou termínů spolu – *bytočné* a *duchovní* prožitky, tak jak jsou uvedeny v názvu práce, bylo zvoleno záměrně. Jeden z konceptů názvu práce zněl: *prožitky otevírající možnosti bytí*. Z důvodu lepšího porozumění pro respondenty se jevílo vhodnější užití dvou běžněji se vyskytujících termínů. Pojmy *bytočný* a *duchovní* byly také zvoleny proto, aby byl rozšířen horizont možností osobního porozumění zkoumaného fenoménu pro respondenty. Otázkou, jak respondenti rozumí pojmu bytočný a duchovní prožitek, byl zahajován polostrukturovaný rozhovor.

5 Cíle výzkumu

Důležitou součástí vzdělání sociálních pracovníků, stejně jako všech pomáhajících profesionálů, kteří pracují s lidmi, by mělo být poznání vlastní osoby, tedy sebepoznání a seberozvoj, vědomí vlastních limitů, schopností a kompetencí. Takovým vzděláním je sebezkušenostní výcvik. Výzkumná otázka je určena frekventantům sebezkušenostního výcviku. Jedním z rozměrů sebezkušenosti je porozumění svému vlastnímu bytí a bytí vůbec.

Výzkumná otázka je zaměřena fenomenologicky – na *individuální bytostné a duchovní zkušenosti, konkrétní prožitky bytí dotazovaných frekventantů výcviku, na porozumění respondentů této zkušenosti a také na význam, který této zkušenosti jedinci přisuzují*. Výzkumnou podotázkou je, jak tato zkušenost bytí ovlivňuje jedince ve vztahu ke světu a k ostatním lidem. Růžička (2010) tento konkrétní fenomén vztahu k druhým lidem výstižně nazývá a charakterizuje jako *myství*.

K získání dobrých dat je potřeba dobře se dotazovat. Proto je výzkumná otázka formulována poměrně otevřeně a na teorii v úvodní části práce navazuje pouze volně. Jak uvádí Hendl, „*fenomenologická studie nemusí začít s nějakou určitou výzkumnou otázkou. Určuje se pouze směr zaměření a širší definice sledovaného fenoménu*“ (Hendl, 2005, s. 128).

Výzkumná otázka byla položena takto: ***Jaká je zkušenost respondentů s prožitky bytí a jak ovlivňuje tato zkušenost jejich vztah k ostatním lidem?***

5.1 Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Osnova otázek tvoří základní kostru témat, na kterou byla zaměřena pozornost výzkumníka během rozhovoru. Konkrétní otázky byly pokládány podle potřeby, v závislosti na průběhu rozhovoru. Tím byla také vždy oslovena jednotlivá témata.

Osnova otázek polostrukturovaného rozhovoru byla pro každý rozhovor následující:

1. Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
2. Jaké místo zaujímá duchovní cesta a praxe ve tvém životě?
3. Mohli bychom se blíže podívat na některý z tvých prožitků bytí?
4. Pojďme k výcviku.
  - a) Jak ti je ve výcviku, jak to prožíváš?
  - b) Měnil se tvůj „pobyt“?
  - c) Pomohla ti sebezkušenost i v porozumění druhým?
  - d) Co bylo zásadní? A co nepříjemné?
5. Týkal se nějaký bytostný prožitek daseinsanalytického výcviku?
6. Pomohl výcvik v porozumění tvého vlastního prožívání či bytí vůbec?
7. S jakým naladěním obvykle odjíždíš z výcviku?
8. Jaká otázka zde nezazněla? Můžeš cokoli doplnit.

6 Metodologie výzkumu

Vzhledem k charakteru zkoumané oblasti, totiž *tázání po bytí*, se zcela přirozeně nabízelo použití kvalitativní metodologie. Navíc výhradně idiografický přístup, který byl předpokládán od samého začátku již při krystalizování tématu této práce, prakticky vylučuje použití kvantitativní metodologie.

Ve všech fázích výzkumu, ať již šlo o sběr dat, nebo jejich následnou analýzu, bylo záměrem vycházet z fenomenologicko-hermeneutické metody. Z různých přístupů kvalitativního výzkumu se jevila jako vhodná metoda *fenomenologického zkoumání*, kterou popisuje ve svém díle též Hendl (2005). Podle autora je vhodné zvolit tento přístup tehdy, jestliže:

- „*chceme prozkoumat význam prožité zkušenosti jedince a porozumět mu;*
- *studovaný fenomén lze zachytit pokusem porozumět zkušenostem účastníka;*
- *fenomén není dostatečně prozkoumán*“ (Hendl, 2005, str. 129).

Fenomenologické zkoumání se také jeví jako vhodné především pro jeho hlavní cíl, jímž je popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec. Snahou výzkumníka je pak jemně proniknout do vnitřního světa jedince, porozumět a zachytit esenci prožité zkušenosti (Hendl, 2005). Zkoumání klade důraz především na porozumění, jak jedinci vnímají určitý prožitek, žitou zkušenost nebo fenomén.

Data se při fenomenologickém zkoumání shromažďují obvykle pomocí kvalitativního *polostrukturovaného rozhovoru*, při kterém je účastník dotazován formou zpravidla otevřených otázek, aby mohl reflektovat svoji zkušenost a vyprávět, jakou má pro něho tato zkušenost význam. Dle Hendla má polostrukturovaný rozhovor řadu výhod. Tato metoda je dostatečně flexibilní a pružná v procesu získávání informací, vyznačuje se definovaným účelem a určitou osnovou, jež vytváří jednoduchý, neutrální stimul pro získání pravdivé odpovědi od respondenta. Během polostrukturovaného rozhovoru lze ověřit, zda respondent otázkám porozuměl, dotazovaný může vyjádřit své subjektivní názory a také může sám dotazovaný navrhnout možné vztahy a souvislosti (Hendl, 2005).

Miovský vnímá výhodu ne zcela pevné struktury rozhovoru v možnosti přidání k základním otázkám ještě otázky doplňující, které pružně reagují na aktuální témata probíhajícího rozhovoru (Miovský, 2006).

6.1 Sběr dat a výzkumný vzorek

Pro sběr dat a dotazování byl zvolen *polostruktuovaný rozhovor*, který je charakteristický definovaným účelem, jistou osnovou a zároveň velkou volností a pružností celého procesu dotazování.

Zvolený výzkumný vzorek lze již předpokládat z názvu práce, nicméně bude vhodné uvedení okolností, které ke konkrétnímu výběru vzorku vedly.

Je možno uvažovat, že bytostné a duchovní prožitky jsou latentně přítomné a vlastní každé lidské bytosti, řečeno s Heideggerem – každému pobytu. Výběr respondentů se prvotně ubíral s ohledem na jedince, kteří žitou zkušenost s bytím nejen mají, ale také jsou tuto vlastní zkušenost schopni nějakým vhodným způsobem reflektovat pro potřeby výzkumu. Pro následnou analýzu dat byla předpokládána jako nejvhodnější metoda interpretační fenomenologické analýzy.

Počet respondentů v této studii je obvykle nižší a množství dat zajišťuje detailní analýza zkušenosti. Pro diplomové práce autoři Řiháček, Čermák a Hytych (2013) doporučují vzorek 3–6 respondentů. Vzhledem ke způsobu předpokládané explorační zkušenosti v tak bohatém a širokém tématu jako je – tázání po bytí, měla volba respondentů povahu konkrétně definovaného vzorku osob. Předpokladem bylo výzkumný vzorek vybrat z řad *frekventantů a absolventů daseinsanalyticky zaměřeného sebezkušenostního výcviku*, neboť u nich lze předpokládat alespoň základní orientaci v teorii fenomenologie a ontologie, ale především relevantnost položené výzkumné otázky. Pro výzkum byl zvolen vzorek v počtu pěti participantů, z toho čtyři ženy a jeden muž. Všichni jsou absolventi nebo frekventanti právě probíhajícího sebezkušenostního výcviku.

6.2 Metoda analýzy dat

Bylo uskutečněno pět rozhovorů nahrávaných na diktafon. Délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala v rozmezí 45–110 minut. Na podkladě již výše uvedeného záměru byla zvolena *metoda interpretativní fenomenologické analýzy* (interpretative phenomenological analysis, dále jen IPA). Jak již název této analýzy jako metody napovídá, tvorba dat fenomenologicky zaměřeného výzkumu se orientuje především na prožitou zkušenost respondentů a jejich vlastní detailní popis zkušenosti v první osobě, přičemž tato zkušenost zahrnuje příběhy, myšlenky, pocity a postoje ke zkoumanému fenoménu. Zvolená metoda dotazování polostrukturovaného rozhovoru dává respondentovi dostatek svobodných možností k vyjádření vlastních pocitů, rozvíjení myšlenek, umožňuje mluvit o tématu v dalších souvislostech, reflektovat svůj vlastní postoj. Pro výzkumníka pak je důležitá možnost kontroly tematického zaměření rozhovoru v případném odchýlení se od tématu a zároveň možnost sledovat, co je pro respondenta v rozhovoru důležité, čemu věnuje více pozornosti, jaké souvislosti se vynořují. V polostrukturovaném rozhovoru platí zásada, že ve vztahu ke své zkušenosti je to právě respondent, kdo je považován za experta (Řiháček, Čermák a Hytych, 2013). V IPA se výzkumnou otázkou ptáme, jak dotazovaný jedinec vnímá či prožívá určitou situaci. Fenomenologické určení otázky vychází z toho, jak dotazovaný jedinec svému prožitku sám rozumí a jaký této zkušenosti přisuzuje smysl. V tak poměrně obecném tázání, jako je tázání se po bytí, je nutno vycházet ze vztahu jedince a světa, tázat se, jak je jedinec do světa zapojen, vržen, jak jej prožívá, jaký k němu má vztah a předně jak tomuto vztahu a světu vůbec rozumí. Důležitým a určujícím v IPA je zpracování dat, interpretace. Prozkoumat svět dotazovaného participanta nelze přímo ani zcela. Plné porozumění významu, který dotyčný připisuje dané zkušenosti, danému fenoménu, nelze dosáhnout, ale lze se mu co nejvíce přiblížit procesem interpretace, pomocí principů hermeneutiky.

6.2.1 Proces IPA

Klíčovým předpokladem úspěšné analýzy dat pro IPA je doslovný přepis nahrávky rozhovoru pro další zpracování a extrahování témat souvisejících se zkoumaným fenoménem. Pro IPA platí, že proces analýzy dat začíná vždy u prvního rozhovoru. Při vhodně zvolených otázkách odpovídají zachycené esence zkoumaného fenoménu potřebám a zaměření výzkumu.

Analýza každého dalšího rozhovoru byla v této práci zvolena jako samostatná a vypracovaná od začátku. Tento způsob zpracování dat současní autoři upřednostňují před jinými způsoby práce s daty, přestože tento zvyšuje nároky na samotného výzkumníka (Řiháček, Čermák a Hytych, 2013). Zároveň předem zvolené dílčí otázky polostrukturovaného rozhovoru umožňují programově definovat latentní témata, která pomáhají držet tematickou strukturu a dávají studii jasné a konkrétní zaměření směrem k výzkumné otázce. Záměrem zvolených dílčích otázek rozhovoru bylo získání silných dat a zároveň ponechání dostatečného prostoru pro každé téma, jehož míra propracování a hloubka významu byla ponechána na každém respondentovi. Tento způsob tázání předpokládá jak podobnost témat mezi respondenty, tak jejich jedinečnost individuální zkušenosti. Jemné zachycení podobností témat a odkrytí rozdílů by mělo být dle současných autorů Řiháčka, Čermáka a Hytycha (2013) znakem dobré IPA práce.

Teoretická východiska IPA staví na základních kamenech fenomenologie, hermeneutiky, idiografického přístupu, kognitivní psychologie, sociálního poznávání, a především integrativního přístupu (Smith, Flowers a Larkin, 2009).

Kvalitativní analýza je vždy ovlivněna osobností výzkumníka, který interpretaci provádí, ať již jde o jeho postoje, přesvědčení, osobní zkušenosti a prožitky, či teoretická východiska spojená se zkoumaným fenoménem. Výzkum je zkrátka dynamickým procesem, ve kterém má výzkumník svou aktivní roli. IPA používá dvojitý proces hermeneutiky. Tím je myšleno, že respondent se snaží porozumět své zkušenosti ohledně dotazovaného fenoménu a výzkumník se následně snaží porozumět, jakým způsobem respondent ke svému porozumění dochází, jak jej provádí (Řiháček, Čermák a Hytych, 2013).

Zvolený analytický postup IPA

Pro zanalyzování dat byl použit postup v šesti krocích tak, jak jej popisují autoři Řiháček, Čermák a Hytych (2013). Analýza čítá těchto šest kroků:

- **Čtení a opakované čtení** – prvním krokem je snaha zahlédnout a vidět svět očima respondenta. Opakované pročitání textu přepsaného rozhovoru vytváří zaujetí výzkumníka případem. Tato fáze je klíčová pro získání kvalitních dat pro další zpracování.
- **Počáteční poznámky a komentáře** – po naladění se v první fázi vyžaduje další proces jistou míru otevřenosti a zaujetí fenomenologické pozice. Úkolem je zaznamenání těch částí textu, které se jeví jako významné, zajímavé, podnětné. Zde je dán důraz na schopnost zabývat se sebemenším detailem jako aspektem zkoumaného fenoménu. Poznámky se zaznamenávají na okraj textu, přičemž některé z nich mohou být zárodky budoucích interpretací.
- **Rozvíjení vznikajících témat** – je fází redukce objemu dat a poznámek a formulování tzv. rodičích se témat. Tato fáze pracuje již více s poznámkami než původním textem; jde o aplikaci hermeneutického kruhu – část celku je interpretována ve vztahu k celku, celek je interpretován ve vztahu k části.
- **Hledání souvislostí napříč tématy** – témata, jež nesouvisí s výzkumnou otázkou, je možné vyloučit, některá témata k sobě přitahují jiná témata, z některých se stanou témata hlavní, tzv. nadřazená. Všechna témata mají přímou souvislost s textem a pomocí kódu (uváděného v závorce) mají zakódováno své umístění na dané straně a řádku pro další práci a citaci. Např. označení citace (3.11) značí třetí stranu konkrétního přepsaného rozhovoru a umístění citace na jedenáctém řádku.
- **Analýza dalšího případu** – opakují se první čtyři fáze od začátku.

- *Hledání vzorců napříč případy* – jedná se o propojování jednotlivých analýz s otázkou: Jaká je mezi zkušenostmi jednotlivých respondentů souvislost?

Stěžejním bodem v procesu IPA je interpretace, tedy pohled s přesahem za to, co se v textu bezprostředně objevuje (Řiháček, Čermák a Hytych, 2013).

6.3 Etika výzkumu

Během sběru dat, jejich zpracování i při prezentaci výsledků byl kladen důraz na etické aspekty výzkumné studie. Během výzkumu byla respektována základní lidská práva a jejich důstojnost, všechny informace byly uvedeny pravdivě a nezkresleně, byla zachována profesní a vědecká odpovědnost, stejně jako sociální odpovědnost.

Se všemi respondenty byl podepsán informovaný souhlas, jehož vzor je uveden v příloze č. 6. Respondentům byla nabídnuta možnost volby pseudonymu, pod kterým budou vedena data jejich rozhovoru. Ostatní údaje, které by mohly vést k identifikaci respondentů či osob, o kterých se respondenti zmiňují během rozhovoru, jsou anonymizovány nebo změněny. Po přepsání rozhovorů byl text respondentům předložen ke kontrole a ke schválení obsahu. Z důvodu anonymizace dat je v příloze pouze nevyplněný formulář informovaného souhlasu. Svůj souhlas mohli respondenti vzít kdykoliv zpět.

6.4 Validita výzkumu

Kvalitativní výzkum má ze své podstaty jistá specifika, která se týkají jak sběru dat a jejich zpracování, tak též principů nebo nástrojů validizace. Validita v IPA je zajišťována několika nástroji. Důležité je dodržení doporučeného výše uvedeného postupu nakládání s daty. Tento proces zpracování dat, od doslovného přepisu nahraného rozhovoru až po prezentaci výsledků, umožňuje vysokou míru kontroly celého procesu analýzy. Všechny části jsou v této práci uvedeny a je možno kdykoli zpětně nahlédnout průběh procesu analýzy.

Jak uvádí autoři Řiháček, Čermák a Hytych (2013), k validitě přispívá zachování principu *interpretace*, kdy je ve výsledcích předkládána nikoli jediná možná pravda, ale jeden z možných legitimních pohledů na výklad zkoumané otázky. Validní interpretace předpokládá fenomenologický princip tzv. *uzávorkování* neboli epoché, které výzkumníka udržuje u samotného významu bez předsudků tak, jak význam vidí respondent. Je to respektování individuální zkušenosti. Vždy je však interpretace provedena s jistým otazníkem a je dán prostor pro další možné interpretace. Hendl o epoché hovoří jako o „*operaci umožňující proniknout k čisté podstatě tím, že vyloučí vše vnější (např. teoretické předporozumění)*“ (Hendl, 2005, s. 388).

Dle Řiháčka, Čermáka a Hytycha (2013) v IPA zpravidla hovoříme o těchto čtyřech kritériích validity:

Senzitivita ke kontextu předem určuje, resp. zaměřuje samotný výběr respondentů na ty jedince, kteří reprezentují danou zkušenost. K senzitivitě patří také *idiografický přístup* k tématu, který zajišťuje jistou citlivost respondentů k tématu výzkumu.

Závazek a rigoróznost jsou dalším nástrojem, přičemž *závazek* se týká celého procesu výzkumu, jeho detailnosti, pečlivosti, s jakou pracujeme. *Rigoróznost* je uvedena ve smyslu důkladnosti studie, kvality výzkumného rozhovoru a celistvosti analýzy.

Transparentnost metody IPA byla již naznačena v úvodu této kapitoly. Konkrétně zahrnuje výběr respondentů, konstruování rozhovoru, vedení rozhovoru, fáze analýzy, postoje výzkumníka k tématu, interpretaci. Transparentnost ve výsledku též umožňuje jistou čtenářovu míru pochopení či porozumění výsledkům výzkumu tak, jak jim porozuměl a uvedl výzkumník.

Čtvrtým kritériem validity je *dopad a užitečnost* výzkumu, jež má na mysli zejména užitečnost ve vztahu ke komunitě, pro niž budou výsledky výzkumu relevantní (Řiháček, Čermák a Hytych, 2013).

7 Analýza a výsledky šetření

7.1 Osobní představení respondentů

Rámcové seznámení se s respondenty představuje takový soubor informací, aby si čtenář mohl udělat představu o každém jedinci, který se výzkumu účastnil, a zároveň aby byla zachována dostatečná anonymita (viz kapitolu Etika výzkumu). Všechny uvedené údaje byly vždy konzultovány a jsou uvedeny se souhlasem každého jednoho participanta.

Všech pět respondentů tvoří skupinu absolventů nebo frekventantů výcviků pořádaných Pražskou vysokou školou psychosociálních studií. Délka zkušenosti, tedy sebezkušenosti ve výcviku, se u jednotlivců pohybuje v rozmezí od dvou let u frekventantů do pěti let u absolventů. Tato zkušenost probíhala od roku 2011 do roku 2018. Výzkumný vzorek představují čtyři ženy a jeden muž ve věkovém rozmezí 27–63 let. Všech pět respondentů bude představeno pod fiktivním pseudonymem, který si každý sám měl možnost zvolit.

S á r a

Žena ve věku 27 let, je nejmladším členem ve výcvikové komunitě, pracuje v neziskové organizaci jako terapeutka, je věřící křesťankou. Do výcviku se přihlásila cíleně pro jeho *daseinsanalytický* přístup. Rozhovor probíhal na jednom z výcvikových setkání venku pod širým nebem.

M a r i e

Žena ve věku 63 let, vystudovala teologii a překladatelství, tlumočnictví pro jazyky angličtina a ruština. Její vzdělání také zahrnuje studium tréninku managementu. V současnosti je odborným zaměstnancem pro vytváření systému kariérního vývoje žáků základních škol a také se zabývá duchovním provázením lidí.

M a t o u š

Muž ve věku 37 let, je lektorem preventivních programů pro pomoc dětem, kazatelem v nejmenovaném církevním sboru, koordinátorem křesťanského centra pro rodinu, vystudoval teologii a teologicko-pastorační činnost. Poté, co objevil kouzlo psychoterapie, rozhodl se absolvovat sebezkušenostní výcvik zaměřený daseinsanalyticky. Rozhovor byl uskutečněn pod širým nebem v poklidném slunečném odpoledni.

P a v l í n a

Žena ve věku 44 let, vdaná, je maminkou čtyř dětí, pracuje jako dobrovolník v hospicové péči. Jejími slovy – dasein má ráda pro jeho hloubku, otevřenost, přesah, nedirektivní přístup, prožívání života v jeho celistvosti. Po dokončení vzdělání by se ráda věnovala psychoterapii, a to zejména s umírajícími lidmi a jejich blízkými. Také by chtěla absolvovat cyklus seminářů výkladu snů v duchu daseinsanalýzy. Rozhovor probíhal v poklidné kavárně u šálku dobré kávy.

E l i š k a

Žena ve věku 47 let, vdaná, má dvě děti, pracuje jako sociální pracovnice v sociálně terapeutické dílně, kde pomáhá lidem s mentálním, fyzickým či kombinovaným postižením rozvíjet jejich pracovní a sociální dovednosti. O svých klientech hovoří jako o kamarádech. Až dokončí kompletní psychoterapeutické vzdělání, chce se věnovat daseinsanalytické psychoterapii.

7.2 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole jsou uvedeny nejprve jednotlivé dílčí výsledky analýz rozhovorů všech pěti dotazovaných participantů, kteří se výzkumu účastnili. Každý polostrukturovaný rozhovor byl analyzován metodou IPA nejprve jednotlivě. Po úvodním opakovaném čtení se vynořovala jednotlivá specifická a originální témata u každého respondenta. Každé zachycené a interpretované nadřazené téma je uvedeno odděleně.

Po dílčích šetřeních následuje analýza společných témat napříč případy. Pozornost je zde zaměřena na témata, která se u jednotlivých respondentů opakovala. Pro tuto fázi analýzy je vhodné položit si otázku, jaká je mezi zkušenostmi jednotlivých respondentů souvislost. Doslovné přepisy jednotlivých rozhovorů jsou součástí této práce v přílohách č. 1–5. Všechny jednotlivé rozhovory i jejich výstupy jsou uváděny pod pseudonymem.

7.2.1 Témata vyplývající z rozhovoru se Sárrou

Téma: pocit smyslu jako zážitek bytí

Prvním hlavním či nadřazeným tématem, který se velmi úzce váže k výzkumné otázce a zároveň se prolíná a vine jako bazální nit celým rozhovorem, je Sářin pocit smyslu. Pocit smyslu pro Sárrou znamená nejen paralelu se zážitkem či zážitky bytí, ale pocit smyslu je pro ni, jak se zdá, ústředním životním mottem a potvrzením jejího života, její osobnosti i jejího konání. Posledně jmenované potvrzení jejího konání má souvislost i s dalším nadřazeným tématem souhlasu Boha, které bude uvedeno dále.

Prožitek bytí, slovy Sáry – *zážitek bytí*, má pro ni několik významů. Bytí znamená pocit smyslu, porozumění smyslu, intenzivní prožitek smyslu a pociťování smyslu jako významná emoce. Doslova uvádí: „*Že jestliže jsem jako dřív něco prožívala intenzivně a s pocitem smyslu, tak si troufám říct, že dneska za tím mám jako pocit a prožitek souhlasu Boha. No a v tom, co to je, ... no, je to*

pocit smyslu“ (1.14-17). Dále uvádí: „*A ne vždycky se dostaví duchovní zážitek, ale dostaví se třeba něco, co osmyslí ty jiný, ... a povýší je na duchovní*“ (1.52-2.54). Respondentka se též vyjadřuje o propojení pocitu smyslu a emocí: „*...ale jenom ve vzácných okamžicích ten smysl prožívám jako emoci*“ (1.20-21). Pocit smyslu zažívá Sára i v práci s klienty: „*Vlastně v pátek ještě byl samozřejmě ten pracovní, jak jsem mluvila o tý růži. To byl takovej okamžik, jako ... smyslu*“ (2.84-86).

Význam smyslu a jeho bytostné prožívání nelze u interpretace rozhovoru se Sárou zcela oddělit od dalšího tématu, kterým je ujištění o existenci Boha, bez kterého ztrácí smysl vše ostatní. Poslední citace tak ukazuje, kde se onen smysl bytí pro Sáru rodí, z čeho pochází či na čem stojí: „*Kdyby ses mě zeptal, jako když ležím na podlaze a řvu, že neexistuje Bůh a nic nemá smysl, možná bych ti řekla, tak si to radši vemte všechno...*“ (5.221-223).

T é m a : b u d' v ů l e t v á

Další hlavní téma, svým významem pro Sáru minimálně rovnocenné s prvním, je téma Boží vůle, které je úzce tematicky provázané s duchovní cestou. V rozhovoru se několikrát opakovalo nadřazené téma ve dvou variantách. Jedna verze nesla název – *názor Boha* a druhá verze při interpretaci krystalizovala spíše v podobu – *vůle Boha*. Pro svou provázanost obou témat s tématem duchovní cesty se ukázalo jako nejuvýstižnější biblické „*Bud' vůle tvá*“, mající svůj původ pravděpodobně v nejnámější křesťanské modlitbě; viz modlitba Páně podle Lukášova evangelia. Pro Sáru je to potvrzení cesty životem a potvrzení správnosti veškerého jejího myšlení, konání či prožívání, což dokládá například slovy: „*Ale já takhle žiju jako*“ (1.47-48) nebo „*Anebo se objeví taková jako náповěda v tý cestě ... Z ničeho nic jako přijde ta zpráva, že je to ono, že ... ne jako jistota, ale jako – plaveš dobře nebo – plaveš aspoň*“ (2.54-56).

Na úvodní otázku, jak rozumí pojmu bytostný nebo duchovní prožitek, mj. odpovídá: „*...dneska za tím mám jako pocit a prožitek souhlasu Boha*“ (1.16). „*...možná že jakoby když vezmeš ty dva pojmy vedle sebe, jako bytostný a duchovní, tak záležej jako na míře mojí náboženský kultivovanosti*“ (1.8-10).

Provázanost tématu *duchovní cesty* s tématem, jejími slovy – *názoru Boha*, se v rozhovoru ukazuje na několika místech, např. na otázku: „*Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?*“ odpovídá: „*Jako jedno z ústředních. Vlastně v okamžicích i největších úspěchů i největších neúspěchů se otáčím k tomu, co to znamená v horizontu mojí duchovní cesty. Tedy právě k tomu jakoby názoru Boha. Jako jestli to jde tím správným směrem*“ (1.24-27).

Sára má téma duchovní cesty významně provázané s osobním, až niterným životem, což uvádí například v odpovědi na otázku k její duchovní praxi: „*...ještě úplně nerozumím tomu, kdy mě láká ta řekněme organizovaná a kdy ta ryze jako osobní a originální. A rozhodně v tý jsem dál, tý se věnuju dlouho*“ (2.66-68). Duchovní praxi se věnuje ponejvíce o samotě nebo ve dvojici s někým velmi blízkým: „*Ale jako nějakému typu kontemplace se věnuju sama často, anebo ve dvou, s nějakýma nejbližšíma lidma taky docela často. Jako ve frekvenci minimálně třeba dvakrát za měsíc nebo tak*“ (2.72-75). Přes tuto ryze osobní duchovní zkušenost se ukazuje, že respondentka význam tématu *duchovní cesty* a *Boží vůli* prožívá i ve své profesní roli, a to na mnoha místech: „*... v rámci těch obrovských pochybností, jestli tu práci opustit, jak si v ní stojím, jestli je to to, co (Bůh) ode mě jako chce ... protože ta práce je pro mě po dlouhý době celkově ve svym pojetí silnou odpovědí, že tohle chce ...*“ (2.94-97). Propojení bytostných prožitků, vůle Boha a duchovní cesty v jeden celek je asi nejzřetelnější na tomto místě: „*– Co ode mě chceš. – To je pro mě ta duchovní cesta, jako jít pořád touhleto otázkou k tý odpovědi, která je jako úplně za horizontem. Ale když prožívám ten bytostný nebo duchovní zážitek, tak mám pocit, jako by to byla zpráva, že jdu po tý otázce správně*“ (1.39-43).

Téma: potvrzení vlastní hodnoty

Na několika místech v rozhovoru se objevuje téma, jež s předešlým do jisté míry souvisí, nicméně samo o sobě má toto téma svou hodnotu, svůj tematicky platný význam. *Potvrzení vlastní hodnoty* se v rozhovoru objevilo například u Sářína vyprávění o její profesní kariéře a o loučení se s klientkou, která Sáře řekla: „*Nezapomenu, co jsi pro mě udělala*“ (2.93) a Sára pokračuje:

„No a ve chvíli, kdy ona tam dala tu odpověď, že jako, ... ať už je to jakkoli, tak to, co jsme spolu toho uplynulého půlroku prožili, je něco, co si ponesu pořád, ... tak to ... to bylo prostě strašně silný a přišla vohromná úleva, jako kdyby skrz ní přišel ten vzkaz: To, co se tady stalo, tak to je správně prostě“ (2.97-102). Potvrzení vlastní hodnoty se pro Sáru ukazuje v osobním partnerském vztahu: „Tak jako to přijetí toho, že jsme tam oba přesně takový, jaký jsme, a že to přesně akceptujeme“ (2.107-108); „A on říká: ‚Ne, jenom myslím na to, jaký mám štěstí, že jsem tě potkal.‘ A to jako vlastně říká všechno“ (3.117-118).

Významné potvrzení vlastní hodnoty se Sáře dostává i ve skupině na sebezkušenostním výcviku: „... myslím, že v průběhu výcviku jsem se konečně přestala bát být ve skupině a srovnávat s jinými lidmi. To je asi nejzásadnější přínos pro mě“ (3.150-153), a dále o uznání její hodnoty a přijetí ve výcviku: „... já si nepamatuju ty jednotlivé věci. Ale jako ... byly významné emoce nějaký, to určitě jo, a ty se týkaly přijetí a soucitu. (...) Jako pocitu přijetí a soucitu s nějakým mejma otázkama“ (3.158-4.162).

Téma: terapie jako postoj ke světu

Zajímavé téma se objevilo v rozhovoru ve spojitosti s profesí, kterou Sára vykonává. Je terapeutkou, ale svoji profesi vidí v mnohem bohatším rozměru než jen jako práci. Nehovořila o všeobecně užívaném pojmu „poslání“, tento výraz nezazněl, ale jejími slovy toto téma nabývá zajímavé podoby, když odpovídá na doplňující otázku, zda objevila, kdo je: „Já jsem terapeut. Jo, fakt jo. A to nemusí nutně znamenat jako zaměstnání, anebo to, kde zrovna pracuju. To prostě znamená jako postoj ke světu a k člověku, a já se mám zabývat tím, jak lidi myslěj a prožívaj, a co cítěj prostě, no ...“ (4.187-190).

Téma: Porozumění druhým a sobě

Na otázku, zda Sáře pomohla sebezkušenost ve výcviku v porozumění druhým lidem, odpovídá: „Jo, myslím, že jo, že když ovládnou tu netrpělivost a řeknu si, že jim porozumět chci, tak pak se to děje“ (3.144-145), dále pak: „Jako

jo, trochu v porozumění jiným lidem, něco málo jako v porozumění sobě“ (4.169-170).

Téma: bytostné prožitky

Téma bytostných prožitků zaznívalo během rozhovoru se Sárrou velmi často, neboť ji toto téma provází celým jejím životem a na několika místech je již výše uvedeno včetně citací v jiných souvislostech, viz: *„Ale já takhle žiju jako“ (1.47-48).* Přímo tematicky Sára hovoří o bytostných zážitcích takto: *„...když prožívám ten bytostný nebo duchovní zážitek, tak mám pocit jako by to byla zpráva, že jdu po tý otázce správně. Že to je jako praporek na cestě“ (1.41-43).*

Významný díl bytostného prožívání je pro Sárrou v partnerském vztahu v spojení s láskou, ale častěji se bytostné odehrává v samotě: *„Já vlastně mám teďka chuť mluvit o tom posledním ... protože to jsou dva dny, ... a jsem zamilovaná a souvisí jako se vztahem ... Ale většina z nich je jako bych řekla spíš o samotě“ (2.82-84).*

Bytostné zážitky ale nutně nemusí znamenat jednoznačně pozitivní prožívání, i když by se to tak mohlo jevit, ale pro Sárrou mají svůj význam, což popisuje slovy: *„A samozřejmě pak přichází bytostný prožitek toho, jak zapadá slunce nad polem a já si uvědomuju konečnost celého světa, ... ve všech jeho odstínech, jak je za všim černá linka, která říká, jak to má ty temné strany, tím je to zaplacený“ (3.120-123).* Nebo: *„U těch konkrétních prožitků, když jsem ti pak říkala, že maj i tu druhou stranu ... jestli vlastně je žádoucí je vůbec prožívat bytostně, ... jestli je to dobrý nebo špatný. Protože se mi to často stává ... když jsem popisovala ty krásné zážitky, růži a skály a pak jsem říkala, ale je to vykoupení tou druhou stránkou ... že je mi někdy bytostně zle“ (4.208-213).*

Na otázku, zda se nějaký zážitek bytí týkal sebezkušenostního výcviku, přišla odpověď: *„Mnohem víc třeba individuál. Když jsem prostě odeseděla tři roky na intenzivním individuálu, tak tam se děly i jako bytostné věci. ... To je prostě intenzivnější“ (4.171-173).*

T é m a : t i c h o

V odpovědi na otázku týkající se osobních prožitků bytí Sára popisovala několik, již výše uvedených zkušeností. Při popisu jednoho z takových prožitků, jež se týkal milostného vztahu, Sára popisuje nejen vzájemné porozumění si s partnerem, ale také prožitek, který poté nastal: „*Je to vyřčený, je to nahlas. ... A že to všechno je otevřený a vyložený, a přesto nebo právě proto je tam ta jako absolutní harmonie, že rozumíme tomu, co ten druhý chce a říká ... a je tam už jenom ticho. ... A tak jsme tam leželi a třeba pět minut trvalo tohle ticho*“ (3.112-116).

7.2.2 Témata vyplývající z rozhovoru s Marií

T é m a : s i l e n t i u m

Rozhovor s Marií probíhal ve velmi poklidném duchu. Slova, tón jejího hlasu, naslouchání otázkám a rozvážně volená slova, to vše přispívalo k obtížně popsatelnému klidu, který dokresloval atmosféru rozhovoru. Protože respondentka Marie tento fenomén klidu a ticha sama oslovuje a v rozhovoru několikrát zmiňuje, je téma ticha prvním popsáním tématem, které se v IPA s Marií objevuje jako jedno z hlavních témat. Marie toto bytostné naladění sama nazývá tichem, pokojem nebo silentiem: „*Do silentia, do toho ticha jdu, abych znovu nabrala sílu*“ (1.29), „*... je fajn setkávat se v tichu – sám se sebou a možná i s tím, co nás převyšuje. ... A možná tato zkušenost potom člověka vlastně vede tím každodenním životem*“ (1.13-15). Z uvedeného se již ukazuje význam ticha pro respondentku v jejím životě. Dalším komentářem pak tento fenomén ticha ještě povyšuje kvalitu života a tento dostává transcendentní rozměr: „*Když jdu do ticha, do setkání sama se sebou, přes to transcendentno, tak vlastně i ta kvalita života, toho každodenního života se změní, a je to lehčí*“ (1.31-33). Dále o tichu respondentka hovoří ve spojitosti s tzv. bezpředmětnou kontemplací: „*...anebo je*

bezpředmětná, že jsi jen v tichu, znamená, že jdeš blíž k sobě a k tomu svému Bohu nakonec“ (2.78-79).

Ukázalo se, že celoživotní kontemplace v silentiu se zúročuje a vnitřní klid lze potom snadněji nacházet v každodenním životě. Navíc tento vnitřní klid vyzařuje z člověka, jak bylo výše uvedeno, a lze jej tak postřehnout navenek. *„Tím, že člověk měl možnost tolik času v tom tichu si prosedět, ... tak že tam z toho něco zůstalo, a že už tak nějak hluboko, ... že nepotřebuješ už tak hodně těch kontemplací, že to umíš nějak v tom životě už přetransformovat. Myslím, že praxi si to žádá určitě na začátku, ale potom už to máš“ (2.65-70).* *„Ono to doznívání toho ticha, toho setkání s tím bytostným, s tím transcendentním bytím mě potom samo na to nasměruje“ (1.35-37).*

T é m a : b y t o s t n é s e t k á v á n í s e s e b o u s a m a

Pro většinu respondentů představoval bytostný prožitek spíše takový okamžik výjimečného zastavení či prožitek něčeho neobvyklého, co se objevuje výjimečně. Pro Marii však bytostný prožitek znamená takřka každodenní pokojné prožívání života, zaměřenou pozornost k sobě sama a pocit napojení či naladění, který spatřuje prakticky ve všem. Každodennost však vůbec neubírá na důležitosti a významu tohoto prožitku. Charakteristika bytostného prožitku má pro respondentku několik různých podob. Je to duchovní prožitek, prožitek sebe sama, který je pociťovaný ve všem, při každé činnosti: *„Bytostný anebo duchovní prožitek je pro mě něco, kde se setkávám a jsem úplně sama sebou“ (1.2-3).* *„Jako kdyby ten prožitek sebe sama byl přítomný ve všem, co dělám“ (1.4-5).*

To, jak Marie vnímá pojem bytostný, se překrývá s pojmem duchovní, podobně jako s pojmem transcendentní a pojem bytostný je také úzce spjat s vnímáním Boha a lásky: *„Věřím tomu, že Bůh je láska a že to nejbytostnější je někde v té lásce“ (3.108-109).* Během rozhovoru, když respondentka hovořila o těchto tématech, její slova působila nesmírnou hloubkou a opravdovostí: *„Je to o tom, že ta láska uzdravuje, ta milost. To je důležité, ta milost, že tě to může kdykoli bez tvé vůle, kdykoli překvapit. Bůh je Bohem překvapení“ (3.111-113).* Trochu překvapivé bylo, kde všude se lze setkat s bytostným prožitkem, že je

opravdu i v každodennosti i při řešení organizačních záležitostí: „*Je to jen technická stránka věci, ale je to též bytostné*“ (4.165). Souhrnně lze tedy o tématu říci, že bytostné je všudypřítomné, je pojmenovatelné několika různými významy a je možné jej prožívat v každodennosti: „*Znamená to, že to prožiju, a je to co nejvíc mám i v tom každodenním životě*“ (1.3-4). „*A vnímám to bytostné, skutečné setkávání se se sebou samým, to má pro mě i transcendentní rozměr. Tehdy jsem v takovém skutečném já. Anebo skutečným já, když to přesáhne jako kdyby mě a znova se to jako kdyby vrátil ke mně – do toho každodenního života*“ (1.5-9).

Téma: radost a soucítění ve společenství

Bylo řečeno, že ono bytostné prožívání se u Marie objevuje v každodenním životě. Bytostné a duchovní má často spojitost s druhými lidmi, kdy je zažíváno společně. Další rozměr tento prožitek pak může nabývat v tak specifickém prostředí, jakým je výcvikové společenství. Marie takové prožitky komentuje jako radost a soucítění: „*Často cítím ne že soucit, ale soucítění, často mi to rezonuje do mého života a ta základní emoce je, že ... ta radost z toho, že to můžu ještě jednou prožít anebo že to s jinými prožívám, a radost z té hloubky, která tam často je v tom bytostném*“ (3.135-138). Společně zažívané emoce ve skupinovém dění mohou být radostné, ale také mohou přinášet starost, trápení: „*Když se to rozebírá, je to trápení, které je jeho, toho člověka, to bytostné. Často je to radost a soucítění*“ (3.138-140).

Prožitek myství se v průběhu výcviku vyvíjí. Na začátku jsou časté u frekventantů obavy z toho, jak budou ostatními přijati: „*Zpočátku jsem měla takový pocit, zda budu ostatními přijatá, to byla taková obava*“ (3.116-117), „*ten můj počáteční strach ve skupině, že jestli si tam najdu své místo, ... to jsem měla silnější na začátku*“ (4.151-152), ale časem se obava zpravidla rozplyne, neboť se ukáže jako překonaná – po přijetí jedince skupinou. To Marie komentuje v odpovědi na otázku, jak se měnilo její prožívání, jak se měnil její pobyt na výcviku: „*Takže měnil v tom získávání větší důvěry v sebe, důvěry ve skupinu a poznání toho bytostného u těch druhých je větší. Poznání, i ta rezonance s druhými o hodně více než na začátku*“ (4.155-157). Přijetí skupinou může být

mnohdy samo o sobě cenným prožitkem, ve kterém je ocenění, sounáležitost, vzájemné porozumění či pocit přijetí: „*A moje prožívání je též o tom, že můžu do značné, do velké míry úplně volně být otevřená vůči skupině a že ta skupina je přijímající, že jsou to lidé, kteří chápou ten život, rozumějí mu a mají rovněž podobné těžkosti, a že si tak rezonujeme v tom, co prožíváme*“ (3.126-130). Osobní prožitky vzájemného porozumění, vyslechnuté příběhy, to všechno jsou podoby soucítění, které přispívají k porozumění druhému člověku, ale též porozumění vlastnímu životu: „*A že nakonec dne si uvědomíme každý, že toto je můj život, že ať je jakýkoli, je to moje*“ (3.130-132).

T é m a : p o r o z u m ě n í d r u h ý m

Téma porozumění ostatním lidem ve spojitosti s výcvikovou sebezkušeností je přímo téma vycházející z výzkumných otázek. Jaké další odpovědi se ukázaly během rozhovoru s respondentkou Marií? Její odpovědi vypovídají o přínosu sebezkušenosti v tomto tématu, když hovoří o výcviku: „*Pomohl mi v pochopení té práce s životem ostatních lidí. A pomohl mi se lépe ukotvit v tom, že jak jsme si podobní, anebo jak ta realita, ... i to bytostné, jak je lidmi prožívané. Jako kdyby mi více to pomohlo vidět toho člověka s prožíváním jeho života, ... a tím i svého možná*“ (4.185-190). „*Výcvik mi trochu pomáhá chápat i ty ostatní více do hloubky. Do hloubky v tom bytostném, v tom obyčejném, v tom životě, jak se jim to tvoří, jak se tam plácáme, jak je to často bolestné, potom radostné, ... takové porozumění, takové to lidské, i to pochopení toho člověka, ne posuzování, ale ...*“ (3.118-123).

Porozumění druhým není dovednost samozřejmá, nevyžaduje pouze jen nadhled, pohled do duše druhého. Tato dovednost, jak se v rozhovoru ukázalo, může zahrnovat také jistou variantu či míru sebezapření a schopnost upozadit svoje vlastní potřeby intervence: „*Nemíchat do toho sebe a svoje věci, snažit se pochopit toho druhého, jak jemu je v tom, to je dost náročné pro mě*“ (3.144-146), „*je to asi otázka vývoje, že ještě někdy nedovedu na to dobře zareagovat, že prožívám to, vnímám to, a když přemýšlím, co by tomu člověku v tom pomohlo, tak někdy to posouvám příliš do zdrojů řešení, i když on tam ještě není*“ (3.140-143).

T é m a : s n y

U ostatních respondentů, kteří se účastnili výzkumu pro tuto diplomovou práci, se téma snů během rozhovoru vyskytovalo výjimečně nebo se nevyskytovalo vůbec. V rozhovoru s Marií se toto téma objevilo, a to v odpovědi na otázku dotazující se respondenta na jeho bytostné prožitky ve výcviku: „*A když jsme mluvili o snech, bylo to pro mě velmi významné, ty prorocké sny. Mívám takové sny že, ... že vím, že ten sen znamená budoucnost. Víím to, že ten sen něco znamená. Ty sny mají takový jiný jako charakter*“ (4.179-182).

T é m a : d o j e z d

Téma doznívání událostí, dojezdu prožitků, dožívání některých věcí, usedání zkušeností, které se odehrály během výcvikového setkání, se objevovalo mezi respondenty často. Marii se stává, že některé události s odstupem času přehodnotí nebo je vidí jinak: „*A často mi doklapnou věci, které jsem vnímala na výcviku jinak. Pak přijdu domu a říkám si, to tak nebylo, to je celé jinak, to jsi vnímala jinak*“ (5.207-209). Nesporným faktem je, že psychická zátěž bývá na setkáních velká, a tím pádem i vyčerpávající: „*...když odcházím z výcviku, mám pocit jako že fajn, že to skončilo, protože ta intenzita by asi delší být nemohla, bylo by to velmi vyčerpávající. Ale ten základní pocit je, že některé věci zpracovat, když dojedu domu, tak nějak je dožít, domyslet*“ (5.203-207). Není proto divu, že se běžně vyskytuje únava vyžadující čas k odpočinku i ke zpracování témat a událostí. Na otázku, s jakým naladěním obvykle respondentka odjíždí z výcviku, odpovídá: „*Často unavená. Potom to podstatné naladění je, že to vždy potřebuju ještě zpracovat víc, co se tam událo*“ (5.202-203). „*Zkrátka víím, že některé věci, když si znovu promítnu, že budou ještě jinak. To je to, že to ještě zpracovávám*“ (5.209-211).

Téma: teologie, psychoterapie a dasein

Zajímavé myšlenky, které se objevily na závěr rozhovoru, se týkaly potřeby porozumět možnostem psychoterapie, kam jako obor dosáhne a nakolik dokáže psychoterapie oslovit téma duchovního prožívání. Nebo spíše nakolik umožňuje psychoterapie nahlédnout do duchovního prožívání člověka. Respondentka odpovídá na poslední otázku, co v rozhovoru nezaznělo: „*Víš co, když se bavíme o tom duchovním a bytostném, ... já tu otázku ani nedokážu tak úplně formulovat, ale že ... jako kdyby to teologické a psychoterapeutické – jsou dvě cesty? Anebo jedna cesta?*“ (5.214-217). Téma pokračuje na konkrétním příkladu: „*Například to vnímám s naší facilitátorkou. Ona to duchovno tam jako kdyby nemá, a přitom má dobré porozumění těm ostatním, že v tom, co prožívají a jak to mají. A myslím si, že si s tím i vystačí v tom přísném smyslu té profese*“ (5.218-222). „*Mně chybí nějaký ten, ... nějaká ta věta, reakce. A ta spirituální cesta je jiný proces než klinický*“ (5.225-227).

Na podkladě svého bohatého duchovního života respondentka hovoří o poznání, ke kterému došla: „*Nejdříve potřebuješ překonat ty své osobní, tu svou narušenost, kterou si neseme. Že nemůžeš jít dopředu k tomu duchovnímu, když to své nemáš uspořádané*“ (5.228-230). Na závěr tématu a vlastně i rozhovoru Marie shrnuje přednosti psychoterapeutického směru, který si zvolila pro svou výcvikovou zkušenost: „*Víš, a jsou terapeuti, kteří ti povědí, že – já ti tu tvou víru dokážu rozložit na jednotlivé psychické procesy. Ale v dasein to tak není. Ten dasein je takový ještě na hranici mezi tím bytostným, mezi tím duchovním a tím nenásilným a ... a tím, že – nechám ti tu svobodu*“ (5.236-240).

Téma: když je bytostné skryté

Toto téma, které svým obsahem a svou šíří souvisí s několika již popsanými tématy, avšak samo za sebe se několikrát během rozhovoru objevilo, vznikalo jako jednotlivé střípky, které po složení dávaly ucelený smysl jako jedno z nadřazených témat. Respondentka poprvé téma oslovila těmito slovy: „*Pro mě to – vidět Boha ve všem, to je ten jako kdyby ideál, který se víceméně naplňuje,*

i když člověk na to bytostné zapomíná během toho hektického dne“ (1.15-18). Dále pak říká: „Jako věřící vnímám to stvořené dobré a zdá se mi to fajn“ (3.99-100). „To bytostné se týká každého“ (4.174), „někde máme to místo, to posvátné, máme my někde v sobě. Existuje to bytostné a je zaházené něčím, našimi nějakými zlozvyky, tou nechutí poznat skutečnou pravdu o sobě, o životě“ (2.73-76).

Podle slov Marie je bytí, ono bytostné přítomné v našem životě stále, jen ve všedním životě bývá zapomenuto: *„A ani to není o tom, že na to zapomínáme, my v tom stále jsme“ (1.18-19). Další komentář se stejnou myšlenkou a širším vysvětlením: „My nejsme plně bdělí v tom, co se děje, v tom, co žijeme, jako kdyby nás něco silně rozptylovalo, že zapomeneme na to, že kde jsme v tom my“ (1.20-23). Dále Marie hovoří o krajních mezích, když člověk zapomíná na to podstatné, zapomíná na bytí, zapomíná na sebe: „Tak si myslím, že je ten obrovský klam některých lidí, kteří si myslí, že moc, peníze, sláva, to jsou hodnoty. (...) Kdyby si dělali reflexi, tak možná zjistí, že to skutečné štěstí opravdu nepřichází. Dokážou to přehlušovat neustále něčím, a to mě skoro i bolí“ (3.101-107).*

Nezapomenout na stále přítomné bytí a nenechat se unášet každodenním životem má své řešení a respondentka jej ve svém vyprávění naznačuje: *„A zapomínám na sebe, na to bytostné tehdy, kdy si nenechám čas na to. A neznamena to, že to musí být něco pravidelného, ale důležitá je ta reflexe, ... že jestli si nechám trochu času anebo se nechám unášet – bez toho bytostného tím, co přijde v tom každodenním životě“ (1.38-42). A zde Marie shrnuje řečené a odkrývá princip jakéhosi návodu, jak být bdělým stále, a nezapomínat na své bytí: „A není to ani tak o tom, že svět by nás rozptyloval, ale my sami se rozptyluje tím světem. ... Ale abychom to dokázali, udržovat to napojení, tak potřebujeme jít alespoň na chvíli do toho, ... ponořit se do toho – pokoje. V absolutním pokoji vnímá člověk sám sebe“ (1.23-27).*

7.2.3 Témata vyplývající z rozhovoru s Matoušem

Téma: překrývání duchovního a bytostného

Během rozhovoru s Matoušem se ukázalo, že tak jako u většiny respondentů je důležité si na začátku rozhovoru nejprve sjednotit významový slovník pojmů výzkumníka a respondenta. Zejména se ukazuje jako důležité tázat se, jak respondent rozumí pojmu bytostný a duchovní, jaký význam těmto pojmům dává. Pro respondenta Matouše se spektra významů obou pojmů překrývají a pro sebe je v podstatě spojuje, avšak záleží pak na kontextu, v jakém je jich užito. Toto rozlišování komentuje slovy: *„Tak bytostný a duchovní, z jednoho pohledu se to dá spojit, což se mi někdy stává, a někdy je potřeba to rozdělit. Ale já bych, ... já jsem spíš pro to spojení“* (1.2-5). *„A to duchovno mi někdy přijde, že se odděluje právě od toho bytostného, a to co já, jako jak toho Pána Boha vnímám, tak mi přijde, že naopak se to spojuje“* (1.8-10). Propojení obou významů, jejich sounáležitost či provázanost by se dala odhalit v těchto slovech: *„bytostný prožitek je mnohdy v tom mém vnímání vlastně jako, ... že ten duchovní svět vlastně ho umožňuje a je to součástí“* (1.10-12).

Zážitek sám se pozná často až podle odezvy, kterou vyvolá. Jak se podle Matouše bytostný prožitek pozná? *„No že vlastně ta reakce, ať už je to údiv, ať už je to vlastně jako strach, ať je to touha jít někoho obejmout ... prostě to něco vyvolá“* (1.21-23). *„A tomu pojmu prostě rozumím, že to hne tvým vším. Nemusím tomu rozumět, ale je to něco, co prostě poznám“* (1.15-17).

Téma: duchovní život

Jedno z hlavních nadřazených témat – téma duchovního života vykryštovalo především na podkladě několika aspektů souvisejících s duchovní cestou Matouše, jeho přístupu ke světu a v neposlední řadě je to téma související s jeho hodnotovým systémem. Duchovní cesta u Matouše hraje zásadní roli a týká se několika oblastí života, avšak není pro něj kupodivu na prvním místě, což sám vysvětluje v odpovědi na otázku, jaké místo v jeho životě

zaujímá duchovní cesta: „*V mém zásadní. Ať už je to osobní život, ať už je to partnerské život, ať už je to pracovní život*“ (1.30-31) a doplňuje vysvětlením, proč jej irituje to, když by duchovno mělo zabírat první a jediné místo: „*Já to dám jako na první místo a pak je spousta dalších míst a tam už se to jako moc neprosákne. Takže já preferuju to mít na všech místech. Jo, zase to neoddělovat od těch věcí. Vlastně ta duchovní cesta má potom spojitost s celým hodnotovým systémem*“ (2.49-53).

Duchovní život pro Matouše neznamena jen osobní či pracovní rovinu, ale především je to také sdílení hodnot s druhými. Sdílení se ukázalo u respondenta natolik významné, že mu bude věnováno vlastní téma.

Velký význam respondent přikládá osobnímu duchovnímu životu a jeho praktické části. Na otázku, zda se věnuje duchovní praxi, odpovídá: „*Osobní rozjímání, sto pro*“ (2.56) a přidává další rovinu duchovního života a praxe, kterou je práce s textem a duchovní literatura: „*A ať už je to čtení bible, pro mě, ...*“ (2.56). S literaturou pracuje jak ve svém zájmu a pro svou potřebu, tak pro druhé: „*... třeba dělám výklady písma a pracuju exegeticky s textem, abych jako přinesl něco druhým, ... ale vnímám důležitost i toho jako pro sebe*“ (2.57-60). Praxe duchovního života se u Matouše děje svým specifickým způsobem: „*A teď třeba v poslední době prožívám jakýsi obnovení toho, že si večer zalezu a čtu si ty příběhy biblický nebo čtu Bibli a je to proložený i modlitbou...*“ (2.60-62), ale netýká se jen literatury křesťanské, neboť podle něj má své kouzlo pojmenovávat ty věci různými způsoby i mimo křesťanskou hantýrku: „*...je vlastně jako úžasný, že ty duchovní věci se dají pojmenovávat různými způsoby, a co se týče i jako islámu, buddhismu, hinduismu a tak, tak to vlastně jako může být velmi oslovující, že to může být jako jiná cesta, jak se k tomu Bohu dostat*“ (2.83-87).

Duchovní život, tak jak jej respondent nahlíží dnes, měl samozřejmě svůj vývoj, od prvotní potřeby život takzvaně kontrolovat, až po odevzdání se životu a pouštění kontroly: „*Možná že dřív jsem jako vnímal, ta proměna tam je asi nejvíc v tom, že jsem chtěl mít pod kontrolou ten duchovní život, že jsem věděl, kam má směřovat. A najednou se jako já nechávám tím pohltit*“ (6.279-282).

Téma: zásadní momenty ve výcviku

Výcviková zkušenost, nebo přesněji sebezkušenost, se v rozhovoru tematicky vyskytovala poměrně často a měla několik dílčích významových zaměření. Při interpretaci tak vznikala četná významová seskupení týkající se výcvikové zkušenosti. Několik momentů se ukázalo jako významných pro výcvikovou zkušenost, např. výběr směru, jakým je výcvik zaměřen. Na otázku, co bylo ve výcviku zásadní, Matouš odpovídá: *„Pro mě byl zásadní výběr směru, teď myslím na *dasein*, protože pro mě ten *dasein* je pořád jako *chycení se*, ... pro mě je jako šíleně duchovní. On ten Heidegger ... Prostě to tam jako je“* (5.214-216). Zásadní pro Matouše byla také proměna vztahu k psychoterapii. Proměna nastala, jak sám uvádí, po jeho psychickém zkolabování. Předtím však byl k oboru psychoterapie skeptický: *„Pro mě psychoterapie nebo všechno psycho, psychiatrie psychoterapie, všechno, co začínalo psycho bylo sprostý slovo“* (4.163-165). Tento postoj se z negativního proměňuje v téměř nadšení: *„...jsem vlastně jako objevil, jak to může být úžasný, některý věci umět pojmenovat a pracovat s tím slovem a pracovat se sebou a s psychikou“* (4.168-170). Matouš je také farářem, a tak není divu, že pro něj má – slovo – svůj nezastupitelný význam, který uvádí též v odpovědi na otázku, co bylo pro něj ve výcviku zásadní: *„Takže když se mluví o slově a o jeho moci, a já si pak čtu o Kristu, že na počátku bylo slovo, a to slovo bylo u Boha, a tak dále, tak se mi to propojuje a dostává to vlastně ještě mnohem vyšší level, takovej ten bytostnější“* (5.218-221).

Téma: prožití sounáležitosti

Dalším momentem, který respondent uvádí jako významný a zároveň jako bytostný, je rituál na začátku pětileté sebezkušenosti. Jedná se o rituál rozdělování frekventantů do skupin. Jak respondent sám uvádí, „to nej“ byl pocit sounáležitosti: *„Úplně nejsilnější je ten iniciační večer. Ať už to bylo stažený k sobě, duchovní cesta, to, kde jsem, kam směřuju, co bych očekával, možnost to*

prožít s druhým, rozdělení do skupin, ... a teď to prožití sounáležitosti, no... To bylo to nej“ (5.240-243).

Téma: spolubytí a sounáležitost s druhými

Spolubytí, společenství, sounáležitost s druhými neboli myství. Velmi bohaté téma, které je u respondenta nepochybně přítomné v jeho osobním i pracovním životě. Ve své specifické formě pak je spolubytí přítomné i v sebezkušenosti na výcvikových setkáních. O hodnotě sdílení s přáteli respondent vypráví takto: „... rozhovory s druhým, který ... samozřejmě někdy se to těžko rozlišuje od toho pracovního, ale mám pár přátel, kde se prostě jako sejdeme a sdílíme víru spolu, a to je vlastně jedna z nejhodnotnějších věcí. ... Prostě si sedneme a posdílíme to“ (2.73-76) a totéž téma s jeho ženou: „A s manželkou. Jo, ... to je právě to, jak se nás to dotýká vlastně“ (2.77).

V samotné výcvikové zkušenosti se téma sdílení s druhými, společného úsilí a práci s vlastní sebezkušeností objevuje v následujících podobách: „... vlastně mám možnost to otvírat s lidmi, kteří do toho taky chtějí jít. A ... a chci vůbec jako se v tom vyznat, zjistit, pojmenovat, nechat se obohatit druhým příběhem atd.“ (4.179-182). „Takže jestli mi pomohla sebezkušenost s porozuměním druhým? Sto pro. Tím, že některé věci si umím, ... nebojím se je pojmenovávat, nebojím se jim vystavit, tak vlastně jako tam padají prostě ty bariéry, který můžou být. A ještě vlastně ta sebezkušenost výcviková se projevuje tam venku“ (5.199-204). Na otázku bytostného prožitku ve výcviku Matouš hovoří o již zmíněném iniciačním večeru. Jeho odpověď týkající se spolubytí a pocitu sounáležitosti je během rozhovoru řečena s jistým důrazem: „... možnost to prožít s druhým, rozdělení do skupin, ... a teď to prožití sounáležitosti, no... To bylo to nej“ (5.242-243). Pro porozumění vlastnímu prožívání je, jak se ukázalo, také podstatné sdílení s druhými: „...vlastně ten výcvik mně pomáhá se k tomu vrátit, jako tou intenzitou. Což vlastně velmi vítám. Protože to přemýšlení o samotě je jiný než ve skupině. To je to nejdůležitější“ (6.250-252).

Snad by se dala celková Matoušova zkušenost spolubytí s ostatními shrnout jako vývoj od počátečního nejistého očekávání různého směrem ke

vzájemné blízkosti. Jeho vlastní slova pak říkají: „*A co se týče jako vztahů, protože nejdřív to bylo o tom, co od toho čekáme, jak to bude, ... Najednou zjišťuju, že mi na těch lidech záleží a že jako mnohdy je to vlastně jako úžasný. Ta proměna je asi v té blízkosti jako takový*“ (4.185-189).

Téma: skupinová neotevřenost

To byly prozatím pozitivní zkušenosti skupinového sdílení. Zda jsou i nějaké nepříjemné nebo temnější prožitky spolubytí, na to odpovídá respondent ve dvou bodech. Prvním je ztracené téma mimo skupinu: „*Hele a nepříjemný bylo, ... čas od času se setkám s tím, že se něco odehraje na skupině, zůstane tam něco viset a pak se to probere večer, ale do té skupiny se to pak nevrátí. (...) To jsou věci, který prožívám jako nepříjemný*“ (5.227-231) a druhým bodem je přehnaná vzájemná ohleduplnost mezi členy skupiny k sobě navzájem, která hraničí se ztrátou hermeneutiky skupiny a nedostatkem autenticity: „*... stává se, že někteří mají tendenci ty věci mít takový jako uhlazený, hezký, aby to bylo milý, což je moc krásný, ale když se tohle stane cílem té skupiny, tak tohle to vnímám, že mě skupina jako nebaví. Pak je to o nějakých normativních pravdách a obecných věcech a já zjišťuju, že tam vůbec nejsem. Tak potom myslím na cokoliv jiného, než se účastnit hlazení*“ (5.232-237).

Téma: autenticita

V předchozí subkapitole již zaznělo téma autenticity, která se vytrácí. Pojďme se s Matoušem podívat na autenticitu a převážně autenticitu ve výcvikovém prostředí. Navažme na poslední odstavec, kde Matouš hovoří o blízkosti. V rozhovoru pak plynule pokračuje v tématu autenticity: „*A pro mě ještě – být si s někým blíž neznamená jako mít ho radši. Nemíním na to, že ty lidi by byli najednou úžasnější, ale jako by se mi vedrali víc pod kůži. A jako vlastně i když jako by mi to mělo být nepříjemnější, tak mi to je ale mnohem jako lepší, protože je to autentický a je to o nás*“ (4.190-194). Autenticita je podle respondenta o opravdovosti a upřímnosti, a i když může dojít ke ztrátě úsměvu na

tváři, přináší autenticita své chutné plody života: „*Je to o tom, že nemusím být s každým jako smajlíček, a v tom je vlastně zase ta krásná dávka jako tý živelnosti, životnosti...*“ (4.194-196). Na přímou otázku dotazující se po autenticitě pak respondent říká: „*Autenticita? Jedním slovem – prohlubuje se to. Autenticita, a i prožívání bytí. A přijde mi, že to nikdy nebude ukončený (...) a furt se to někam posouvá. A co mě na tom vlastně jako strašně baví, že já nevím, kam se to posune. To je ta paráda*“ (6.255-260).

T é m a : s m y s l ž i v o t a

Úskalí při hledání smyslu života respondent vidí v rozdělování a polarizování každodenních věcí a problematice jejich pojmenování. Naráží tak na tzv. scientismus, o kterém nepřímo hovoří. Řešení pak spatřuje v možnostech, ke kterým patří i výcviková zkušenost: „*A i ten výcvik, ... vlastně výcvik to pomáhá spojovat. A tohle to spojování, když pak se odehrává i v tom mém osobním prožívání, tak dává spousty věcem smysl, a když jim smysl nedává, tak jim přesto dává hodnotu, že nejsou beze smyslu. Jo, i když ten smysl jako nevidím, tak on tam prostě nějak je...*“ (6.272-276).

K tématu pak dodává: „*A mnohdy se lidi ptají po smyslu... Po smyslu života a já to tam vůbec jako nechci rozdělovat. Protože jako smysl života – je sám život!*“ (3.123-126).

T é m a : d ů v ě r a v ž i v o t e v e s v o b o d ě

V odpovědi na závěrečnou otázku, co by chtěl respondent doplnit, co v rozhovoru nezaznělo, se objevilo více témat. Některá doplňovala informace z předchozí části rozhovoru, avšak vyskytla se i témata, která svým obsahem dala vzniknout jednomu z nadřazených témat. Toto hlavní téma respondent uvedl větou: „*... A já vlastně jako nemusím všemu rozumět, což je taky paráda. Takže zase vlastně to osvobození od toho – stát nad věcí*“ (6.276-278) a pokračuje v úvaze o kráse a svobodě života: „*Hele, vždyť my jsme ho dostali a nějak ho jako můžem tvořit a můžeme ho hledat a nacházet*“ (6.284-285). Svobodu respondent

spatřuje v možnosti odevzdání se životu, kterému důvěřuje. Tyto myšlenky předával s významným zaujetím, které působilo ve vyprávění velmi živě a opravdově, zde respondent mistrně upoutává silou svého slova: „... a já nejsem ten, kdo určuje, kam to půjde a co by bylo správné a kam by to mělo jít, ale že ono to jako přijde a v tom je ta krása, ta plnost“ (6.286-288). Po těchto slovech byla Matoušovi položena upřesňující otázka: „Dalo by se to jednou větou, použiju tvůj slovník – bud' vůle tvá?“, načež respondent odpovídá: „No, ... dalo, amen! Jako jo, to je přesně ono“ (6.291). V tématu pak pokračuje příkladem ze svého života faráře, když stojí za kazatelnou: „Já se toho hodně dotýkám u lidí, jak s nima pracuju, co je ta Boží vůle pro můj život, (...) A já říkám: no abyste se přece milovali, abyste byli ochotní si odpouštět, abyste prostě chtěli být spolu, abyste jako mohli žít. To je Boží vůle pro nás“ (6.292-7.299). Téma shrnuje závěrečnými slovy: „Není to o tom, že bychom k sobě měli mít blíž? ... a jako žít se vším příjemným i nepříjemným, a ... nějak jako se tím nechat víst? Takže, tak jak říká Olda Čálek: Hele, zkuste tomu životu trochu důvěřovat“ (7.302-305).

7.2.4 Témata vyplývající z rozhovoru s Pavlínou

Téma: láskyplné a kliduplné splynutí s celkem

Popis toho, jak respondentka Pavlína vnímá a zažívá bytostné prožitky, je velmi bohatý a živý. Zároveň respondentka popisuje bytostný prožitek detailně a několikrát během rozhovoru, proto je bytostnému prožitku u této respondentky věnováno několik různých nadřazených témat týkajících se prožitku a popisu bytí.

Pro porozumění bytostnému prožitku se ukázalo, že pro tento zážitek je velmi důležitý pocit splynutí, pocit celku, pocit bezhraničnosti: „To je takovej stav, kdy vlastně já jako osoba nemám žádný hranice, že vlastně můžu být vším a všechno je mnou a že já jsem jako řeka, že ten můj vlastní pramen proudí do té řeky, ve který je všechno obsaženo, ať je to země, lidé, příroda, zvířata, že vlastně je to takový to splynutí s celkem“ (1.3-8).

Dále je to pocit přijetí, smíření a klidu, doprovázený – slovy respondentky – láskyplnou laskavostí: „*Prostě najednou, kdy přijetí sebe a všeho, co kolem mě se děje, tak ... a je v tom takovej neuvěřitelnej vnitřní klid a smíření, taková jako laskavost, to já jakoby vnímám, že ... taková láskyplná laskavost, přijetí, smíření, ...*“ (1.8-11) a opakovaně jako láska, klid, laskavost a přijetí: „*...prostě fakt jako – láska, klid, laskavost, přijetí, prostě to bylo něco tak nádhernýho*“ (4.176-177).

Téma: bytí reálnější než realita

Popis prožitků bytí se u respondentky Pavlínky objevuje na mnoha místech a de facto během celého rozhovoru. Doslovně přepsaný text rozhovoru však neodhalí jemnější či významnější emotivní zbarvení vyprávění respondentky. Jedním z nejvíce exponovaných momentů, který se v živém rozhovoru ukázal jako významný, byl její popis prožitku bytí, který zažila poprvé, a proto je tento, pro svůj význam, uveden zvláště jako téma. Zároveň na tomto momentu bylo zajímavé, jak respondentka srovnává realnost a skutečnost prožitku: „*A když se mi to stalo poprvé, tak jsem se posadila, úplně jsem vyvalila voči a říkala jsem si – Ježíš, co to bylo jako? ... A to bylo mnohem reálnější, to bylo to – bytí, nebo nevím jak jinak, ... To byla ta skutečnost! Úplně jsem cejtla, že to, že teďka sedím na tý posteli není tak skutečný, jako to, co jsem prožila*“ (4.182-186). Zároveň tento prožitek obsahoval všechny atributy uvedené v předchozím tématu charakteristiky duchovního prožitku.

Opravdovost či skutečnost prožitku je popsána i na jiných místech v textu: „*...protože to bylo tak strašně silný, v tom okamžiku tý meditace je to nesmírně skutečný*“ (2.86-87).

Téma: bytí bez hranic

Téma hranic nebo přesněji téma pocitu bezhraničnosti se vyskytovalo na několika místech. Pocit bezhraničnosti byl již zmíněn v tématu charakteristiky duchovního prožitku, viz citace (1.3-8), a dále se pak ještě v rozhovoru opakoval zde: „*... opravdu jak kdyby člověk ztratil jakoby svoje vlastní jakoby hranice nebo*

že prostě je člověk najednou jenom nějakou energií nebo myšlenkou, ale vlastně všechno, všechno je obsažený ve mně a já jsem obsažená ve všem, takže takhle to vnímám“ (1.11-15). A také zde: „No, a pak jsem byla ..., bylo to tak, že vlastně jsem vůbec nevnímala hranice svého těla, prostě já jsem byla, ... co tam bylo hlavně důležitý, byly myšlenky, jako že moje myšlenka. Že když jsem jako něco řekla jako myšlenku, tak jsem mohla být vším“ (4.163-166).

Téma: fyzické pocity

Vnímaná reálnost a pocit skutečnosti prožitku byl popsán výše. Tematicky se pak v rozhovoru objevil i popis fyzických, somatických projevů ve chvíli, kdy prožitek bytí přichází: *„A pak se mi teda stalo, to jsem ležela v posteli, já jsem měla pocit, že snad umírám, začalo mi strašným způsobem bušit srdce, ale zároveň jak kdybych vůbec nedýchala, jak kdyby to tělo bylo prázdný, jenom jsem vnímala prostě to srdce, jak strašně mlátí ... a pak jak když tě něco vtahuje, jako na centrifuze, takovej šílenej tlak, a najednou takovým spirálovitým pohybem, ... něco skrz temeno hlavy prostě vylítlo“ (4.150-156). Další popis: „Ležela jsem v posteli a teďka úplně cejtíš, jak se to u té postele ... jak prostě oni jsou hrozně blízko, ale ty nejseš schopn absolutně pohybu, štronzo“ (3.135-137), anebo zde doslova o fyzickém projevu prožitku: „... neuvěřitelnej fyzickej prožitek, protože ležíš, nemůžeš se absolutně pohnout, cítíš jako kdyby jsi byl zmrzlej“ (3.132-133).*

Téma: bytí jako pocit klidu

Pocity bytí charakterizované až neuvěřitelným klidem byly respondentkou popsány velmi květnatě a v bohatě zastoupených jednotlivých významech. Pocit klidu a smíření byl jedním z výrazných popisných charakterů prožitku bytí. Tento klid se týkal jak prožitků bytí, které přicházejí bez možnosti volního ovládní, tak pocitů při osobní kontemplaci, a nechybí ani doslova mystické zážitky. Nejprve bytostné prožitky klidu: *„... a je v tom takovej neuvěřitelnej vnitřní klid a smíření“ (1.9-10), dále pocit klidu v duchovní zkušenosti setkání s mrtvým: „... a já jsem viděla jeho obličej a on se na mě hrozně smál a já jsem cítila*

strašnej klid, jakože to je všechno dobrý. I když zemřel brzo, mladej, tak jsem cítila hroznej klid. A já jsem tehdá našla odvahu a zavolala jsem to tý tetě, která z toho byla špatná a řekla jsem jí, jak jsem toho strejdu viděla a jak to bylo nádherný, to, jak z něho vyzařoval takovej klid neuvěřitelnej“ (3.124-129).

Pocit klidu, který přichází v osobní kontemplaci je popsán takto: „... *kdy dojde k takovému úplně zklidnění, kdy vnímám, co se v tom těle děje, jaký myšlenky přicházejí a na to potřebuju ten prostor, klid, třeba přírodu ...*“ (3.98-101).

Na některých místech lze pouze z prostého textu postřehnout moment, který při živém rozhovoru ještě výrazněji vystupuje do popředí. Tento emočně laděný moment byl u Pavlíny zachycen těmito slovy: „...*všchno, ty moje pocity, co jsem tam cejtila, to bylo prostě fakt jako – láska, klid, laskavost, přijetí, prostě to bylo něco tak nádhernýho, že úplně mě ted'ka bolí srdce, ... a bylo to fakt teda, ... takovej klid jako, ... a tak jako radost i zároveň, jo... prostě nevím, jak bych to ještě popsala*“ (4.175-179).

T é m a : s m r t j a k o n á v r a t d o l á s k y

Pojetí tématu smrti se v rozhovoru s Pavlínou do jisté míry odlišovalo od přístupu, který je v naší kultuře obvyklý. Již tím, že se téma v rozhovoru na několika místech objevuje, a také tím, jak je k tématu přistupováno. V pojetí respondentky je to nejen přijímající postoj ke konci života, ale postoj k události, jež má dalece přesahující význam, než jen ukončení života samého: „... *já myslím, že to tak někdy je, že ta duše, když někdy zažije nečekanou smrt, že není na to připravená, a na nějaký úrovni zůstane jakoby někde mezi. A já si myslím, že třeba ta modlitba je odvedla do toho světla. A že ta modlitba pomohla i mně, ale zároveň i těm duším. ...*“ (3.139-143).

Na jiném místě respondentka popisuje, jak při duchovním mystickém zážitku zažila kontakt s duší blízkého člověka po smrti: „... *ty slova jsou prostě, to nedokážou vyjádřit. Mně se to stalo poprvé, že zemřel (...) strejda, měl nádor na mozku. A já jsem ležela ... a ted'ka jsem toho strejdu viděla po tý smrti, a on ti byl, to ti byl takovej zvláštní pohyby hlavy, a on ti byl úplně jako když prosvítíš*

japonskej porcelán. Taková zvláštní záře průhledná a já jsem viděla jeho obličej a on se na mě hrozně smál a já jsem cítila strašnej klid, jako že to je všechno dobrý. I když zemřel brzo, mladej“ (3.119-126). Další podobný zážitek: „Měla jsem nádhernej sen s tátou potom, po tý smrti, kdy mi říkal, (oslovení jménem), já jsem se zastřelil. A já jsem mu řekla, tati, já to vím. Hlavně tam nezapomeň, že tě moc miluju... Pak ten sen odešel“ (6.257-260).

Jaký má respondentka postoj ke smrti, jak ji vnímá pro sebe i z pohledu ostatních, o tom hovoří při popisu jednoho ze svých prožitků: „Už jsem věděla, že můžu, že to zažiju zase a že mám tu možnost se vrátit. A bylo to vždycky před spaním. A stalo se to samo, ja to neumím, ... Ale bylo to nádherný. A možná proto mám k tý smrti takovej ... já říkám – smrt bolí jenom ty pozůstalý, smrt je návrat do tý lásky a do toho bytí“ (4.191-196).

Téma: víra v sebe a život

Téma víry ve smyslu důvěry ve vlastní schopnosti, přijímající postoj a důvěřování životu, přijímání toho, co život přináší, a vědomí toho, že přináší vždy jen ty dobré nebo užitečné věci, tak by se dalo charakterizovat nadřazené téma, které vzniklo z několika dílčích fragmentů a jednotlivě se vyskytujících témat. Tato víra u respondentky vychází z bytostných a duchovních prožitků uvedených výše a tyto jsou pak zvnitřněny a vědomě žity: „Viš co, Pavle, to jsou věci, co jsem prožila, o kterých ví opravdu jestli tři lidi v mém životě. Protože pro mě je víra strašně intimní záležitost. Vnímám v tom hroznou intimnost a blízkost“ (3.109-111). Dále se pak víra ukazuje jako specifický postoj a vztah, vztah k Bohu: „Pro mě je víra něco, co musím prožívat vevnitř, jako třeba když jdu do kostela, (...) Ale ten Bůh se mnou přijde do toho kostela a zároveň se mnou odejde. Já toho Boha nehledám někde venku.“ (1.22-26). Podobná myšlenka pokračuje zde: „...spouště lidem pomáhá chodit do kostela. Ta víra, poslouchat toho kněze, ale já si říkám, proč bych ho měla poslouchat, když nejlepší kněz je uvnitř mě samotný. Takže já moc dobře vím, kdy jsem udělala něco špatně, moc dobře vím, kdy jsem udělala něco dobře, že jo, ale je to o tom taky – být k sobě jako trošku laskavej“ (2.56-60).

Víra v život, zdá se, může být i ztracena nebo zpochybněna racionálním rozumem: „*A možná to bylo tím, že jsem si dovolila se pustit, dovolila jsem nebýt v tom rozumu a dovolila jsem se otevřít tomu, co přijde. Je to o té otevřenosti nechat ty věci k tobě přicházet*“ (2.93-96). Nebo totéž téma: „*Ono v tom bytí nejde být stále, že jo, protože i to bloudění je ve své podstatě strašně důležitý, aby se člověk navrátil k sobě jako zase plně. Když je toho na tebe moc, toho, co musíš, musíš jít do práce, musíš jít do školy, musíš nakupovat, a když se toho nakupí hodně, když je toho moc, tak se mi stane, že ztratím ten kontakt se sebou*“ (1.34-39).

Pokud se totiž podle Pavlíny otevřeme životu, důvěřujeme životu a světu a necháme svět, život, věci a lidi k sobě přicházet, můžeme být plně u sebe: „*A pak já dokážu sedět na terase a dokážu hodinu jen tak koukat do nebe a jsem tam taková vděčná za to, že jsem a že děkuju vesmíru, že je tak krásnej a je to takový jako pohlazení pro mě, takový vnitřní pohlazení. ... Není to nic složitýho, my si všechno děláme hrozně složitý, furt se za něčím honíme a on ten život je fakt strašně jednoduchej*“ (3.101-106).

K celkovému shrnutí tématu by se dala uvést tato slova respondentky: „*A je to o tom, i jak je člověk otevřený. Jako že důvěřovat tomu svému nitru, důvěřovat intuici a ta otevřenost tomu světu a důvěra v ten svět, to je podle mě strašně důležitý. Takže duchovní cesta, to je cesta, na který stále jsem, někdy se mi jde lehce, někdy se sotva vleču a někdy i upadnu. Ale důležitý je furt věřit v sebe, věřit v tu svojí životní cestu*“ (2.64-69).

T é m a : v ý c v i k d á v á a t a k é b e r e

Rozhovor s Pavlínou byl natolik obsahově bohatý, že se v přeepsaném textu objevilo velmi mnoho dílčích témat, ze kterých pak vznikala témata hlavní, nadřazená. Některá dílčí témata v procesu IPA zanikla a poskytla tak prostor hlavním, a tedy i uvedeným tématům. Posledním tematicky bohatým okruhem je výtvarná sebezkušenost. Tematický okruh výtvarné zkušenosti je rozdělen na několik hlavních témat. Co výtvarná zkušenost podle respondentky přináší a co člověku bere? Přináší například očekávání a rozpačitost z prozření na podklade

vlastního vývoje v sebezkušenosti: „... někdy si říkám, že kdybych to tušila, do čeho jdu, jestli bych nechtěla zůstat s těma růžovými brejlema na tom nose stále, ...“ (5.208-210). „No musím říct, že na začátku jsem vůbec netušila, do čeho jdu, (...) Takže jsem byla ze začátku úplně v šoku, co po nás chtějí“ (5.198-201). Výcviková zkušenost se může projevit i jako ztráta, ať již ztráta iluzí nebo změn týkajících se vztahů. Tato zkušenost může mít mnohdy významný dopad na životy frekventantů: „No, ale ... to jsou proměny. Všichni, co jsme tam šli, jako letitý manželství, všechno v pohodě, tak někteří už jsou rozvedení a někteří už jsou napůl ze vztahu ven ...“ (5.204-207), „... asi jsem si tam uvědomila, že třeba v tom manželství jsem vždycky na tom vztahu pracovala já, (...) a když jsem to přestala dělat, tak jsem zjistila, že to nikdo za mě nedělá, že manžel to nepřevzal (...) už se necítím jako manžel - manželka, partner - partnerka, ale spíš jako rodiče. Nevím, jestli to mám přisuzovat tomu výcviku, ... ale asi jo“ (5.210-218).

To, co výcviková zkušenost přináší, čím obohacuje, se nedá vystihnout či charakterizovat obecně, nedá se paušalizovat, neboť tato zkušenost je veskrze individuální. Respondentce přináší výcvik spektrum prožitků radostných a pozitivních, jako je například pocit znovuobjevení vnitřní svobody: „Výcvik se mi strašně líbí“ (5.208), „tam ve skupině si dovolím tu masku odložit, ne vždycky, ale ... A se svobodou mě to možná pomohlo, ... že nemusím řešit furt ty ostatní, ... a že si můžu dovolit být sama sebou ... Že takovou tu vnitřní svobodu mi to pomohlo znovuobjevit“ (6.276-80). Mohou se objevovat zkušenosti uvědomění, prohlédnutí skutečnosti či lepší náhled na prožívání vlastního života: „...od té doby, co jsem začala chodit do výcviku a do školy, se vlastně i u mě hodně toho proměnilo. Asi jsem si teď začala víc uvědomovat a, ... no ale není cesty zpět, jak se říká“ (5.218-221).

Téma: více porozumění

Větší porozumění svému životu, náhled vlastního prožívání či porozumění prožívání druhých lidí, to je jeden z přínosů sebezkušenostního výcviku. Větší nadhled prožívání byl již několikrát uveden nepřímo v tématech výše. Tato zkušenost jako samostatné téma je předmětem této subkapitoly. Pavlína uvádí

příklady, kdy jí výcvik pomohl v porozumění: „*Spiš mně to pomohlo v tom porozumění – já a vnější svět. Ty vztahy, ať to manželství nebo rodičovství nebo vztah s tátou, s mámou, tak to určitě mi pomohlo. I ty příběhy druhých lidí, že jsem v tom vždycky našla něco svého*“ (6.270-274).

T é m a : d o j e z d p o v ý c v i k u

Výcviková zkušenost nestojí a nepadá se začátkem a koncem výcvikového setkání, ale mívá často přesah v poměrně velkém časovém horizontu. Respondentka tak hovoří o zkušenosti, kterou sama nazývá dojezdem: „*Poslední dva výcviky jsem odjížděla s tím, že ve mně bylo víc otazníků než odpovědí. Takže to mělo dlouhý dojezd, třeba 14 dní, měsíc, dokonce jsem jednou onemocněla*“ (6.283-285). Může se stát, že před závěrem výcviku se ve skupině otevrou taková témata, která mohou připomínat vlastní prožité události, témata, která silně rezonují s vlastní zažitou zkušeností. O takové zkušenosti respondentka hovoří: „*...tam se to otevřelo, (...) a to bylo pro mě tak strašně silný, že ... bylo to zrovna na konci výcviku, což bylo teda strašný, protože člověk odjížděl a byl plnej těch dojmů. No, takže to byl asi nejsilnější zatím zážitek z výcviku, takovej bytostnej, existenciální*“ (6.260-266). O potřebě dokončení rozjitřených témat mluvila Pavlína ještě na závěr rozhovoru: „*... ale spíš odjíždím s tím, že ty věci potřebuju ještě sama sobě dovyjasnit, dokončit to. Uzavřít to v tichu, sama u sebe, dokončit ten proces, co se tam rozjede*“ (6.287-289).

7.2.5 Témata vyplývající z rozhovoru s Eliškou

T é m a : b y t o s t n é a d u c h o v n í

Otázka položená na samém úvodu rozhovoru byla častým podnětem k diskuzi. Vlastně úvodní otázka měla v rozhovoru dvě funkce. Hlavním účelem otázky bylo vzájemné vyjasnění si pojmosloví s respondentem. A po druhé otázka

nesla význam jistého rozehřání a naladění respondenta na téma výzkumu. Oboje neslo své plody.

Předporozumění respondentky bylo v tomto tématu mezi pěti zaznamenanými rozhovory nejvíce diferencované a mezi oběma pojmy – bytostný a duchovní, vnímá rozdíl, který takto popisuje: „*Jako když se řeknou takhle vedle sebe, bytostný a duchovní, tak ten bytostný jako mě víc vede k sobě, ... že to je víc uvnitř, a u toho duchovního, tam jako nějak víc vnímám to nebe nad sebou*“ (1.14-17). Zároveň si respondentka během rozhovoru uvědomovala, že: „*to bytostný a duchovní, to jsou hodně pocitové věci*“ (9.400-401).

Podle vyjádření respondentky má pak pojem duchovní tyto charakteristiky: „*Jakoby ten duchovní je pro mě víc o Bohu*“ (1.31), „*nějak je pro mě těžko představitelný, že bych měla duchovní prožívání, aniž bych tam měla ... mm, nějaký nahlížení na celý ten řád, na něco, co nás přesahuje*“ (1.34-36), „*a to duchovní, to mám pocit, že to jde ven, jako k tomu nebi*“ (9.404-405). A naproti tomu pojem bytostný byl pocitově vnímán jako zaměřený k bytosti, do nitra: „*...bytostný víc vnímám v nitru*“ (1.18), „*bytostný prožitek se jako víc obrací k mé bytosti a tam ten Bůh nemusí být, já nemusím věřit v Boha, ale můžu mít bytostný prožitek*“ (1.32-34), „*když řekneš bytostný, tak o sobě uvažuješ jako o bytosti. ... A pro mě bytostný zážitek znamená – bytost, ... což je něco pro mě hodně širokýho. Že to není jenom tělo a není to jenom duše, je to prostě to, co se týká tvé bytosti, úplně prostě nejhroubš*“ (8.396-9.400).

Během rozhovoru se téma častokrát dotýkalo obou pojmů, například jako jejich průnik se ukázalo vhodné slovo – spiritualita: „*Jako pro mě to spojuje možná spiritualita, jako v tom smyslu, že oba jsou, ... tam bych pro tyto dva pojmy pro sebe viděla průnik, v té spiritualitě*“ (1.39-41). „*Byť oba, když se nad tím zamyslím, tak jsou pro mě jako niterný zážitky*“ (1.18-19).

Téma: společná intimní modlitba

Z bohaté palety různých možností duchovní praxe, kterým se člověk může cíleně věnovat na své duchovní cestě, si respondentka zvolila kromě meditace právě modlitbu, která ji provází zejména v jejím pracovním prostředí, ale nejen

tam. Na položenou otázku dotazující se na duchovní praxi Eliška odpovídá: „... *meditace a modlitba. Jo, to jsou nějak moje součásti, určitě. Kdy ta meditace je spíš pro mě cesta takový jako práce duchovní, a řekněme, že má nějaký řád. A ta modlitba, tak ta někdy nemá řád, ... a řekla bych, že někdy je spontánní nebo je potřebná třeba v souvislosti s nějakou situací, ... pro něco nebo pro někoho*“ (3.100-105). Ve významu „*modlitby pro někoho*“ pokračuje Eliška slovy: „... *nebo děláme s holkama biografickou práci, tak vždycky, než se do toho pustíme, tak se pomodlíme nejdřív a na závěr taky. Protože je důležitý nějak to předat i někam dál, všechno neurvem samy*“ (3.133-136). Respondentka hovoří o konkrétních příkladech, kdy modlitbu nejčastěji prožívaná ve spojitosti se svou profesí: „*Jo, tak třeba v práci začínáme společně den společnou modlitbou nebo průpovědí, ještě než přijdou kamarádi*“ (3.105-107). Eliška popisuje osobní pocity, intimnost prožitku i hloubku, s jakou modlitbu prožívá: „*Ty moje první zážitky se společnou modlitbou byly hrozně silný, jako jednak jsem z toho byla, ... jsem se styděla, byla jsem z toho jako rozpačitá, byla to, ... bylo to pro mě moc intimní, ale zároveň jsem s tím zažívala něco jako neuvěřitelného, takovou jako prostě sílu*“ (3.122-126). Dále pak respondentka pocit intimnosti při modlitbě vysvětluje zde: „... *je to takový spíš jako intimní pro všechny. Kdyby ses mě na to neptal, tak ti to neřeknu, to říkám teď pro ten náš rozhovor, protože to je pro nás právě intimní pro všechny*“ (3.118-121). Modlitba je pro respondentku tedy převážně činnost ve společenství: „*Vlastně je to hodně o společenství, že tam průpověď nebo modlitba nebo ta společná práce je prostě společná*“ (3.114-115).

Téma: spojení s celkem

Téma pocitu spojení, ať již se jednalo o spojení se světem, s přírodou, s vesmírem, spojení fyzického a duchovního, či prostě pocit *spojení s celkem*, se v rozhovoru objevilo několikrát. O spojení respondentka hovoří s velkým zaujetím: „*Že to nemám prázdný, ten prostor, ... Jako je takovej hodně plnej pro mě, a hodně propojenej i vlastně s tím fyzickým*“ (2.84-85), „... *zážitky, kdy fakt jdu do kolen a jako na chvíli seš úplně jako ve spojení s tím bohem nebo s tím celým bytím tady a s tím, že ten svět nějak jako ti odpovídá z druhý strany a že ti*

vlastně chce pomoci“ (4.174-177). „Takovej ten zážitek, že seš tady ten úplně maličká nicka, ale vlastně to má všechno smysl. A že to je vlastně hrozně důležitý, jak je každá ta maličká nicka, jak se tady postaví v tom světě“ (4.182-185). „A pak taky vlastně mě hrozně baví taková meditativní práce nad ročním koloběhem, kterej je pro mě zase způsobem, jak víc vnímat tu přírodu, a to, co je okolo nás. Takže ta je zase jako víc na vnímání těch řekněme přírodně vesmírných procesů“ (4.152-155).

T é m a : d u c h o v n í c e s t a

Téma duchovní cesty pro respondentku Elišku má v jejím životě své nezastupitelné místo a zároveň se téma svým laděním prolíná s mnohými jinými tématy rozhovoru. Na přímou otázku, tážající se po významu duchovní cesty, respondentka odpovídá: *„Mm. Jo, tak to je takový hodně barevný. No jako určitě důležitý místo, ... a jako že součást vlastně už toho, co žiju mnoho let, ... a bez toho si to nedovedu představit to svoje žití, to by bylo takový prázdný“ (2.48-51). „Je to pro mě smyslem toho bytí tady“ (2.67). Téma duchovní cesty zaznělo i v souvislosti s prožíváním výcvikové zkušenosti: „Já už jsem tam jako by šla se svým nějakým duchovním backgroundem, ... nebo jak to mám říct. Já jsem nehledala ducha ani víru ani bytost ani spiritualitu. To nějak jako je moje součást života už dýl, ale vim, že pro mě tohle, že je to mojí součástí, že to pro mě bylo dobrý ve výcviku“ (5.229-233).*

T é m a : p o c i t s m y s l u

Pocit smyslu se v rozhovoru objevoval v různých souvislostech, a to nejvíce ve spojitosti s otázkami předchozího tématu, jímž byla duchovní cesta, a zároveň se zde propojuje téma smyslu bytí: *„Je to pro mě smyslem toho bytí tady“ (2.67). O pocitu smyslu respondentka hovoří na dalších místech takto: „Myslím si, že všechno má smysl a že i teda ten můj život má smysl a že já jsem za to nějak zodpovědná ...“ (2.69-70), dále když hovoří o svém smyslu života jako o duchovním: „Pro mě to je, ... není to odděleno od toho celkovýho tady. To vidim*

*jako hlavní smysl, klást si to ty otázky, proč tu sem, a hledat ty odpovědi, a tím pádem vlastně se snažíš i nějak vyhmátávat celej ten neviditelný svět okolo sebe a hledat tam nějaký jako smysly, zákony a instance, ke kterým se můžeš obracet“ (2.79-84). Pocit a vnímání smyslu byl zmíněn již v souvislosti s tématem spojení s celkem: „*Takovej ten zážitek, že seš tady ten úplně maličká nicka, ale vlastně to má všechno smysl“ (4.182-183).**

Téma: výcvik jako vývoj, dojezd a zrání

Na úvodní otázku týkající se výcvikové sebezkušenosti Eliška hovořila nejvíce o pocitu postupného vývoje od úvodních očekávání, která se časem nějakým způsobem vyvíjela: „*Tak bylo mi tam různě, že jo. A prožívala jsem ho různě. Mělo to vývoj, začátek prostě byl nějaký, tak nějak jsem se popasovávala jakoby s tím, jak tam já jsem, a s tím, kdo tam je se mnou a k čemu to má být“ (4.191-194). Vývoj se podle jejích slov týká prakticky všech oblastí či úrovní: „... a to mělo nějaký vývoj na všech těch úrovních. I v tom jako, v té skupině, jak se ta skupina vyvíjela, ... a někdy to jako šlo zároveň se mnou, někdy jsem se jako by oddělila a někdy jsem odplula anebo zase jsem šla jinudy“ (4.194-197). O svém vnímání dlouhodobého pobytu ve výcviku pokračuje: „*Měnil se hodně no. Měnil se hodně, tak je to pět let života, že jo“ (5.205-206). „Řekla bych, jako že to bylo plnejch pět let jo, že když jsem se pak dívala zpátky, když jsme dělali tu reflexi, tak jsem tak nějak jako si říkala – bylo to dobrý“ (5.209-212).**

Na otázku, s jakým naladěním obvykle odjíždí z výcviku, respondentka ponejvíce zmiňovala proces doznívání a tzv. dojezdu: „*Hodně toho, co mám v sobě, ještě potřebuje dojždět, ale nemůže to úplně dojet, když jdeš v pondělí do práce. Takže to naladění bylo takový rozjitřený, řekla bych. ... Potřeba ještě mít třeba dojezd, denní, kterej nebyl možnej“ (8.372-375). „Vědomí toho procesu je pro mě fakt téma“ (8.379). Většina absolventů pětileté sebezkušenostní části pokračuje ještě výcvikovou individuální částí vzdělání, ve které řada procesů a zkušeností může pokračovat, může se vyvíjet. Respondentka tento pokračující proces během rozhovoru oslovuje takto: „*A ted' s tím odstupem si říkám, že je dobrý nezapomenout nebo třeba ještě nějaký načatý procesy posunovat dál, takže**

je fajn, že probíhá ještě ten výcvikovej individuál, kde mi spousta věcí třeba ještě rok dojížděla hodně intenzivně“ (8.383-387).

T é m a : d a r y v ý c v i k u

Téma hodnot, které výcviková zkušenost přináší, výstižně sama respondentka pojmenovala jako dary. Dary a podstatné součásti sebezkušenosti mohou nabývat různých podob: *„Jako vidím teďka zpětně, ještě se zkušenostma jinejch lidí, včetně tebe, že velice zásadní byli ty lektori, co tam byli. Jako že byli dobrý. Ty dva lidi, co jsme měli, že to bych řekla, že to je skoro alfa omega toho výcviku!“ (5.223-226).*

Hodnotou může být výcviková zkušenost jako celek: *„Napadá mě, ... že to je takovej nějakej dar, ten výcvik, kterej si člověk částečně vydře, vymaká, ...“ (8.382-383).* Další podoba daru jako jedné ze zkušeností: *„Ještě cennější pro mě bylo vlastně, když jsem dostala já nějakou zpětnou vazbu na sebe, kterou jsem ještě neviděla v tu chvíli“ (6.277-279).* Poslední citace na téma darů výcviku se týká potřeby časového odstupu, a tedy vlastně zrání výcvikových zkušeností. Z pohledu respondentky s časovým odstupem pak zkušenost popisuje takto: *„A taky mi přijde dobrý, že vlastně ti to říkám dva roky potom, že mám takovej trošku odstup, ale ... že z toho rostou ty dary, nebo to, čím to je, ten výcvik“ (8.391-393).*

T é m a : t ě ž k o s t i v ý c v i k u

V souvislosti s předešlým tématem darů a cenností, které výcviková zkušenost přináší, úzce souvisí skutečnost, že často cenné věci nabývají svou hodnotu až po těžkém osobním úsilí. Eliška o této provázanosti hovořila v souvislosti s cestou domů po konci výcvikového setkání: *„A zároveň je potřeba si podržet to, co si odvážim cenný, anebo někdy těžký, nebo nějakou rozladěnost“ (8.377-379),* anebo v souvislosti s koncem výcviku vůbec: *„Tak nepříjemnej byl konec, to bylo těžký rozloučení. A vlastně i začátek byl těžkej“ (6.266-267).* Dále v uvědomování si vlastních vnitřních procesů: *„Pak bylo taky těžký, když jsem si*

něco uvědomila u sebe, tak o tom mluvit, to taky“ (6.272-273), „když jsem dostala já nějakou zpětnou vazbu na sebe, kterou jsem ještě neviděla v tu chvíli, ale musela jsem si jí prohlídnout. To bylo těžký, nepříjemný“ (6.278-280). Náročná a těžká může být vlastní prožívání v konfrontaci s ostatními členy skupiny, neboť každý člověk prožívá společné situace různě: „Tak vlastně někdy pro mě byly těžký naladění jiných lidí na tu věc, že jsem musela překonávat to, že někdo to má úplně jinak a chce něco úplně jinýho, ...“ (6.269-272). „Anebo pak ještě strach něco říct, že si jako říkáš – ublížíš, neublížíš někomu. To spíš než strach je nějaká obava o toho druhýho, ale zároveň ... to možná bylo pro mě takový téma, ... nebo konfrontace toho, že potřebuju něco říct, ale vím, že tím možná ublížím, ale vlastně já to potřebuju říct i kvůli sobě, nejenom kvůli tomu člověku, že cejtím, že je to potřeba to říct. To byly takový moje dilemata, který nebyly úplně jednoduchý“ (6.282-288).

T é m a : z á ž í t k y m y s t v í

Eliška vyprávěla několik příběhů z výcvikových setkání. Její vztah k ostatním byl od začátku laděn směrem k „my“, což komentuje slovy: *„já jsem jako angažovaná, když někde jsem v nějaký skupině, tak jako pracuju pro skupinu, že se neumím jenom vézt. Takže pro mě to bylo i jako hodně velkej výdaj tam bejt, ale zároveň jsem hodně dostávala“ (5.206-209). Respondentka popisovala různě laděné zážitky společenství, které měla, ať již šlo o společně prožívanou radost: „Společenství taky, co se mi nejvíc vybavuje, v těch zážitcích, co mají přesah, že tam bylo něco víc, že tam fakt bylo nějaký jako naladění těch lidí, (...) Hrozně jsme se nasmáli, ale tak strašně, že bylo jako pro mě vlastně jako radost nebo zážitek radosti, že ti je pak vlastně hrozně dobře“ (7.303-308) nebo společně prožitý smutek: „Občas se nám stalo, že někdy se potkaly nějaký naše prožitky a že jsme třeba všechny tři bulely na pokoji, jako ve stejnou chvíli, ale kvůli něčemu jinýmu. To bylo tak silný“ (7.311-313). Eliška v rozhovoru pokračuje popisem prožitků sdílení s druhými: „...a tím, že to můžeš sdílet, tu bolest, tak vlastně je to všechno mnohem lehčí“ (7.315-317), „to prostě jde jenom s lidma, to sám neuděláš. Tohle byly pro mě taky vlastně duševně duchovní zážitky, kdy jsme*

tam jeden pro druhýho. Že to prostě neneseš sám, a ještě z toho můžeš vytěžit tím, že tomu třeba porozumíš“ (7.318-321).

Téma: porozumění bytí

Velké téma – prožitek bytí – se několikrát během hovoru v náznacích objevovalo, např. při popisu silného zážitku – ladění se a spojení s přírodou: *„... vlastně pozorování ptačího zpěvu ráno. Stačí chvilka, nemusíš moc dlouho, ale to, to bylo jako mohutný pro mě, to bylo jako fakt velký, když si představíš, jak jde to slunce, jak pomalu vychází po tý zeměkouli, a teď ty ptáci postupně začínají, jak jde ta vlna toho ptačího oslavného zpěvu pro ten den, ... to byl hrozně pro mě jako silnej zážitek. Bytostnej!“ (4.156-161).* Ovšem respondentka užívala záměrně ve své řeči několik jiných příbuzných pojmů. Dokonce tento svůj postoj přímo oslovila a uvedla: *„Ty to máš postavený v dasein, ale mně se tam teďko s tebou nechce do toho dasein. Já bych chtěla zůstat v tom laicky lidským“ (7.324-326).* Zdálo se, jako by potřebovala pro oslovení tohoto tématu nějaký čas.

Na závěr rozhovoru ovšem Eliška sama bytí jako téma oslovila a uvedla všechny související pocity, které se jí s tématem porozumění bytí spojují. Hovořila tak o kvalitách, které díky výcviku a porozumění získala: *„A porozumění bytí, ... Já bych řekla, že mám kvalitnější život díky výcviku, že mám větší porozumění pro duši toho druhýho, že mám větší porozumění pro to, že určitý procesy potřebujou čas, ... a že ten čas prostě neurychlíš“ (7.336-339).*

7.2.6 Analýza napříč případy

Analýza výše uvedených jednotlivých pěti případů přinesla bohaté množství dílčích nadřazených témat, které byly zformulovány zvlášť pro každého z respondentů. V této závěrečné části IPA analýzy bude provedena komparace napříč případy. Porovnání jednotlivých analýz bude provedeno na podkladě otázky, jaká je souvislost mezi zkušenostmi jednotlivých respondentů. Účelem propojení jednotlivých analýz bude odhalit témata, která napříč analýzami

vystupují jako nejvýznamnější, přičemž bude přihlédnuto jak k četnosti výskytu, tak k souvislosti s výzkumnou otázkou.

Charakteristika bytostného a duchovního prožitku

Téma, které se vzhledem k zaměření výzkumu dle předpokladu vyskytovalo u všech pěti respondentů, vycházelo z potřeby jisté alespoň rámcové definice a vyjasnění významu fenoménu – *bytostného a duchovního prožitku*. Pro Sáru tento prožitek znamená pocit a prožitek souhlasu Boha a pocit smyslu. Pro Marii je to bytostné setkávání se sebou, které má transcendentní rozměr a je pro ni přítomný ve všem, co dělá. Matouš vnímá bytostný prožitek jako něco, co zatřepe, co je umožněno existencí duchovního světa. Bytostný prožitek vyvolává reakci, ze které o sobě dává vědět. Pavlína prožívá bytostné pocity bezhraničnosti, spojení s celkem a se světem, hluboký vnitřní klid, smíření a láskyplnou laskavost. Eliška vnímá oba pojmy odlišně. Bytostný prožitek ji vede do nitra k její bytosti. U duchovního prožitku vnímá více nebe nad sebou a otevřenost směrem ke světu a vesmíru.

Myství a porozumění druhým

Spolubytí s druhými patří jistě k lidské existenci. Člověk v rámci spolubytí rozvíjí porozumění světu, komunikuje a sdílí své bytí, svůj pobyt s druhými lidmi. Prožitky společenství, porozumění a myství byly přítomné u všech pěti respondentů. U Sáry a Pavlíně se myství prolíná s tématem porozumění druhým. Stejně tak u Marie je přítomné téma porozumění druhým, a navíc je bohatě zastoupené téma soucítění s druhými. Spolubytí je pro Matouše neodmyslitelnou součástí jeho osobního i pracovního života. Myství zažívá také při výcvikových setkáních. Eliška zažívá intenzivní pocity při společných modlitbách v práci. Významné zážitky myství se týkaly výcvikových setkání.

U všech pěti respondentů se ukázalo, že výcviková zkušenost jim přináší větší porozumění vlastnímu prožívání i porozumění druhým lidem.

P o c i t s m y s l u

Téma pocitu smyslu se objevilo u třech respondentů. Pro Sáru je intenzivní pocit smyslu propojen s bytostným prožitkem, který dnes vnímá jako pocit souhlasu Boha. Smyslem života pro Matouše je sám život. Eliška vnímá pocit smyslu života v jeho celistvosti. Smyslem bytí pro ni je existence světa taková, jaká je s důrazem na bytostné tázání po smyslu, včetně smyslu vlastní existence.

V ý c v i k d á v á a t a k é b e r e

Co výcviková sebezkušenost přináší, čím obohacuje nebo naopak v čem je nepříjemná, k tomu se v rozhovorech vyjadřovali ve větší či menší míře všichni respondenti. Většina prožitků byla popisována jako pozitivně laděná a přínosná, přestože leckdy náročná, těžká. Tématu ztráty iluzí díky získanému nadhledu se tematicky věnovala Pavlína.

D o j e z d a z r á n í

Potřebu dojezdu po výcvikovém setkání, dokončení procesu, kdy člověk odjíždí často unavený a plný dojmů, zmiňovaly respondentky Marie, Pavlína a Eliška. Dojezd se týká potřeby dostatku času po výcvikovém setkání, aby se mohlo uskutečnit zrání prožitků, kdy takzvaně věci doklapnou. Marie hovoří o potřebě zpracování témat, které se mohou s odstupem vyjevit jinak. Eliška navíc zmiňuje význam zrání a vývoje celé pětileté sebezkušenosti, která se odehrává jak sama za sebe, tak s podporou individuálního výcviku, který započaté procesy může posouvat ještě dál.

8 Diskuse

První otázka k diskusi se bude týkat průběhu výzkumného šetření. Dalším bodem diskuse bude otázka, jak se podařilo naplnit cíle výzkumu. Posledním bodem, jenž do této diskuse také patří, je otázka, do jaké míry získaná data souvisejí s teoretickými podklady v první části této práce.

Samotný výzkum diplomové práce byl zpočátku spojen s malou výzvou, jakým způsobem uchopit pojmosloví. Jednou možností bylo terminologii zakotvit v pevných termínech s předem danými významy. S pojmy se dalo také pracovat tak, jak jsou srozumitelné obecně ve společnosti. Nakonec byla zvolena forma diskuse s respondenty s otázkou, jak oni sami vybraným termínům rozumí. Takový postup, kde rozhovor začíná vyjasněním pojmů, se ukázal jako velmi vhodný.

Jistým limitem výzkumu byl rozsah diplomové práce, neboť se do výzkumu hlásili další čtyři potenciální respondenti. Z důvodu kvalitativního zaměření výzkumu se počet participantů zastavil u počtu pěti. Limitem a také předpokládaným faktorem validity výzkumu je vliv výzkumníka a jeho předporozumění tématům. V IPA se s podílem výzkumníka samozřejmě počítá. Tento ovlivňující faktor jsem se snažil minimalizovat reflexí vlastních zkušeností se zvoleným tématem. Poodstoupením ve smyslu *epoché* jsem se tento reflektující přístup také snažil udržovat v průběhu celého výzkumu. Validita výsledků zjištěných během výzkumu byla podporována stálým kontaktem s doslovně přepsaným textem z rozhovorů.

Cíle výzkumu se odvíjely od položené výzkumné otázky, jaká je zkušenost frekventantů sebezkušenostního výcviku s prožitky bytí a jak tato zkušenost ovlivňuje jejich vztah k ostatním lidem. Výzkumná data vzešla z pěti polostrukturovaných rozhovorů. Prostřednictvím interpretativní fenomenologické analýzy vzniklo pro každého respondenta mezi sedmi a deseti tématy, součtem bylo zaznamenáno 44 dílčích témat.

I přes to, že úvodní otázka rozhovoru oba pojmy – bytostný a duchovní spojuje a jejich kvalita tak v jisté míře splývá, domnívám se, že kvalita prožitku byla respondenty popsána v dostatečném a bohatém rozsahu, který zdařile reflektuje položenou otázku. Výsledky výzkumu proto představují hodnotnou výpověď o osobních zkušenostech frekventantů výcviku s těmito prožitky. V konkrétních výpovědích se ukázalo, že stejná slova u některých lidí znamenají totéž a u jiných mají různou významovou konotaci. Ukázalo se také, že slovo, jako nejmenší jednotka jazyka, nabývá často svůj význam nejen až v kontextu rozhovoru, ale hlavně v kontextu předporozumění každého člověka zvlášť. Výsledky výzkumu tak nepředstavují pouze hotová data, ale je v nich ukryta esence prožité zkušenosti každého z respondentů. Téměř pozoruhodné bylo, jak se po druhém a dalším čtení prepisů vyjevovala další – nová témata. Tak, jak *bytí* přecházelo během rozhovorů v slova, je nyní čtenáři umožněno nechat slova promlouvat o *bytí*.

Odpověď na otázku, do jaké míry souvisejí získaná data s teoretickými podklady uvedenými v první části této práce, bude vhodné trochu více rozebrat. Co se týká korelace výsledků zahraničních výzkumů a publikací s výsledky dosaženými v této práci, je zřejmé, že zkušenosti pracovníků v pomáhajících profesích, které bychom souhrnně mohli nazvat duchovní zkušenosti, významným způsobem ovlivňují jejich vztah a naladění směrem k většímu porozumění lidskému bytí, a tím i prosociálnímu chování, které je pro sociální práci stěžejní. Výzkum, který realizovala Samta P. Pandya mj. ukazuje, že pracovníci po celém světě, kteří podstoupili tzv. duchovní trénink a kteří měli zkušenost se spirituálními prožitky, mají větší prosociální citění. Podle autorky je pro více než dvě třetiny dotázaných respondentů důležitý duchovní trénink. Ze zahraničních výzkumů vyplývá, že hodně respondentů, kteří věří v Boha nebo mají duchovní zkušenost anebo oboje, jsou zároveň sociálními pracovníky.

Pokud by byla otázka položena, jak témata uvedená v teoretické části této práce korelují s výsledky analýzy IPA, můžeme hovořit o většinové shodě teoretických témat s výsledky a tématy, jež vyplývají z výzkumu.

Kapitola 4.2 *Bytostné a duchovní prožitky* předznamenává početné množství forem prožitků, jejich intenzitu i projev. Výsledky analýzy v mnohém odpovídají teoretickým východiskům, ale také se v něčem liší. K základním bytostným prožitkům, které se v rozhovorech objevovaly, patří láska, vděčnost, pocit smyslu, prožitek pravdy, pocit sounáležitosti, potřeba sdílet, pokora, pocit svobody, stav vnitřního ticha a klidu, pocit nesobeckosti, pocity laskavosti, přijetí a soucitu, ale také pocit strachu, neautenticity a ztráty smyslu. V tématech se objevilo potvrzení vlastní hodnoty vírou v sebe a život, porozumění druhým a sobě, téma darů i těžkostí výcviku. Překvapivé bylo minimální zastoupení tématu snů v rozhovorech s respondenty, které se objevilo pouze jedenkrát. Podobně i téma smrti se oproti očekávání vyskytlo pouze jednou jako hlavní téma. O poznání čteněji byla zastoupená témata duchovní cesty a duchovního života, významně se hovořilo o duchovní praxi. Podle očekávání se bohatě naplnilo téma bytí, bytostného prožívání, smyslu života a smyslu vůbec. Existenciální témata byla hojně zastoupena. Slovo Bůh, různě skloňované, se v rozhovorech vyskytlo celkem čtyřicetkrát, slovo bytostný v různých tvarech zaznělo šedesát pětkrát. Většina respondentů během rozhovoru vyjádřila sympatie k *daseinsanalytickému* přístupu, objevovala se témata zaměřená na psychoterapii. Lidská existence ve společenství druhých a s druhými, témata skupinového dění, debata o vzájemných sympatiích či antipatiích, soucítění a hranicích svých i druhých, o tom všem hovořili respondenti se zaujetím a v mnoha souvislostech. Myství, ač nazýváno jinými výrazy, bylo obsahově čteně zastoupeno. Dalo by se dokonce říci, že téma spolubytí jako existenciální rovina sdílení bytí společně, měla obsahově v rozhovorech kardinální podíl.

Na tomto místě si dovoluji předložit svou vlastní autorskou odpověď na otázku, jak zkušenost s prožitky bytí ovlivňuje vztah k ostatním lidem. Předně je nutno připomenout, že zkušenost bytí a pětiletá výcviková zkušenost se nedá diferencovat, posuzovat odděleně. Prožitá zkušenost bytí a spolubytí, tedy bytostné zastavení se a zamýšlení se v procesu výcvikové sebezkušenosti, vede k možnostem porozumění a k nepředatelnému náhledu na psychické procesy vlastního prožívání i prožívání druhých, zahrnuje v sobě prožitky specifického skupinového dění. Oba faktory, zpečetěné v jednu zkušenost, vedou k odhalování

mystéria života, objevování pestrých možností vlastní existence a odkrývání tajemství spolubytí. Otevřenost vůči světu a druhým, ochota bez předsudků naslouchat životu a bytí, to jsou naše autentické možnosti, ve kterých se nám bytí samo dává a ukazuje. Tyto zkušenosti vedou k porozumění, že jsme místem bytí, ve kterém se vše ukazuje ve vzájemné a nedělitelné jednotě. Přestože naše bytí ve světě je pro každého z nás jedinečné, prožitek spolubytí s druhými vede k nevyvratitelnému pocitu sounáležitosti a k přirozenému soucítění s druhými. V uskutečněných pěti rozhovorech jsem výše uvedené stále nacházel.

Závěr

V samém úvodu práce je položena otázka, zda jsme ve shonu všedních dnů nezapomněli na bytí. Aby se tato otázka dala uchopit, bylo ji nutné specifikovat pro účely diplomové práce. Teoretická část je práce s texty autorů a myslitelů, kteří se otázkou po bytí zabývají. Tato otázka je důležitá proto, že člověk je takové jsoucno, kterému na jeho bytí záleží. Dasein, pobyt je ve světě jako spolubytí, existuje vždy s druhým spolupobytem, o který má starost.

Rešerše zahraničních publikací ukazuje, že pracovníci v pomáhajících profesích po celém světě, kteří podstoupili tzv. duchovní trénink a kteří měli zkušenost se spirituálními prožitky, mají mj. větší prosociální citění.

Výzkumná část práce se zaměřuje na duchovní, sebezpřesahující prožitky frekventantů sebezkušenostního výcviku, který by měl být důležitou součástí vzdělání sociálních pracovníků. Porozumění a náhled na vlastní prožívání jsou důležité kompetence sociálního pracovníka, který ve výkonu své profese poskytuje potřebnou oporou klientům, lidem v nouzi.

Výzkumná otázka byla položena takto: Jaká je zkušenost respondentů s prožitky bytí a jak ovlivňuje tato zkušenost jejich vztah k ostatním lidem? Po uskutečnění pěti polostrukturovaných rozhovorů se ve výsledcích IPA ukázalo několik skutečností. Výcviková sebezkušenost je slovy popsatelná, ale nepředatelná. Totéž platí pro prožitky bytí, které se musí prožít. Zažitá sebezpřesahující zkušenost a výcviková sebezkušenost se od sebe nedají zcela diferencovat. Zkoumané prožitky přinesly respondentům hlavně více porozumění sobě i druhým, větší porozumění svému bytí ve světě a bytí s druhými. Toto porozumění vede k možnostem být autenticky sama sebou, k pocitu či vědomí svobody a také k možnosti osvobodit se od manipulujících povelů techniky. Respondenti hovořili o zážitcích bytí, které je stále přítomné. Sebezpřesahující prožitky zanechávají pocity lásky a sounáležitosti se světem i s druhými lidmi, vedou k důvěře, úctě a možnosti svobodně přijímat život takový, jaký je.

V ponechavosti – v rozhovoru s tichem – naslouchající bytí,
spatřovat ve světlině bytí svou jedinečnou životní cestu.

Literatura a prameny

BLECHA, Ivan. 2004. *Filosofie*. 4. rozšířené a opr. vyd. Olomouc: Olomouc. ISBN 80-7182-147-0.

BOSS, Medard. 1985. *Nárys medicíny a psychologie I*. Přeložil Oldřich ČÁLEK. Bratislava: Manželská a předmanželská poradna.

BRUGGER, W. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0409-X.

CRISP, Beth R. 2010. *Spirituality and social work*. Burlington, VT: Ashgate. ISBN 9780754677345.

ČÁLEK, Oldřich. 2005. *Skupinová daseinsanalýza – Možnost být sebou*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-539-6.

ČÁLEK, Oldřich. 2010. *Daseinsanalytický výklad snů*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií. ISBN 978-80-904541-6-3.

FIGAL, Günter. 2007. *Úvod do Heideggera*. Přeložil Vlastimil ZÁTKA. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1553-2.

FRANKL, Viktor Emil a Pinchas LAPIDE. 2011. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta. ISBN 9788072951376.

GRAWE, Klaus. 2007. *Neuropsychoterapie: nové přístupy k terapii na základě poznatků neurovědy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-311-6.

HEIDEGGER, Martin. 1993a. *Básnický bydlí člověk*. Přeložil Ivan CHVATÍK. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-85241-40-4.

HEIDEGGER, Martin. 1993b. *Konec filosofie a úkol myšlení*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. ISBN 80-85241-41-2.

HEIDEGGER, Martin. 2002. *Bytí a čas*. 2., opr. vyd. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-7298-048-3.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

HLAVINKA, Pavel. 2003. Daseinsanalýza a spirituální vývoj. *Filosofický časopis*, 51, č. 6, s. 923-935. ISSN 0015-1831.

HLAVINKA, Pavel. 2011. *Daseinsanalýza: setkání filozofie s psychoterapií*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-6046-9.

HOGENOVÁ, Anna. 2014. *Čas a sebepoznání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-8072907816.

HOGENOVÁ, Anna. 2017. *Metodologie společenských věd*. Přednáška pro 2. roč. magisterského studia sociální práce. Praha: PVŠPS, 6. 10. 2017.

HUSERL, Edmund. 2015. *Idea fenomenologie a dva texty Jana Patočky k problému fenomenologie*. 2. oprav. vydání. Přeložil Miroslav PETŘÍČEK a Tomáš DIMTER. Praha: Oikoymenh. ISBN 978-80-7298-206-6.

Huygens, Ado. 2017. *Přemýšlení o daseinsanalýze s Martinem Heideggerem*. Seminář prezidenta Mezinárodní federace pro daseinsanalýzu Dr. Ada Huygense. Praha: PVŠPS, 12.–13. 5. 2017.

KRATOCHVÍL, 2009. *Skupinová psychoterapie v praxi*. 3., dopl. vyd. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-347-1.

MASLOW, Abraham Harold. 2017. *Náboženství, hodnoty a vrcholné zážitky*. Přeložila Irena ŽAMPACHOVÁ. Brno: Holar, 2017. ISBN 9788090673106.

MICHÁLEK, Jiří. 2017. *Být místem Bytí: tři příspěvky ke studiu Martina Heideggera*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 9788024636689.

MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.

OLŠOVSKÝ, Jiří. 2011. *Slovník filozofických pojmů současnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-7194-6.

OTIS-GREEN, Shirley. 2018. Spirituality at End of Life: The Role of Hospice Social Work, *Journal of Psychosocial Oncology*, 36:1, 132-133, ISSN: 0734-7332.

OTTO, J. 1905. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto.

PATOČKA, Jan. 1992. *Přirozený svět jako filosofický problém*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel. ISBN 8020203656.

PATOČKA, Jan. 2002. *Péče o duši III*. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-7298-054-8.

PLHÁKOVÁ, Alena. 2004. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1499-3.

RŮŽIČKA, Jiří. 2009. K otázce dobra a zla v psychoterapii. In: Jaroslav KOŤA, (ed.) *Dobro, zlo a řeč v psychoterapii*. Praha: Triton, s. 12-26. ISBN 978-80-7387-273-1.

RŮŽIČKA, Jiří. 2010a. *Ego-analýza: kritická studie*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-398-1.

RŮŽIČKA, Jiří. 2010b. *Komunitní a skupinová Daseinsanalytická psychoterapie*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií. ISBN 978-80-904541-5-6.

RŮŽIČKA, Jiří. 2011. *Komunitní a skupinová psychoterapie v české perspektivě*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-467-4.

ŘÍČAN, Pavel. 2007. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál. ISBN 9788073673123.

ŘÍČAN, Pavel. 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-8024731339.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.

SAMTA P. Pandya. 2016. Hospital Social Work and Spirituality: Views of Medical Social Workers. *Social Work in Public Health*. 31:7, 700-710. DOI: 10.1080-19371918.2016.1188740.

SMITH, Jonathan A., Paul. FLOWERS a Michael LARKIN. 2009. *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1412908344.

SOKOL, Jan, ed. 2000. *Mistr Eckhart a středověká mystika*. 2. rozš. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-414-7.

SPITZER, Manfred. 2014. *Digitální demence*. Brno: Host. ISBN 978-80-7491-264-1.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kolektiv. 2014. *Děti online*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-9645-1.

TILLICH, Paul. 2004. *Odvaha být*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 8073250160.

UNDERHILL, Evelyn. 2004. *Mystika: podstata a cesta duchovního vědomí*. Praha: Dybbuk. ISBN 80-86862-03-8.

YALOM, Irvin D. a Melyn LESZCZ. 2016. *Teorie a praxe skupinové psychoterapie*. 3. vyd. Přeložila Hana DRÁBKOVÁ a Martin HAJNÝ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1073-3.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor se Sárou, 5 stran

Příloha č. 2: Rozhovor s Marií, 5 stran

Příloha č. 3: Rozhovor s Matoušem, 7 stran

Příloha č. 4: Rozhovor s Pavlínou, 6 stran

Příloha č. 5: Rozhovor s Eliškou, 9 stran

Příloha č. 6: Vzor informovaného souhlasu

Příloha č. 1: Rozhovor se Sárrou, 5 stran

- 1 Tazatel: Na začátku tě poprosím, tak jako každého, vyber si svůj
2 pseudonym.
- 3 Sára: To je jasný, to je Sára, to vim rovnou.
- 4 T: Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
- 5 S: Rovnou to chce ujasnění, jo? Jak mu rozumím z definice,
6 nebo co je to přímo pro mě?
- 7 T: Odpověď nechávám úplně volně, je to na tobě.
- 8 S: Možná že jakoby když vezmeš ty dva pojmy vedle sebe, jako
9 bytostný a duchovní, tak záležej jako na míře mojí náboženský
10 kultivovanosti. Takže bych možná řekla, že dřív jsem tomu též
11 říkala bytostný, a teď víc vlastně duchovní. Protože ho víc
12 vztahuju jako ke své náboženskosti, tzn. ke křesťanství,
13 jednoznačně. Takže se jako víc, ... možná mu víc dávám jako i
14 ty jako křesťanský pojmy nebo pozadí. Že jestliže jsem jako dřív
15 něco prožívala intenzivně a s pocitem smyslu, tak si troufám říct,
16 že dneska za tím mám jako pocit a prožitek souhlasu boha. No a
17 v tom, co to je, ... no, je to pocit smyslu, ... jako v nejužším ...
18 Jako že můžu ho mít dlouhodobě, ale to je spíš racionální, třeba
19 v práci. Jako že dlouhodobě racionálně si představuju, že to, co
20 dělám, je smysluplný, ale jenom ve vzácných okamžicích ten
21 smysl prožívám jako emoci.
- 22
- 23 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?
- 24 S: Jako jedno z ústředních. Vlastně v okamžicích i největších
25 úspěchů i největších neúspěchů se otáčím k tomu, co to
26 znamená v horizontu mojí duchovní cesty. Tedy právě k tomu
27 jakoby názoru boha. Jako jestli to jde tím správným směrem. A
28 když nejde, tak to dokážu zpochybnit jako mnohem rychleji ...
29 Ale zároveň se to nepřekrývá nutně jako s katechismem.
- 30 T: Zpochybňuješ jako autoritu?
- 31 S: Svoje konání.
- 32 T: Jo, svoje, ... a jeho ne?
- 33 S: Ne, ... to ne. To ... tam nejsem ještě asi, jako že myslím, že to
34 je taky ta fáze toho dospívání, náboženskýho, ale tohle se mi
35 neděje.
- 36 T: Jo, jenom si to upřesňuju. Protože jednou jsi mluvila o tom, o
37 dialogu s bohem, když si položila otázku, něco jako: co po mě
38 chceš.
- 39 S: Co ode mě chceš. To je pro mě ta duchovní cesta, jako jít
40 pořád touhle otázkou k té odpovědi, která je jako úplně za
41 horizontem. Ale když prožívám ten bytostný nebo duchovní
42 zážitek, tak mám pocit jako by to byla zpráva, že jdu po té otázce
43 správně. Že to je jako praporek na cestě.
- 44 T: A co když se ti žádný duchovní věci nedějou? Co když se ti
45 dějou úplně prostý, obyčejný?
- 46 S: Hele to se mi ještě nestalo, takovýhle období. Jako jo, v
47 horizontu třeba měsíců možná, že se to jako neděje. Ale já takhle
48 žiju jako. A když ne, tak ještě je v tom vždycky jako záchrana ten
49 křesťanský rok, ve kterým jsou svátky, který mě navedou k tomu,
50 nad čím meditoval. A dělám to, prožívám je, i když ne nutně v
51 rámci církve, ale věnuju aspoň nějakou část těch svátků k
52 meditaci toho tématu. A ne vždycky se dostaví duchovní zážitek,
53 ale dostaví se třeba něco, co osmyslí ty jiný, ... a povýší je na

54 duchovní. Anebo se objeví taková jako náповěda v tý cestě ...
55 Z ničeho nic jako přijde ta zpráva, že je to ono, že ... ne jako
56 jistota, ale jako – plaveš dobře nebo plaveš aspoň.
57 Vztah do toho patří určitě taky, do tý duchovní cesty, ... a některý
58 věci, který se v ňom odehrajou, jsou jako absolutně duchovní
59 zážitky, i kdyby nic jinýho tak nebylo. ...
60 ... Právě jak ses ptal na to zpochybnění autority boha, že právě
61 tohle se mě jako nikdy neděje, že mám pocit, že je mě opravdu
62 nejbližší jako v utrpení, a že ... pak se napojíš, no.
63
64 T: Věnuješ se duchovní praxi?
65 S: Ano. ... Věnuju se jí v různých podobách, a třeba sama na
66 sobě ještě úplně nerozumím tomu, kdy mě láká ta řekněme
67 organizována, a kdy ta ryze jako osobní a originální. A rozhodně
68 v tý jsem dál, tý se věnuju dlouho. A třeba do kostela, to mám
69 takový jako vlny, kdy chodím pravidelně, a je to pro mě oslovující,
70 ... teďka jsem třeba nebyla v kostele tak tři měsíce, ale vlastně
71 tím, že jako nejsem pokřtěná, tak se necítím jako zavázanej člen
72 církve, a je mi to vlastně jedno ... Ale jako nějakýmu typu
73 kontemplace se věnuju sama často, anebo ve dvou, s nějakýma
74 nejbližšíma lidma taky docela často. Jako ve frekvenci minimálně
75 třeba dvakrát za měsíc nebo tak. Ty východní věci, ... moc mě
76 nejsou jako blízký. Jógu cvičím jako cvičení a věnuju se
77 mindfulness, ale já to nevnímám jako duchovní, to je
78 psychologická hra.
79
80 T: Mohli bychom se blíž podívat na některý z tvých osobních
81 prožitků bytí?
82 S: Já vlastně mám teďka chuť mluvit o tom posledním ... protože
83 to jsou dva dny, ... a jsem zamilovaná a souvisí jako se vztahem
84 ... Ale většina z nich je jako bych řekla spíš o samotě. Vlastně v
85 pátek ještě byl samozřejmě ten pracovní, jak jsem mluvila o tý
86 růži. To byl takovej okamžik, jako ... smyslu. Vlastně v rámci
87 ukončování zaměstnání a toho terapeutickýho vztahu se svou
88 klientkou, tak jsme měli rozlučkový sezení, který bylo samo o
89 sobě dost silný, a velmi osobní, ale tam jsem pořád ještě v
90 procesu přímo tý práce, takže to není nikdy duchovní. Až ex post,
91 když si uvědomím, co se dělo, tak to takový je. No a ona mi dala
92 darem růži, kterou vyrobila a v tý růži je jeden zastrčený lístek,
93 ... jako se vzkazem: Nezapomenu, co jsi pro mě udělala. A to
94 prostě ... v rámci těch obrovských pochybností, jestli tu práci
95 opustit, jak si v ní stojím, jestli je to to, co (on) ode mě jako chce
96 ... protože ta práce je pro mě po dlouhý době celkově ve svym
97 pojetí silnou odpovědí, že tohle chce ... No a ve chvíli, kdy ona
98 tam dala tu odpověď, že jako, ... ať už je to jakkoli, tak to, co jsme
99 spolu toho uplynulýho půlroku prožili, je něco, co si ponesu
100 pořád, ... tak to ... to bylo prostě strašně silný a přišla vohromná
101 úleva, jako kdyby skrz ní přišel ten vzkaz: To, co se tady stalo,
102 tak to je správně prostě.
103 A ten druhý je ryze osobní. To je prostě jenom jako ... Na
104 vrcholku skály s člověkem, kterej je mi absolutně blízký, a jako
105 v úplnym porozumění tomu, co se tam děje, ... ale ne jenom s
106 různovějma brýlema, ale se všema těma okolnostma ... náš vztah
107 je složitý. Tak jako to přijetí toho, že jsme tam oba přesně
108 takový, jaký jsme, a že to přesně akceptujeme, a že jsme předtím

109 mluvili o smyslu té práce, a že to je to, co nás spojuje. A že tam
110 jsme s tím souhlasem toho boha, přestože církev si to asi
111 nemyslí ... tak jako to, jak se tam spojí ty temný strany s těma
112 světlejma, a je to vyřčený, je to nahlas ... A že to všechno je
113 otevřený a vyložený, a přesto nebo právě proto je tam ta jako
114 absolutní harmonie, že rozumíme tomu, co ten druhý chce a říká
115 ... a je tam už jenom ticho. ... A tak jsme tam leželi a třeba pět
116 minut trvalo tohle ticho a já říkám: Přemejšliš, jak mě shodíš ze
117 skály, aby ses mě zbavil? A on říká: Ne, jenom myslím na to, jaký
118 mám štěstí, že jsem tě potkal. A to jako vlastně říká všechno. ...
119 Tak to je taky bytostný ... i když to je vlastně laciný ...
120 ... A samozřejmě pak přichází bytostný prožitky toho, jak zapadá
121 slunce nad polem, a já si uvědomuju konečnost celého světa, ...
122 ve všech jeho odstínech, jak je za všim černá linka, která říká,
123 jak to má ty temný strany, tím je to zaplacený. To jsou chvíle, kde
124 není ani ten bůh. To je deprese ... tam bůh není. Ale není to vztek
125 na něj, to je jenom jako prázdno.
126
127 T: Jak ti je ve výcviku, jak ho prožíváš?
128 S: No teď zrovna dost tragicky, ... teďka mě to prostě nebaví, ...
129 nebo jsem netrpělivá, mám v sobě hrozně moc impulzů, ...
130 A jinak – dřív jsem od toho čekala jako ty bytostný prožitky, ale
131 tím, že se tolik zasytily v tom druhým životě, nevýcvikovém, tak
132 musím říct, že je mi ten výcvik nějak jedno vlastně. Takhle ho
133 prožívám. Jako těším se, že uvidím fajn lidi, že budu dělat něco
134 docela zábavného, jako sedět na skupině, ale nemá pro mě
135 žádné existenciální rozměr nebo nějak jako velký očekávání.
136
137 T: Měnil se tvůj pobyt ve výcviku?
138 S: No, tou prací. Jako od chvíle, což je rok a půl, kdy si tejdne
139 odsedím čtyři hodiny na skupinách, tak už pro mě skupinový
140 napojení není takovej rauš. Jako je to furt příjemný, furt mě to
141 baví, ale jako není to už jako droga.
142
143 T: Pomohla ti sebezkušenost v porozumění druhým?
144 S: Jo, myslím, že jo, že když ovládnou tu netrpělivost a řeknu si,
145 že jim porozumět chci, tak pak se to děje.
146
147 T: Co bylo zásadní a co nepříjemné?
148 S: V celým výcviku od začátku do teď?
149 T: Hm.
150 S: Zásadní asi je, a to byla ta zkušenost ze začátku, že ... myslím,
151 že v průběhu výcviku jsem se konečně přestala bát být ve
152 skupině a srovnávat s jinýma lidma. To je asi nejzásadnější
153 přínos pro mě. Protože je vidím jako mnohem barevnější.
154 Nepříjemné je pro mě celkově sedět čtyři dny na jednom místě s
155 jedněma lidma.
156
157 T: Týkal se nějaký bytostný prožitek výcviku?
158 S: Jsou to dva roky a dělo se spousta věcí, ale já si nepamatuju
159 ty jednotlivý věci. Ale jako ... byly významný emoce nějaký, to
160 určitě jo, a ty se týkaly přijetí a soucitu.
161 T: Přijetí ve skupině?

162 S: Jako pocitu přijetí a soucitu s nějakým mejma otázkama, ale
163 úplně bych to asi neřadila do té kategorie bytostných zážitků. Ale
164 byly to jako silný emoční zážitky.
165
166 T: Pomohl ti výcvik v porozumění tvého prožívání, nebo bytí
167 vůbec?
168 S: Já myslím, že to už je nějak v těch předchozích odpovědích.
169 Jako jo, trochu v porozumění jiným lidem, něco málo jako
170 v porozumění sobě, ale ve srovnání jako s každodenností vlastně
171 nijak jako zásadně. Mnohem víc třeba individuál. Když jsem
172 prostě odseděla tři roky na intenzivním individuálu, tak tam se
173 děly i jako bytostné věci. ... To je prostě intenzivnější. Tady je to
174 pro mě víc o jiných lidech a učení se o jiných lidech, a
175 maximálně o svých reakcích na jiné lidi. Fakt jakoby výcvik
176 kompetencí. Ale ne tolik jako zkušenost prožívání. Mnohem víc
177 pocítuju spolubytí se svými klientama, než s lidma ve skupině.
178 T: Co autenticita a svoboda? Je v tom nějaký posun, přínos?
179 S: Ten přínos je v tom, že se necítím ohroženě ve skupině, jenom
180 nedokážu říct, jestli to přepisovat výcviku, nebo tomu všemu, co
181 se děje v mém životě paralelně s tím. Já teď a já před dvěma lety,
182 to je jako hodně jiný člověk.
183 Ale určitě se cítím svobodnější, jako mnohem víc. Autenticita, ...
184 Tím, že jsem jako v týhle době taky myslím fakt definitivně
185 objevila, kdo jsem, tak určitě taky autentičtější.
186 T: Objevila jsi, kdo jsi...?
187 S: Já jsem terapeut. Jo, fakt jo. A to nemusí nutně znamenat jako
188 zaměstnání, anebo to, kde zrovna pracuju. To prostě znamená
189 jako postoj ke světu a k člověku, a já se mám zabývat tím, jak lidi
190 myslej a prožívaj, a co cítěj prostě, no ...
191
192 T: S jakým naladěním obvykle odjíždíš z výcviku?
193 S: S velkou úlevou - *smích* - ... Ale ne jako úlevou od úzkosti, ale
194 jenom z té únavy, že jako jsem vždycky unavená tím množstvím
195 mluvení a lidí, ... A ... Možná někdy je to jako péče o ty druhé,
196 jako že dojíždí ty cizí věci ... tam spíš ty, který se mě třeba vůbec
197 netýkaj, ... jako že se mě netýkaj tak, že v tom nemám třeba ani
198 okrajově nic svého v tom tématu, ale jakože mam prostě
199 normálně starost, jak se ten člověk dál má, a jak se to s ním
200 vyvíjí.
201 ... někdy trochu s naštváním i.
202 T: Na proces, na sebe nebo na lidi?
203 S: Obojí. Na sebe, že to neumím udělat a na proces a na lidi ...
204 v té mé netrpělivosti ... Já vim, že musím čekat, ale nejsem
205 trpělivá.
206
207 T: Jaká otázka tady nezazněla, můžeš cokoliv doplnit.
208 S: Chvilí jsem přemýšlela u těch konkrétních prožitků, když jsem
209 ti pak říkala, že maj i tu druhou stranu ... jestli vlastně je žádoucí
210 je vůbec prožívat bytostně, ... jestli je to dobrý nebo špatný.
211 Protože se mi to často stává ... když jsem popisovala ty krásný
212 zážitky, růži a skály, a pak jsem říkala: Ale je to vykoupěný tou
213 druhou stránkou ... že je mi někdy bytostně zle. A tak přemýšlím,
214 ... i když teď jsem vlastně ve fázi, kdy si to nemyslím, ale někdy,
215 když je mi jako vopravdu bídně, tak si kladu otázku: Nebylo by
216 lepší zříct se obojího? I toho duchovního prožívání jako

217 pozitivního, a těch třeba schopností a potenciálu, které se k tomu
218 váže, ale i toho pekla...?!
219 T: A odpověď je?
220 S: No, jako myslím, že ne. Protože je mi dobře teďka, že jo.
221 Kdyby ses mě zeptal, jako když ležím na podlaze a řvu, že
222 neexistuje bůh a nic nemá smysl, možná bych ti řekla: Tak si to
223 radši vezte všechno, já budu chodit do fabriky.

Příloha č. 2: Rozhovor s Marií, 5 stran

- 1 Tazatel: Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
2 Marie: Bytostný anebo duchovní prožitek je pro mě něco, kde se
3 setkávám a jsem úplně sama sebou. Znamená to, že to prožiju, a
4 je to co nejvíc mám i v tom každodenním životě. Jako kdyby ten
5 prožitek sebe sama byl přítomný ve všem, co dělám. A vnímám
6 to bytostné, skutečné setkávání se se sebou samým, to má pro mě
7 i transcendentní rozměr. Tehdy jsem v takovém skutečném já.
8 A nebo skutečným já, když to přesáhne jako kdyby mě a znova se
9 to jako kdyby vrátí ke mně – do toho každodenního života. Tedy
10 v těch momentech, kdy tento prožitek přijde, tak ten reálný život,
11 ten skutečný život má takovou jistou jinou hodnotu, ... že není to
12 o tom, že musím teď se nutit do meditace anebo něčeho
13 podobného, i když je fajn setkávat se v tichu – sám se sebou a
14 možná i s tím, co nás převyšuje ... A možná tato zkušenost potom
15 člověka vlastně vede tím každodenním životem. Pro mě to – vidět
16 Boha ve všem, to je ten jako kdyby ideál, který se víceméně
17 naplňuje, i když člověk na to bytostné zapomíná během toho
18 hektického dne. A ani to není o tom, že na to zapomínáme, my v
19 tom stále jsme, ... a znamená to stálou reflexi toho co se děje, ... a
20 čím to je, že jsem se ztratila a žiju jako kdyby mimo sebe. My
21 nejsme plně bdělí v tom, co se děje, v tom, co žijeme, jako kdyby
22 nás něco silně rozptylovalo, že zapomeneme na to, že kde jsme v
23 tom my. A není to ani tak o tom, že svět by nás rozptyloval, ale
24 my sami se rozptyluje tím světem. ... Ale abychom to dokázali,
25 udržovat to napojení, tak potřebujeme jít alespoň na chvíli do
26 toho, ... ponořit se do toho – pokoje. V absolutním pokoji vnímá
27 člověk sám sebe, ale když je ten pokoj narušený, tak ten prožitek,
28 ... člověk se jako kdyby ztratí, rozpustí se v tom běžném životě.
29 Do silentia, do toho ticha jdu, abych znovu nabrala sílu. Dělat tu
30 práci jako mindfulnes, to se mi zdá velmi náročné, to – být
31 soustředěný na sebe celý den. Když jdu do ticha, do setkání sama
32 se sebou, přes to transcendentno, tak vlastně i ta kvalita života,
33 toho každodenního života se změní, a je to lehčí, že nemusím být
34 na to vědomě soustředěná, ale nějak to potom tak prožívám
35 daleko hlubší, ten každodenní život. ... Ono to doznívání toho
36 ticha, toho setkání s tím bytostným, s tím transcendentním bytím
37 mě potom samo na to nasměruje.
38 A zapomínám na sebe, na to bytostné, tehdy, kdy si nenechám čas
39 na to. A neznámá to, že to musí být něco pravidelného, ale
40 důležitá je ta reflexe, ... že jestli si nechám trochu času anebo se
41 nechám unášet – bez toho bytostného tím, co přijde v tom
42 každodenním životě.
43
44 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?
45 M: Úplně centrální. Úplně centrální vůbec, ve všem, co dělám.
46 Dokonce i ten vztah je pro mě vždy první, protože vím že ten
47 vztah s tím osobním Bohem potom sytí všechny ostatní moje
48 vztahy. A pokud on je v pořádku, anebo respektive ho žiju, ... tak

49 i ty ostatní vztahy jsou naplněné tou láskou, – že neztratím ty
50 vztahy, ale naopak, že ty vztahy se velmi posilňují. A dokážu
51 potom milovat ty lidi bez nějaké připoutanosti, anebo potřeby –
52 aby oni mě milovali, bez podmínek.

53 A podstatné je to v tom duchovním, že člověk, když se odevzdá,
54 tak neztrácí ty svoje lidské lásky, ale že se naplňují a můžu je
55 prožívat naplno bez nějakých trápení, zda a jak ten druhý to
56 vnímá, a ten druhý – dávám mu svobodu v té lásce, nikoho
57 nesvazuju a ani oni mě.

58

59 T: Věnuješ se duchovní praxi?

60 M: Pro mě je kontemplace ta podstatná. A potom je to takové to
61 vcházení do pokoje. Možná na nějakých místech, kde se můžem
62 setkat se živím Bohem, možná v chrámu, anebo si zpřítomnit ten
63 jeho život, tu jeho oběť, tak tam mi to nějak naskakuje. Ale
64 samozřejmě tomu předcházelo hodně, hodně kontemplaní. Ta
65 duchovní praxe se neztrácí, ... a jde to potom lépe. Tím, že člověk
66 měl možnost tolik času v tom tichu si prosedět, ... tak že tam z
67 toho něco zůstalo, a že už tak nějak hluboko, ... že nepotřebuješ
68 už tak hodně těch kontemplaní, že to umíš nějak v tom životě už
69 přetransformovat. Myslím, že praxi si to žádá, určitě na začátku,
70 ale potom už to máš ...

71

72 T: Co pro tebe znamená kontemplace?

73 M: Kontemplace, jak já ji vnímám, je že ... že někde máme to
74 místo, to posvátné, máme my někde v sobě. Existuje to bytostné,
75 a je zaházené něčím, – našimi nějakými zlovyky, tou nechutí
76 poznat skutečnou pravdu o sobě, o životě, a tak, ... a to je
77 zaházené. A teď ta kontemplace, ať už je to přes příběh toho
78 Ježíše, anebo je bezpředmětná, že jsi jen v tichu, znamená, že jdeš
79 blíž k sobě a k tomu svému Bohu nakonec.

80

81 T: Můžeme se blíže podívat na nějaký tvůj osobní prožitek bytí?

82 M: Je jich více. Dochází k tomu v tom zpřítomnění toho děje
83 biblického. ... Napadá mě teď jeden dost silný, a to je, to bylo na
84 hoře Tábor, kde Ježíš poprvé ukázal, že kromě toho lidského má
85 i tu božskou moc, ... a tam k tomu zpřítomnění došlo tak silně, že
86 opravdu, ... je těžké o tom hovořit, že Bůh se nejen proměnil, ale
87 proměnil i mě. Byl to velmi krátký okamžik, jako kdyby ten
88 zážitek té milosti – proměnění člověka. A potom jsou to prožitky
89 toho pokoje, že najednou pocítím, že ... pocítím ten silný pokoj a
90 takovou tu boží lásku. A vím, že to je propojení, je to skutečné
91 přítomné velmi silné propojení, které velmi silně ovlivňuje můj
92 každodenní život.

93

94 T: Co znamená skutečné?

95 M: ... mě jako kdyby bolestně trápí, když vidím například válku,
96 a vidím, že ty lidi, kteří to způsobují, jako kdyby byli vedle, vedle
97 sebe, že nežijí ten skutečný život, ... a možná mám i ten pocit, že
98 ten svět, jak si ho lidé vytváří, že jde někde mimo. Ale ten

99 posvěcený život, já vnímám jeho krásu. Jako věřící vnímám to
100 stvořené dobré a zdá se mi to fajn. Vysvětluju si to jako nepoznání
101 života těch lidí, kteří to vidí v něčem jiném. Tak si myslím, že je
102 ten obrovský klam některých lidí, kteří si myslí, že moc, peníze,
103 sláva, to jsou hodnoty. Svět vnímám jako dobrý, občas ale
104 vnímám, že někteří lidé mají jako kdyby pomýlené hodnoty, ...
105 Kdyby si dělali reflexi, tak možná zjistí, že to skutečné štěstí
106 opravdu nepřichází. Dokážou to přehlušovat neustále něčím, a to
107 mě skoro i bolí, jako že nemají někoho, kdo by je v tom vedl, ...
108 aby potom nemuseli kvůli tomu trpět. Věřím tomu, že Bůh je
109 láska a že to nejbytotnější je někde v té lásce. A pokud se člověk
110 té lásce zpronevěří, tak jako kdyby ho to doběhne, že je to na jeho
111 úkor. Je to o tom, že ta láska uzdravuje, ta milost. To je důležité
112 ta milost, že tě to může kdykoli bez tvé vůle, kdykoli překvapit.
113 Bůh je bohem překvapení.

114

115 T: Jak ti je ve výcviku, jak ho prožíváš?

116 M: Zpočátku jsem měla takový pocit, zda budu ostatními přijatá,
117 to byla taková obava. ... Je mi tam dobře, vím, že když lidi mluví
118 o svých věcech, tak se to nějak pročišťuje i ve mně. Výcvik mi
119 trochu pomáhá chápat i ty ostatní více do hloubky. Do hloubky v
120 tom bytostném, v tom obyčejném, v tom životě, jak se jim to tvoří,
121 jak se tam plácáme, jak je to často bolestné, potom radostné, ...
122 takové porozumění, takové to lidské, i to pochopení toho člověka,
123 ne posuzování, ale ... že ten dotyk s tím bytostným u toho
124 druhého, i když to mohou být obyčejné zážitky ze života, že když
125 on to celé prožije a narazí na to svoje bytostné, jak v tom je teď v
126 té chvíli, tak to je pro mě takové obohacující. ... A moje prožívání
127 je též o tom, že můžu do značné, do velké míry úplně volně být
128 otevřená vůči skupině, a že ta skupina je přijímající, že jsou to
129 lidé, kteří chápou ten život, rozumějí mu, a mají rovněž podobné
130 těžkosti, a že si tak rezonujeme v tom, co prožíváme. ... A že
131 nakonec dne si uvědomíme každý, že toto je můj život, že ať je
132 jakýkoli, je to moje.

133

134 T: Co emoce, pocity?

135 M: Často cítím ne že soucit, ale soucítění, často mi to rezonuje do
136 mého života a ta základní emoce je, že ... ta radost z toho, že to
137 můžu ještě jednou prožít, anebo že to s jinými prožívám, a radost
138 z té hloubky, která tam často je v tom bytostném. Když se to
139 rozebírá, je to trápení, které je jeho, toho člověka, to bytostné.
140 Často je to radost a soucítění. Sama se sebou, a je to asi otázka
141 vývoje, že ještě někdy nedovedu na to dobře zareagovat, že
142 prožívám to, vnímám to, a když přemýšlím, co by tomu člověku
143 v tom pomohlo, tak někdy to posouvám příliš do zdrojů řešení, i
144 když on tam ještě není. Nemíchat do toho sebe a svoje věci, snažit
145 se pochopit toho druhého, jak jemu je v tom, to je dost náročné
146 pro mě.

147

148 T: Měnilo se tvé prožívání ve výcviku, tvůj pobyt v tom?

149 M: Vnímám, že ta skupina je taková koheznější, že jdeme více do
150 hloubky, že se více otevíráme a že máme ten prostor se otevřít. A
151 ten můj počáteční strach ve skupině, že jestli si tam najdu své
152 místo, ... to jsem měla silnější na začátku. ... A potom jsem se
153 bála, zda budu umět zareagovat včas, ale teď mám pocit, že už je
154 to lepší, že už to lépe chápu, co ten druhý prožívá.
155 Takže měnil v tom získávání větší důvěry v sebe, důvěry ve
156 skupinu a poznání toho bytostného u těch druhých je větší.
157 Poznání, i ta rezonance s druhými o hodně více, než na začátku.
158
159 T: Co bylo zásadní nebo nepříjemné?
160 M: ... Byly mi nepříjemné ty problémy v Žirovnici se sestrou
161 Danou. Možná jsme s ní měli více mluvit o tom, že aby ona tak
162 direktivně nerozhodovala podle toho, co ona si myslí, že je pro
163 nás dobré. To vnímám jako součást výcviku a součást života.
164 Mám pocit, že jsme něco nezvládli, že jsme do toho nedali tolik
165 energie. Je to jen technická stránka věci, ale je to též bytostné.
166
167 T: Týkal se nějaký bytostný prožitek dasein výcviku?
168 M: Napadá mě konkrétní situace, to bylo s (...), kdy ona
169 vyprávěla o svém životě a o potáčení se v životě, a takový ten boj
170 sama za sebe. Tam jsme si potom večer ještě doladili, že to bylo
171 jako fakt že bytostné v tom životě, když se potácíš a dotkneš se,
172 sáhneš si na dno a bojuješ, a že to nalezení sebe sama přes to
173 všechno, co nebo čím procházíš, ... to byl pocit, že to je to
174 bytostné, kde se setkáváme. To bytostné se týká každého. Když
175 je to takový boj s tou bezmocí, třeba při rozchodu, a to, co s
176 člověkem to udělá. ... I když je to hrozné utrpení, tak že se tam
177 setkáváš s tou svou niternou podstatou, a je tam snaha to tak nějak
178 vybojovat, ... nebo to spíš prožít. Prožít, to je ono.
179 A když jsme mluvili o snech, bylo to pro mě velmi významné, ty
180 prorocké sny. Mívám takové sny že, ... že vím, že ten sen znamená
181 budoucnost. Vím to, že ten sen něco znamená. Ty sny mají takový
182 jiný jako charakter. Ty signály někde jsou.
183
184 T: Pomohl výcvik v porozumění tvého bytí?
185 M: Porozumění více vnímat život. To ano. Pomohl mi v
186 pochopení té práce s životem ostatních lidí. A pomohl mi se lépe
187 ukotvit v tom, že jak jsme si podobní, anebo jak ta realita, ... i to
188 bytostné, jak je lidmi prožívané. Jako kdyby mi více to pomohlo
189 vidět toho člověka s prožíváním jeho života, ... a tím i svého
190 možná. Že víc tak si zvědomím některé věci, které jsem už
191 nechtěla, ... jsem se k nim vracet, a vím, že tam jsou.
192
193 T: To možná souvisí s autenticitou.
194 M: Konfrontovaná jsem často se svou autenticitou. Někdy mám
195 pocit, že to ještě není úplně. I když to duchovní mi přináší pocit
196 autenticity, ale v těch projevech, když já se mám projevit, ... tak
197 někdy je pro mě paradox, že nejsem úplně při tom. Jako kdyby

198 mě velmi rušilo to, jak to ostatní přijmou, a jak mě to dokáže
199 kolikrát vyhodit mimo mojí autenticitu.
200
201 T: S jakým naladěním obvykle odjíždíš z výcviku?
202 M: Často unavená. Potom to podstatné naladění je, že to vždy
203 potřebuju ještě zpracovat víc, co se tam událo. A když odcházím
204 z výcviku, mám pocit jako že fajn, že to skončilo, protože ta
205 intenzita by asi delší být nemohla, bylo by to velmi vyčerpávající.
206 Ale ten základní pocit je, že některé věci zpracovat, když dojedu
207 domu, tak nějak je dožít, domyslet. A často mi doklapnou věci,
208 které jsem vnímala na výcviku jinak. Pak přijdu domu a říkám si,
209 to tak nebylo, to je celé jinak, to jsi vnímala jinak. Zkrátka vím,
210 že některé věci, když si znovu promítnu, že budou ještě jinak. To
211 je to, že to ještě zpracovávám.
212
213 T: Jaká otázka zde nezazněla?
214 M: Víš co, když se bavíme o tom duchovním a bytostném, ... já
215 tu otázku ani nedokážu tak úplně formulovat, ale že ... jako kdyby
216 to teologické a psychotherapeutické – jsou dvě cesty? Anebo jedna
217 cesta? A v tom přísném slova smyslu té vědy, že kde dochází k
218 tomu prolínání, a kde je to jiné. Například to vnímám s naší
219 facilitátorkou. Ona to duchovno tam jako kdyby nemá, a přitom
220 má dobré porozumění těm ostatním, že v tom, co prožívají a jak
221 to mají. A myslím si, že si s tím i vystačí v tom přísném smyslu
222 té profese.
223 Ale mám pocit, že když se začneme bavit o tom duchovním, tak
224 tam ona to nebude absolutně komentovat. Mě to tam chybí. Jedna
225 věc je dobře udělaný klinický přístup, ale ... Mě chybí nějaký ten,
226 ... nějaká ta věta, reakce. A ta spirituální cesta je jiný proces než
227 klinický, který člověk potřebuje, a teď si to fakt uvědomuju. To
228 hluboké duchovní, ... nejdříve potřebuješ překonat ty své osobní,
229 tu svou narušenost, kterou si neseme. Že nemůžeš jít dopředu k
230 tomu duchovnímu, když to své nemáš uspořádané. Že nemůžeš jít
231 do vztahu, ... to je jedno do jakého vztahu. Když tyto věci nemáš
232 dořešené, ... že máš vytvořené nějaké nesprávné konstrukty.
233
234 T: A není možné, že ona to nemá jako duchovní, ale ta její zralost
235 jí umožňuje to vrátit do toho běžného života?
236 M: Ano. ... Víš, a jsou terapeuti, kteří ti povědí že, - já ti tu tvou
237 víru dokážu rozložit na jednotlivé psychické procesy. Ale v
238 dasein to tak není. Ten dasein je takový ještě na hranici mezi tím
239 bytostným, mezi tím duchovním, a tím nenásilným, a ... a tím, že
240 – nechám ti tu svobodu. ...
241 Dobře. Je tam ještě něco, nějaká otázka?
242 T: Ne, je to vše, děkuju.
243 M: Bylo to příjemné, snad z toho něco vybereš.

Příloha č. 3: Rozhovor s Matoušem, 7 stran

1 Tazatel: Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
2 Matouš: Já, co se týče vnímání těch pojmů, tak bytostný a
3 duchovní, z jednoho pohledu se to dá spojit, což se mi někdy
4 stává, a někdy je potřeba to rozdělit. Ale já bych, ... já jsem spíš
5 pro to spojení, protože mi přijde, že tím, že jsem věřící člověk,
6 tak nějak si říkám, že věci nejsou ve vzduchoprázdnu, a tím
7 pádem záleží na tom, jakým způsobem je vykládám, jak jim
8 rozumím. A to duchovno mi někdy přijde, že se odděluje právě
9 od toho bytostného, a to co já, jako jak toho pána boha vnímám,
10 tak mi přijde, že naopak se to spojuje. Takže bytostný prožitek je
11 mnohdy v tom mém vnímání vlastně jako, ... že ten duchovní svět
12 vlastně ho umožňuje a je to součástí. Takový to, když někdo
13 přijde, a řekne: to je ryze somatická věc nebo to je ryze jako
14 psychická věc, že jo, taky asi jako vnímáme, že to nikdy není
15 čistý. Takže i takhle vnímám ten pojem. A tomu pojmu prostě
16 rozumím, - že to hne tvým vším. Nemusím tomu rozumět, ale je
17 to něco, co prostě poznám. – Smích – Něco, co jako zatřese,
18 mnohdy krásně, mnohdy nepříjemně, a pak to něco startuje... Ale
19 je to, ... nějakým způsobem je to jasný. Nevím, jak to úplně jako
20 vysvětlit, ale je to to, že najednou, ... většinou to spíš jako
21 odehraje tu odezvu, že vlastně se neodehraje sám od sebe... No že
22 vlastně ta reakce, ať už je to údiv, ať už je to vlastně jako strach,
23 ať je to touha jít někoho obejmout ... prostě to něco vyvolá. Přijde
24 mi, že ten bytostnej prožitek nemůže zůstat samotným prožitkem,
25 takovým tím – jako že si pak večer sednu a řeknu – jo, bylo to
26 prima. Ale vlastně i to je reakce, že jo. Že to nemusí bejt zase tak
27 jako obrovský.

28
29 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?

30 M: V mém zásadní. Ať už je to osobní život, ať už je to
31 partnerskej život, ať už je to pracovní život. V tom partnerským
32 to je věc, kterou sdílíme s manželkou takovým celkem zajímavým
33 způsobem, že to je spíš takový to, že ani tak jako nefilozofujeme
34 o těch věcech, jako spíš sdílíme to, co je v nás, a jak to
35 rozpoznáváme, a jak to pojmenováváme. Jo, takže to je mnohdy
36 víc než diskuse o tom, jak by to mělo být nebo jak to kdo vnímá,
37 ... a teď mluvím o tom křesťanství. A co se týče toho osobního,
38 tak je to prostě věc, se kterou jsem nějak spjatej. A vlastně
39 nedokážu úplně jako říct, kde k tomu došlo, ale je to prostě moje
40 součást, kterou jsem se naučil nějak pojmenovávat, uchopovat. A
41 co se týče pracovního, jako farář, tam je to jasný. A přijde mi jako
42 důležitý, že i u nás je to vlastně vnímaný tím, že ten farář by měl
43 rozumět, nebo měl by jako kráčet po té své cestě, aby potom
44 vlastně mohl porozumět těm druhým, a vlastně jim jako pomoci
45 se zorientovat na té jejich duchovní cestě. Takže, jaké místo?
46 Určitě ne první. Protože ... Já jsem mnohdy slyšel různý takový
47 ty o spiritualitě přednášky, a tak dále, a vždycky co mě tam
48 iritovalo, tak bylo to, že víra a duchovno na prvním místě... A mě

49 to jako strašně točí v tom, že já to dám jako na první místo, a pak
50 je spousta dalších míst, a tam už se to jako moc neprosákne. Takže
51 já preferuju to mít na všech místech. Jo, zase to neoddělovat od
52 těch věcí. Vlastně ta duchovní cesta má potom spojitost s celým
53 hodnotovým systémem.

54

55 T: Věnuješ se duchovní praxi?

56 M: Osobní rozjímání, sto pro. A ať už je to čtení bible, pro mě, ...
57 já musím fakt v duchovním světě rozlišovat, kdy to čtu, ... třeba
58 dělám výklady písma a pracuju exegeticky s textem, abych jako
59 přinesl něco druhým, ... ale vnímám důležitost i toho jako pro
60 sebe. A teď třeba v poslední době prožívám jakýsi obnovení toho,
61 že si večer zalezu a čtu si ty příběhy biblický nebo čtu Bibli, a je
62 to proložený i modlitbou... Já úplně nenávidím takový ty
63 modlitby, že by se měly, jako – bude oběd, ... a jako že ten oběd
64 bez toho by byl horší. Tohle mi vadí, kde se to používá jako
65 prostředek pro to, abych byl duchovním člověkem. Tam mi z toho
66 úplně vypadává ten obsah a ten smysl toho hlavně.

67 T: A jak je ten smysl podle tebe?

68 M: Asi to je takový to jako uvědomění si toho, o co tam vlastně
69 jde, ... Aby ty slova odrážely tu skutečnost. Takže třeba pro mě,
70 když třeba mám jídlo, tak si někdy ani nevzpomenu, že je to boží
71 dar, prostě jako – paráda, jdu se najíst, ... a někdy si říkám pane
72 bože, to je úžasný ... Ještě to, co vnímám ještě v duchovní praxi,
73 tak jsou i ... rozhovory s druhejma, který samozřejmě někdy se
74 to těžko rozlišuje od toho pracovního, ale mám pár přátel, kde se
75 prostě jako sejdeme a sdílíme víru spolu, a to je vlastně jedna z
76 nejhodnotnějších věcí. ... Prostě si sedneme a posdílíme to.
77 A s manželkou. Jo, ... to je právě to, jak se nás to dotýká vlastně.

78 T: A s manželkou máte stejný řemeslo?

79 M: Ne, já jsem farář a ona dělá v pomáhající profesi a pracuje s
80 psychicky nemocnými lidma. A ještě, co se týče jako duchovní
81 praxe, tak ... Mě to zní blbě jo, ale jakože duchovní literatura, tak
82 mě úplně jako moc baví, ... dívat se i jinam než jenom do
83 křesťanství. Což je vlastně jako úžasný, že ty duchovní věci se
84 dají pojmenovávat různýma způsobama, a co se týče i jako
85 islámu, buddhismu, hinduismu a tak, tak to vlastně jako může být
86 velmi oslovující, že to může být jako jiná cesta, jak se k tomu
87 bohu dostat. ... Takže ona taková meditace, když si člověk na
88 chvíli sedne a zklidní ten dech, aby se mohl na něco soustředit,
89 tak i to je úžasná věc. ... Takže to nemusí být vlastně jenom
90 setkání s posvátným textem, ale i s tím, jak se ten posvátný text
91 toho druhého zmocnil. Nebo ten bůh sám. ... Já jsem vlastně jako
92 přišel ke křesťanství přes východní náboženství, jo. Akorát, že
93 když jsem jako zkoušel tu praxi meditace a tak dále, tak vždycky
94 to jako skončilo, ... ode mě a skončilo to u mě. To bylo zajímavý,
95 na tý duchovní cestě sledovat, že to křesťanství bylo první, kde to
96 nevycházelo ode mě. A v tom byla ta síla, která mi přišla
97 úchvatná. ... A je to o tom prameni. Jo, že ten pramen vycházel
98 ... – já se teď budu snažit napojovat někam, a já budu hledat, a

99 dostanu se do toho. Kdežto v tom křesťanství to bylo tak, že jako
100 – já jsem si tě našel. Myslím na Krista teď. A jako na pána boha.
101 Že ten jako by prvotní krok, ten impuls vychází od toho boha. ...
102 Jako ty slova nás limitují, ale takový to – já se pokusím vyskočit
103 do nebe ... a ten Kristus řekl ne, já jsem přišel za tebou na tu Zem.
104 A tohle, to vlastně je ten nejsilnější motiv, se kterým se setkávám
105 skrz tu Bibli.

106
107 T: Mohli bychom se blíže podívat na některý z tvých prožitků
108 bytí? Tedy jestli vnímáš bytostný a duchovní prožitek podobně.

109 M: Jo, ale já spíš jako přemýšlím o tom, o čem hovořit jo, protože
110 si říkám, nakolik vzít ty jako úplně ty nejbytostnější, ... takový
111 ty, že jako nemůžu jinak, ... Já půjdu k těm nedávným. Tak to je
112 třeba jako vnímání života a svobody jako takový. Tím, že se
113 setkávám s institucionalizovanou církví, a mnohdy i jako s tím
114 duchovnem, který je nějak jako specificky zaměřený, a tím, jak je
115 hodně pojmenovaný, aby se vešlo do nějakých, ... Nebo spíš, aby
116 se dalo nějak uchopit, tak tím se ořeže mnohdy. A právě i jako co
117 se týče svobody, mý osobní svobody, tak je to jako něco, co ...
118 vlastně tam je jedna z těch největších věcí, který mě vedou. Takže
119 dřív třeba jako život byl boží dar, tečka. ... Dneska život je něco,
120 co prostě jako samo o sobě má obrovskou hodnotu, ať je naplněný
121 tím nebo oním. Že jako – už jenom to, že jsem, – je prostě
122 úchvatný. Ale s tímhle tím se nějak smířit, ... nebo to nějak
123 zvnitřnit, to vlastně bylo těžký. A mnohdy se lidi ptaj po
124 smyslu... Po smyslu života a já to tam vůbec jako nechci
125 rozdělovat. Protože jako smysl života – je sám život!

126 A pak, ... to je přesně to ořezávání. Že pak jako ta svoboda v tom,
127 že jako můžeme bejt jako rozmanitý, vždyť o tom to je, že jo.
128 A tohle je vlastně jako něco, co mě poslední dobou hodně provází.

129 T: Když říkáš – život a svoboda, dalo by se to říct jako život ve
130 svobodě, rozumím tomu správně?

131 M: Dalo by se to říct – život ve svobodě. Hlavně mi jako přijde,
132 že život, kterej není svobodnej, je spíš jako takový vegetativní
133 přežívání. Že tady mluvím i o tý plnosti nebo o tý škále. Jako ...
134 nechat se tím životem jako víst a nechat se tím životem nést. A
135 potom pro mě najednou ten život, ... já zjišťuju, že mám v
136 poslední době problém v kázání někdy, že mluvím o životě a
137 vlastně mluvím o bohu, a tak nějak se mi to jako divně spojuje,
138 divně díky těm reakcím lidí, protože tomu jako moc nerozumí.
139 Protože pro ně život je něco, a pánbů je něco nad tím životem, co
140 život dává, co život bere, ale ... jo, to nejlepší, co se v životě dá
141 dělat. Jako že chci jít nějakou tou dobrou cestou, a ta dobrá cesta
142 vede přesně tudy, a má nějaký mantinely. Kdežto já najednou jako
143 zjišťuju, a to je to, co prožívám ve svém duchovním životě, že je
144 vlastně jako úplně úžasný, když po té cestě jdu, a čas od času si
145 odběhnu na louku, pak nějakou kousek přeplavu, a pak se prostě
146 jenom plácnu na louku a budu se prostě jenom opalovat, ... Že
147 tam nemusí bejt silnej ten výkon, kterej v tom křesťanství, a
148 zvláště v protestantskejch proudech, po reformaci je.

149 T: Napadá mě, připomíná mi to dnešní společnost a její zaměření
150 na výkon.
151 M: Vlastně jako tohle, to pramení z toho křesťanství. Taková ta
152 touha po dokonalosti, po štěstí, který se dá, jakože tím, co dělám
153 dosáhnout. A v tom právě jako vnímám ten velký rozdíl, že to
154 jako nevychází proto, abych nějaký byl, ale vlastně jako mám
155 možnost to přijmout. Mám možnost do toho skočit a je to vlastně
156 jenom moje rozhodnutí, kterým tím směrem se vydat.
157 T: Mluvíme furt o té svobodě?
158 M: Jo, protože právě v té svobodě, ... mě jako přijde, že ten život
159 sblížuje, protože v té svobodě mě to vede k lidem.
160
161 T: Můžem jít k lidem a k výcviku? Jak ti je ve výcviku a jak ho
162 prožíváš?
163 M: Pro mě výcvik je, ... Pro mě psychoterapie nebo všechno
164 psycho, psychiatrie psychoterapie, všechno, co začínalo psycho
165 bylo sprostý slovo, nebo jako divný, šarlatánský, ... Než teda jsem
166 zkolaboval, a pak jsem měl možnost prožít vlastně dva měsíce
167 intenzivní psychoterapie. A to bylo na oddělení psychosomatiky,
168 a tam jsem vlastně jako objevil, jak to může bejt úžasný – některý
169 věci umět pojmenovat a pracovat s tím slovem a pracovat se
170 sebou a s psychikou. Mnohdy v křesťanství vnímám, třeba v naší
171 církvi je to hodně silný, jak jako ty emoce jsou ty špatný, ty, co
172 jako člověka odvádí od té správný duchovní cesty. Od toho, že to
173 je víc jako vydlážděný tím, co by se jako mělo a nemělo, třeba
174 paradigmata různě, než jako že se jako člověk do toho
175 osobně namočí. A je zajímavý, že vlastně
176 i od tohohle toho se pak proměnilo i moje vnímání ... takže k
177 tomu, jak mi je výcviku, – já si ho užívám. A užívám si ho v tom
178 smyslu, že pořád mi přijde, že to nikdy nebude ukončený a mam
179 možnost to pořád otvírat, vlastně mam možnost to otvírat s lidma,
180 kteří do toho taky chtějí jít. A ... a chtít vůbec jako se v tom
181 vyznat, zjistit, pojmenovat, nechat se obohatit druhým příběhem
182 atd. atd.
183
184 T: Měnil se tvůj pobyt ve výcviku?
185 M: Jo, tak co se týče důvěry, stoprocentně. A co se týče jako
186 vztahů, protože nejdřív to bylo o tom, co od toho čekáme, jak to
187 bude, ... Najednou zjišťuju že mi na těch lidech záleží, a že jako
188 mnohdy je to vlastně jako úžasný. Ta proměna je asi v té blízkosti
189 jako takový.
190 A pro mě ještě – být si s někým blíž neznamená jako mít ho radši.
191 Nemíním na to, že ty lidi by byly najednou úžasnější, ale jako by
192 se mi vedrali víc pod kůži. A jako vlastně i když jako by mi to
193 mělo být nepříjemnější, tak mi to je ale mnohem jako lepší,
194 protože je to autentický a je to o nás. Je to o tom, že nemusím být
195 s každým jako smajlíček, a v tom je vlastně zase ta krásná dávka
196 jako té živelnosti, životnosti, která se jako nemusí odehrávat
197 podle předem stanovených pravidel. Takže tohle se prohlubuje,
198 to jsem od toho čekal, a vlastně v tom to je, v tom se to děje.

199 Takže jestli mi pomohla sebe zkušenost s porozuměním druhým?
200 Sto pro. Tím, že některý věci si umím, ... nebojím se je
201 pojmenovávat, nebojím se jim vystavit, tak vlastně jako tam
202 padají prostě ty bariéry, který můžou být.
203 A ještě vlastně ta sebezkušenost výcviková se projevuje tam
204 venku. ... A to neporozumění může být jako způsobem, jak jako
205 si to příště rozmyslet, jestli do toho jít, protože nemám chuť stavět
206 bariéry, naopak. A najednou ve chvíli, kdy jim díky
207 sebezkušenosti můžu porozumět, ... a najednou jako vidím tyhle
208 ty věci, který se jako můžou odehrávat, tak vlastně i ta, ... to co
209 bych dřív pojmenoval jako bariéru, vnímám dnes jako součást
210 nějakého procesu, a vlastně jako hurá! Jo, že to tam vlastně patří.
211 A je to v tom porozumění.
212
213 T: Co bylo zásadní ve výcviku?
214 M: Pro mě byl zásadní výběr směru, teď myslím na dasein,
215 protože pro mě ten dasein je pořád jako chycení se, ... pro mě je
216 jako šíleně duchovní. On ten Heidegger ... Prostě to tam jako je.
217 A přijde mi to, že se akorát jako nenáboženským slovníkem
218 dotýká právě toho duchovního. Takže když se mluví o slově a o
219 jeho moci, a já si pak čtu o Kristu, že na počátku bylo slovo, a to
220 slovo bylo u boha, a tak dále, tak se mi to propojuje a dostává to
221 vlastně ještě mnohem vyšší level, takovej ten bytostnější.
222 Já jsem toho o dasein ani moc nenačet jo, mě stačilo, že jsem
223 prošel tou psychoterapií, která jako fungovala na těchhle těch
224 principech, a najednou že to vlastně nebyly ani jako informace o
225 dasein, ale vlastně bylo vidět, jak to funguje. A pak říkám, ty jo,
226 to je prostě ono.
227 Hele a nepříjemný bylo, ... čas od času se setkám s tím, že se něco
228 odehraje na skupině, zůstane tam něco viset a pak se to probere
229 večer, ale do té skupiny se to pak nevrátí. A když se to stalo, nebyl
230 jsem schopen nebo nenašel jsem odvahu to tam vrátit. To jsou
231 věci, který prožívám jako nepříjemný. Anebo, ještě jedna věc,
232 když, ... stává se, že někteří mají tendenci ty věci mít takový jako
233 uhlazený, hezký, aby to bylo milý, což je moc krásný, ale když se
234 tohle stane cílem té skupiny, tak tohle to vnímám, že mě skupina
235 jako nebaví. Pak je to o nějakých normativních pravdách a
236 obecných věcech a já zjišťuju, že tam vůbec nejsem. Tak potom
237 myslím na cokoliv jinýho než se účastnit hlazení.
238
239 T: Týkal se nějaký bytostný prožitek dasein výcviku?
240 M: Úplně nejsilnější je ten iniciační večer. Ať už to bylo stažený
241 k sobě, duchovní cesta, to, kde jsem, kam směřuju, co bych
242 očekával, možnost to prožít s druhým, rozdělení do skupin, ... a
243 teď to prožítí sounáležitosti, no... To bylo to nej.
244
245 T: Pomohl výcvik v porozumění tvého prožívání?
246 M: Ten výcvik mi pomáhá ... Mě to přijde, že to někdy je jako
247 když se vaří špagety, a ten výcvik je to, kdy to je na té plotýnce a
248 pod tím se topí. Že nemá vlastně jako možnost si to usednout. Je

249 to jako rozhodnutí, který přijde, a teď to jako pomalu se vytrácí,
250 a vlastně ten výcvik mě pomáhá se k tomu vrátit, jako tou
251 intenzitou. Což vlastně velmi vítám. Protože to přemýšlení o
252 samotě je jiné než ve skupině. To je to nejdůležitější.
253
254 T: Co třeba autenticita?
255 M: Autenticita? Jedním slovem – prohlubuje se to. Autenticita, a
256 i prožívání bytí. A přijde mi, že to nikdy nebude ukončený. A to
257 se týká i té svobody, to je vlastně jako věc, kde ty věci se
258 proměňují, ... a furt se to někam posouvá. A co mě na tom
259 vlastně jako strašně baví, že já nevím, kam se to posune. To je ta
260 paráda.
261
262 T: S jakým naladěním obvykle odjíždíš z výcviku?
263 M: Utahanej, jak pes. Fyzicky. Nálada je pak ovlivněná tím
264 fyzickým stavem, ale vždycky šťastnej.
265
266 T: Co tu nezaznělo? Co bys chtěl doplnit?
267 M: Tak to je nejsložitější otázka. Nenapadá mě, co nezaznělo, ...
268 Asi jako ty předsudky. A ... brání života jako toho komplexu, ať
269 už s těma emocema, a to ne rozdělování. Jo, že mnohdy snaha o
270 to, pojmenovat ty věci vede k tomu, že se vlastně polarizují, a
271 to mi přijde vlastně jako úskalí toho, co se jako někdy může dít.
272 A i ten výcvik, ... vlastně výcvik to pomáhá spojovat.
273 A tohle to spojování, když pak se odehrává i v tom mým osobním
274 prožívání, tak dává spousty věcem smysl, a když jim smysl
275 nedává, tak jim přesto dává hodnotu, že nejsou beze smyslu. Jo, i
276 když ten smysl jako nevidím, tak on tam prostě nějak je... A já
277 vlastně jako nemusím všemu rozumět, což je taky paráda. Takže
278 zase vlastně to osvobození od toho – stát nad věcí. Vlastně díky
279 tomu, ... Možná že dřív, jsem jako vnímal, ta proměna tam je asi
280 nejvíc v tom, že jsem chtěl mít pod kontrolou ten duchovní život,
281 že jsem věděl, kam má svěřovat. A najednou se jako já nechávám
282 tím pohltit. ... Když to řeknu tou křesťanskou hantýrkou, tak
283 jdeme všichni společně do božího království, ... A tady to je
284 vlastně jako: hele, vždyť my jsme ho dostali, a nějak ho jako
285 můžem tvořit a můžeme ho hledat a nacházet. A tohle je takový
286 to, že nemám ten jasně vydefinovaný cíl, ... a já nejsem ten, kdo
287 určuje, kam to půjde, a co by bylo správné, a kam by to mělo jít,
288 ale že ono to jako přijde, a v tom je ta krása, ta plnost.
289 T: Dalo by se to jednou větou, použiju tvůj slovník – buď vůle
290 tvá?
291 M: No, ... dalo, amen! Jako jo, to je přesně ono.
292 Já se toho hodně dotýkám u lidí, jak s nima pracuju, co je ta boží
293 vůle pro můj život, ... A oni jako říkaj: A máme dělat to nebo to?
294 A já, když stojím za tou kazatelnou, tak říkám hele jako a kdo z
295 vás zná boží vůli? Teď lidi koukali, co je jako správná odpověď
296 a co je špatná odpověď. A můžeme to vůbec vlastně jako říct?
297 A já říkám: no abyste se přece milovali, abyste byli ochotní si
298 odpouštět, abyste prostě chtěli být spolu, abyste jako mohli žít.

299 To je boží vůle pro nás. Proč to jako zasírat tím, jestli si mám vzít
300 červenou košili nebo jestli mám jít na shromáždění v sobotu nebo
301 v neděli nebo jestli mám bejt v týhle církvi nebo v tamté církvi.
302 Není to o tom, že bychom k sobě měli mít blíž? ... a jako žít se
303 vším příjemným i nepříjemným, a ... nějak jako se tím nechat
304 víst? Takže, tak jak říká Olda Čálek: Hele zkuste tomu životu
305 trochu důvěřovat. A to zase souzní s tím - důvěřuj bohu. Jo, takže
306 tak.
307 T: Děkuju.
308 M: Rádo se stalo :-).

Příloha č. 4: Rozhovor s Pavlínou, 6 stran

- 1 Tazatel: Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
- 2 Pavlína: Tak já to vnímám, že to je vlastně to stejný a že proto
3 se to jmenuje prožitek, protože se to musí prožít, a že to je
4 takovej stav, kdy vlastně já jako osoba nemám žádný hranice, že
5 vlastně můžu být vším a všechno je mnou, a že já jsem jako řeka,
6 že ten můj vlastní pramen proudí do té řeky, ve který je všechno
7 obsaženo, ať je to země, lidé, příroda, zvířata, že vlastně je to
8 takový to splynutí s celkem. Prostě najednou kdy přijetí sebe a
9 všeho co kolem mě se děje, tak ... a je v tom takovej neuvěřitelný
10 vnitřní klid a smíření, taková jako laskavost, to já jakoby
11 vnímám, že ... taková láskyplná laskavost, přijetí, smíření, ...
12 opravdu jak kdyby člověk ztratil jakoby svoje vlastní jakoby
13 hranice nebo že prostě je člověk najednou jenom nějakou energií
14 nebo myšlenkou, ale vlastně všechno, všechno je obsaženo ve
15 mně a já jsem obsažena ve všem, takže takhle to vnímám.
- 16 T: To mě přijde skvělý, fantastický, protože vlastně popisuješ to,
17 co popisují realizovaný mistři, mystici, prostě lidi který se
18 snažej na sobě nějak duchovně pracovat, nějakou askezí a přes
19 nějakou meditací, jo, takže dochází vlastně k těmhle těm
20 výsledkům, takže jsem trochu překvapenej a jako super, jsem
21 nadšenej z toho.
- 22 P: Pro mě je víra něco, co musím prožívat vevnitř, jako třeba
23 když jdu do kostela, jdu tam kvůli té architektuře, že se mi líbí a
24 že obdivuju ty lidi, jak to mohli postavit ... Ale ten bůh se mnou
25 přijde do toho kostela a zároveň se mnou odejde. Já toho boha
26 nehledám někde venku.
- 27 T: Bůh s tebou přijde a s tebou odejde.
- 28 P: Hmm.
- 29 T: To je úžasný. ... mám všechno, co potřebuju. - *Smích* -
- 30 P: A je zajímavý, že když jsem četla teď Hogenovou, to je právě
31 na tom to krásný, že vlastně zpětně si venku potvrzuješ to, co ty
32 máš vevnitř. Že čteš tu knížku a říkáš si, Ježíš, to jsem zažila, to
33 jsem prožila, ... A to je takový to potvrzení, že člověk není
34 blázen. ... Ono v tom bytí nejde být stále, že jo, protože i to
35 bloudění je ve svý podstatě strašně důležitý, aby se člověk
36 navrátil k sobě jako zase plně. Když je toho na tebe moc, toho co
37 musíš, musíš jít do práce, musíš jít do školy, musíš nakupovat, a
38 když se toho nakoupí hodně, když je toho moc, tak se mi stane,
39 že ztratím ten kontakt se sebou nebo že si uvědomuju, že jsem
40 víc venku, což mě nedělá dobře, protože potom jsem v tom stresu
41 a tlaku, a že vždycky ten les nebo ta temnota, že je důležitá proto,
42 aby si možná člověk o to víc člověk vážil toho zpřítomnění, toho
43 svého vnitřní ho já, a toho, že ... že vlastně o to je to potom
44 silnější, když vyjdeš z toho lesa nebo když vyjdeš z té temnoty,
45 tak o to je to silnější.
- 46 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?

47 P: Já nemám moc ráda to slovo duchovní, proč to nazývat
48 duchovní, když je to prostě přirozená cesta, na kterou jsem
49 nastoupila tím, že jsem se sem narodila, a po který jdu, někdy
50 klopýtnu, někdy spadnu do příkopu, ale na tý cestě furt jsem, že
51 jo. Já směřuju po tý duchovní cestě ... a je to pro mě přirozený.
52 Je to moje životní cesta. A když takový ty naše soudy, že něco
53 jsem nezvládla životě, že to jsou ty naše vnitřní soudy. Že i když
54 třeba jednoho dne opustíme to tělo, takže vlastně to je jenom na
55 nás, jak k sobě budeme přísný a jak si dokážeme odpustit. Jo, ...
56 spouště lidem pomáhá chodit do kostela, ta víra, poslouchat toho
57 kněze, ale já si říkám proč bych ho měla poslouchat, když
58 nejlepší kněz je uvnitř mě samotný. Takže já moc dobře vím, kdy
59 jsem udělala něco špatně, moc dobře vím kdy jsem udělala něco
60 dobře, že jo, ale je to o tom taky - být k sobě jako trochu laskavej.
61 Protože kdybych všechno zvládala perfektně, tak tady nemusím
62 bejt, že jo. Vždyť je to škola. Někdo se dostane do mateřský
63 školky, někdo se dostane na základku, a někdo se dostane rovnou
64 na vysokou, A je to o tom i jak je člověk otevřenej. Jako že
65 důvěřovat tomu svýmu nitru, důvěřovat intuici, a ta otevřenost
66 tomu světu a důvěra v ten svět, to je podle mě strašně důležitý.
67 Takže duchovní cesta, to je cesta, na který stále jsem, někdy se
68 mi jde lehce, někdy se sotva vleču a někdy i upadnu. Ale důležitý
69 je furt věřit v sebe, věřit v tu svojí životní cestu, ... i tak jak se
70 říká, že člověk nemá naloženo víc, než může zvládnout. Že i
71 když je to třeba někdy hodně těžký, tak věřím v to, že se to zlepší,
72 že něco pochopím, že tam přišla nějaká zkouška, kterou musím
73 nějakým způsobem složit, někdy jí složím napoprvý a někdy až
74 na počtvrtý.
75 T: A co ovlivňuje, že to nesložíme napoprvý?
76 P: Já myslím, že my se bojíme změny. Změna je pro nás nějakým
77 způsobem ohrožující. A proto zůstáváme v těch starých
78 zaběhnutých kolejích a bojíme se z toho vybočit, protože se
79 bojíme neznáma.
80 T: Věnuješ se duchovní praxi?
81 P: Teď už moc nemedituju, i když se k tomu zase chci vrátit, ale
82 meditovala jsem hodně, skoro každý den i když jsem o tom moc
83 nevěděla. Ale jedna paní mi řekla, že bych měla začít medítovat,
84 říkala, že si mám sednout, v klidu a tohleto ... A mě se tam
85 okamžitě otevřely minulý životy. A proto já věřím na
86 reinkarnaci, protože to bylo tak strašně silný, v tom okamžiku tý
87 meditace je to nesmírně skutečný. Pak člověk vystoupí z tý
88 meditace a začne ten rozum šrotovat – to je fantazie, nebo co to
89 bylo ... Ale v tu chvíli, v tý meditaci, vím, že to tak je. Pak jsem
90 rok a půl dělala kurz kraniosakrální terapie, a tam já jsem měla
91 vždycky hodně silný duchovní zážitky, kdy jsem se najednou
92 ocitla ve vesmíru a byly tam takový zlatý matematický vzorce,
93 tak jako to zářilo, ... a to bylo neuvěřitelný. ... A možná to bylo
94 tím, že jsem si dovolila se pustit, dovolila jsem nebýt v tom
95 rozumu a dovolila jsem se otevřít tomu co přijde. Je to o tý
96 otevřenosti nechat ty věci k tobě přicházet.

97 T: Co znamená pro tebe – bejt u sebe?
98 P: Pro mě to znamená takový obrácený pohled do sebe, kdy
99 dojde k takovému úplně zklidnění, kdy vnímám, co se v tom těle
100 děje, jaký myšlenky přicházejí a na to potřebuju ten prostor, klid,
101 třeba přírodu ... A pak já dokážu sedět na terase a dokážu hodinu
102 jen tak koukat do nebe, a jsem tam taková vděčná, za to že jsem,
103 a že děkuju vesmíru, že je tak krásnej a je to takový jako
104 pohlazení pro mě, takový vnitřní pohlazení. ... Není to nic
105 složitýho, my si všechno děláme hrozně složitý, furt se za něčím
106 honíme a on ten život je fakt strašně jednoduchej ...
107 T: Mohli bychom se blíže podívat na některý z tvých osobních
108 prožitků bytí?
109 P: Víš co, Pavle, to jsou věci, co jsem prožila, o kterých ví
110 opravdu jestli tři lidi v mém životě. Protože pro mě je víra strašně
111 intimní záležitost. Vnímám v tom hroznou intimitu a blízkost.
112 Ano, můžou se ti stát takový tři různých reakce na to když to
113 vykládám. Buď si lidi budou o tobě myslet že jsi povýšená, že se
114 chvástáš, že oni třeba i závidí, že to neprožili. Nebo ti nevěří.
115 Anebo můžou být začít na tobě závislí. To jsou tři varianty proč
116 to neříkám lidem, který neznám ...
117 Tak ten první zážitek, to bylo asi před 15 lety kdy ... Ono to bylo
118 tak, že my jsme bydleli v takovém starým baráku a mě se stávalo
119 ... ty slova jsou prostě, to nedokážou vyjádřit. Mě se to stalo
120 poprvé, že zemřel Petrův strejda, měl nádor na mozku. A já jsem
121 ležela ... a teďka jsem toho strejdu viděla po tý smrti, a on ti byl,
122 to ti byl takovej zvláštní pohyby hlavy, a on ti byl úplně jako
123 když prosvítíš japonskej porcelán. Taková zvláštní záře
124 průhledná, a já jsem viděla jeho obličej a on se na mě hrozně
125 smál a já jsem cítila strašnej klid, jakože to je všechno dobrý. I
126 když zemřel brzo, mladej, tak jsem cítila hroznej klid. A já jsem
127 tehda našla odvalu a zavolala jsem to tý tetě, která z toho byla
128 špatná a řekla jsem jí, jak jsem toho strejdu viděla a jak to bylo
129 nádherný, to jak z něho vyzařoval takovej klid neuvěřitelnej. Pak
130 se mi stávalo to, že mě navštěvovaly duše. Toho jsem se nejdřív
131 strašně bála, potom jsem se už toho přestala bát, ale to bylo
132 neuvěřitelnej fyzickéj prožitek, protože ležiš, nemůžeš se
133 absolutně pohnout, cítíš jako kdyby jsi byl zmrzlej, a třeba se mi
134 na posteli posadily dvě židovky. Jedna se jmenovala Rebeka.
135 Ležela jsem v posteli, a teďka úplně cejtíš, jak se to u tý poste
136 ... jak prostě oni jsou hrozně blízko, ale ty nejseš schop
137 absolutně pohybu, štronzo. A já jsem se vždycky začala modlit,
138 a to vždycky ty duše odešly. A to se mi dělo asi tak desetkrát. ...
139 Takže já myslím, že to tak někdy je, že ta duše když někdy zažije
140 nečekanou smrt, že není na to připravená, a na nějaký úrovni
141 zůstane jakoby někde mezi.
142 A já si myslím, že třeba ta modlitba je odvedla do toho světla. A
143 že ta modlitba pomohla i mě, ale zároveň i těm duším. ... Jedna
144 ta duše ke mně měla strašně takový majetnický sklony, byl to
145 nějakej chlap, takovej úplně černej chlap, a to bylo hrozně
146 nepříjemný, protože z něj jsem cítila, že mě chce vlastnit. ... Já

147 to vnímám, že se něco děje, protože se nemůžu pohnout. Že fakt
148 jako nejseš schopen vůbec ovládat své tělo. Mě vždycky
149 pomohla ta modlitba. A musela jsem odejít z toho pokoje.
150 A pak se mi teda stalo, to jsem ležela v posteli, já jsem měla pocit
151 že snad umírám, začalo mi strašným způsobem bušit srdce, ale
152 zároveň jak kdybych vůbec nedýchala, jak kdyby to tělo bylo
153 prázdný, jenom jsem vnímala prostě to srdce, jak strašně mlátí ...
154 a pak jak když tě něco vtahuje, jako na centrifuze, takovej šílenej
155 tlak, a najednou takovým spirálovitým pohybem, ... něco skrz
156 temeno hlavy prostě vylítlo, jo ... Ale to byl takovej jako pocit ...
157 a už jsem někde jinde. A to bylo prostě nádherný, nádherný. Ten
158 fyzickej prožitek byl strašnej, to fakt jako je hrozně nepříjemný,
159 ten tlak je hrozně, jak kdybys měl žaludek úplně v krku, že to
160 nezvladneš ten tlak. ... Já si myslím, že ta moje duše si šla někam
161 po putovat, poletět si. Nikdy jsem to neanalyzovala, prostě se to
162 stalo.
163 No, a pak jsem byla ..., bylo to tak, že vlastně jsem vůbec
164 nevnímala hranice svého těla, prostě já jsem byla, ... co tam bylo
165 hlavně důležitý, byly myšlenky, jako že moje myšlenka. Že když
166 jsem jako něco řekla jako myšlenku, tak jsem mohla být vším. A
167 čím jsem chtěla být. Takže já jsem třeba řekla že chci být orlem,
168 a já jsem cejtla úplně fyzicky ty oči, jak oni mají a jak s nima
169 ostří, cítila jsem ten proud toho vzduchu přes ty křídla, prostě já
170 jsem byla vším a všechno bylo mnou. Já jsem letěla nad oceánem
171 a dotkla jsem se takových těch obrovských želv, dotkla a
172 vnímala jsem drsnost toho krunýře, tak to přeskakovalo. Já jsem
173 prostě byla. To bylo tak nádherný, a ty barvy a všechno, všechno
174 co tam bylo, bylo jakoby prosvícený takovým zářivým světlem.
175 A z toho světla, nebo všechno, ty moje pocity, co jsem tam
176 cejtla, to bylo prostě fakt jako - láska, klid, laskavost, přijetí,
177 prostě to bylo něco tak nádhernýho, že úplně mě teďka bolí
178 srdce, ... a bylo to fakt teda, ... takovej klid jako, ... a tak jako
179 radost i zároveň, jo... prostě nevím, jak bych to ještě popsala.
180 Potom jsem se vrátila, a to stačí opravdu myšlenka - chci jít
181 zpátky.
182 A když se mi to stalo poprvé, tak jsem se posadila, úplně jsem
183 vyvalila voči, a říkala jsem si – Ježíš, co to bylo jako? ... A to
184 bylo mnohem reálnější, to bylo to Bytí, nebo nevím jak jinak, ...
185 To byla ta Skutečnost! Úplně jsem cejtla, že to že teďka sedím
186 na tý posteli není tak skutečný, jako to, co jsem prožila.
187 T: Je něco co tomu předcházelo, tomuhle prožitku?
188 P: Ten fyzickej pocit, ten fyzickej, velmi nepříjemnej pocit, to
189 bušení srdce, ... poprvý, když se mi to stalo, tak jsem se fakt jako
190 vylekala, ale když se mi to pak opakovalo, tak už jsem věděla,
191 že to přichází a už jsem se rychleji pustila. Už jsem věděla, že
192 můžu, že to zažiju zase a že mám tu možnost se vrátit. A bylo to
193 vždycky před spaním. A stalo se to samo, ja to neumím, ... Ale
194 bylo to nádherný. A možná proto mám k tý smrti takovej ... já
195 říkám – smrt bolí jenom ty pozůstalý, smrt je návrat do tý lásky
196 a do toho bytí.

197 T: Jak ti je ve výcviku, jak to prožíváš?
198 P: No musím říct, že na začátku jsem vůbec netušila do čeho jdu,
199 já jsem si myslela že se budeme učit nějaký techniky, jak se vede
200 psychoterapie a tak dále... Takže jsem byla ze začátku úplně v
201 šoku, co po nás chtějí a říkala jsem si – co já tam budu dělat,
202 když mám tak dokonalej život? Že mám dobrý manželství, že se
203 milujeme, mám čtyři krásný zdravý děti, v životě jsem
204 spokojená, nemůžu si na nic stěžovat. No, ale ... to jsou proměny,
205 – všichni co jsme tam šli, jako letitý manželství, všechno v
206 pohodě, tak někteří už jsou rozvedení a někteří už jsou napůl ze
207 vztahu ven ...
208 Výcvik se mi strašně líbí, ... někdy si říkám, že kdybych to tušila,
209 do čeho jdu, jestli bych nechtěla zůstat s těma růžovými
210 brejlema na tom nose stále, ... asi jsem si tam uvědomila, že třeba
211 v tom manželství jsem vždycky na tom vztahu pracovala já, a
212 když jsem najednou zjistila, že sem ztratila už chuť, být furt tím
213 tahounem v tom manželství, a když jsem to přestala dělat, tak
214 jsem zjistila, že to nikdo za mě nedělá, že manžel to nepřevzal ...
215 Tak že si v tom teďka hledám nějaký svůj vlastní prostor, ve
216 kterým mě bude dobře, ... už se necítím jako manžel - manželka,
217 partner - partnerka, ale spíš jako rodiče. Nevím, jestli to mám
218 přisuzovat tomu výcviku, ... ale asi jo, od té doby, co jsem začala
219 chodit do výcviku a do školy, se vlastně i u mě hodně toho
220 proměnilo. Asi jsem si teď začala víc uvědomovat a, ... no ale
221 není cesty zpět, jak se říká.
222 Někdy z toho výcviku jezdím totálně rozsekaná, že vlastně není
223 téma ve skupině, který se by se mě nějakým způsobem
224 nedotýkalo, každý to téma nějakým způsobem se mnou rezonuje.
225 A vývoj, asi jsem šla do výcviku s tím, že je všechno dokonalý,
226 že nic nechci řešit, a vlastně ani nemám potřebu, aby o mě cizí
227 lidi něco věděli, takže jsem na začátku byla hodně uzavřená. A
228 postupně jsem zjistila, že se tam cítím bezpečně a že vlastně
229 nemám problém ty věci tam otvírat.
230 Zásadní ve výcviku pro mě osobně bylo to, že jsem našla odvahu
231 mluvit, protože já jsem takovej spíš introvert, navenek totiž
232 působím spíš jako ... všechno jako srandičky, ale že taková
233 vevnitř vůbec nejsem, a že málokomu dovolím mě zahlídnout,
234 takovou, jaká opravdu jsem.
235 A nepříjemnýho – vždycky do dalšího výcviku jdu s tím, že budu
236 mít větší nadhled, že si ty věci nenechám k sobě tak pouštět, a
237 nikdy se mi to ještě nepodařilo. Vždycky do toho vlítnu, a ať jsou
238 to příběhy moje vlastní nebo jiných lidí ... tak mám v sobě nějaký
239 vnitřní procesy, s kterými se někdy potom výcviku třeba ještě
240 14 dní musím srovnávat.
241 T: Týkal se nějaký bytostný prožitek výcviku?
242 P: Hodně mám v paměti, a často na to myslím, – na výcviku
243 jedný spolužačce lektor výcviku postavil konstalaci, nejdřív to
244 byla konstelace na její práci, protože tam měla klientku, která se
245 chtěla zasebevraždit v práci, ... a postupně se to přesunulo do
246 tématu otec a dcera. A zejtra to bude dva roky, co se mi zastřelil

247 táta. Bylo zvláštní, já jsem to zvládala velmi dobře v té době, já
248 jsem ho za to neodsoudila. Jemu se to nepovedlo v tom smyslu,
249 že by hned zemřel, takže já jsem se to dozvěděla někdy o
250 půlnoci, sedla jsem do auta a jela jsem do Brna, ... on zemřel tři
251 dny na to, takže jsem dva dny byla s ním v té nemocnici, ... A
252 možná poprvé v životě jsem řekla tátovi, že ho miluju, hladila
253 jsem ho, povídala jsem si s jeho duší, zpívala jsem mu písničky,
254 který on nám zpíval, když jsme byly malé holky, ... a bylo to
255 hrozně hezký. Úplně jsem cítila, že má v uvozovkách ode mě
256 svolení jakoby odejít, jo, ať se ta duše rozhodne sama. ... A tam
257 se to znova otevřelo, ... Měla jsem nádhernej sen s tátou potom,
258 po té smrti, kdy mi říkal: (...) já jsem se zastřelil. A já jsem mu
259 řekla: tati, já to vím, ... Hlavně tam nezapomeň, že tě moc
260 miluju... Pak ten sen odešel, ... Takže tam se to otevřelo, zaprvé
261 téma sebevražda, – tý klientky, a zadruhé ten vztah jako dcera
262 táta, kdy ta moje kolegyně tam hodně plakala, ... a to bylo pro
263 mě tak strašně silný, že ... bylo to zrovna na konci výcviku, což
264 bylo teda strašný, protože člověk odjížděl a byl plnej těch dojmů.
265 No, takže to byl asi nejsilnější zatím zážitek z výcviku, takovej
266 bytostnej, existenciální.
267 T: Pomohl ti výcvik v porozumění tvého vlastního Bytí? A co
268 autenticita?
269 P: Jako porozumění sama sobě, mi v tom nějak moc nepomohl,
270 protože si nemyslím, že bych sobě jako vnitřně nerozuměla. Spíš
271 mě to pomohlo v tom porozumění – já a vnější svět. Ty vztahy,
272 ať to manželství nebo rodičovství nebo vztah s tátou, s mámou,
273 tak to určitě mi pomohlo. I ty příběhy druhejch lidí, že jsem v
274 tom vždycky našla něco svýho. A s otevřeností i s autenticitou
275 mi to rozhodně pomohlo, protože já si jinak spíš vůči vnějšímu
276 světu nasazuju masku. Takže tam ve skupině si dovolím tu
277 masku odložit, ne vždycky, ale ... A se svobodou mě to možná
278 pomohlo, ... že nemusím řešit furt ty ostatní, ... a že si můžu
279 dovolit být sama sebou ... Že takovou tu vnitřní svobodu mi to
280 pomohlo znovuobjevit.
281 T: S jakým naladěním, s jakými pocity obvykle odjíždíš z
282 výcviku?
283 P: Poslední dva výcviky jsem odjížděla s tím, že ve mně bylo víc
284 otazníků, než odpovědí. Takže to mělo dlouhý dojezdy, třeba 14
285 dní, měsíc, dokonce jsem jednou onemocněla ... Snad ani jednou
286 jsem neodjížděla úplně jako veselá ... Buď to bylo takový
287 neutrální, ... ale spíš odjíždím s tím, že ty věci potřebuju ještě
288 sama sobě dovyjasnit, dokončit to. Uzavřít to v tichu, sama u
289 sebe, dokončit ten proces, co se tam rozjede.
290 T: Je něco, co bys ráda doplnila? Cokoli, co nezaznělo.
291 P: ... Nic mě nenapadá ...
292 T: Děkuju za rozhovor.
293 P: Já moc děkuju.

Příloha č. 5: Rozhovor s Eliškou, 9 stran

- 1 Eliška: Ty to máš jako koncipovaný pro daseinsanalytický
2 výcvik?
- 3 Tazatel: Ano.
- 4 E: Já jsem byla v psychodynamickym.
- 5 T: Aha.
- 6 E: Jako ono to není tak vyhraněný. Já jsem se pak na to ptala
7 lektorů, jako v čem teda byl ten jako jejich větší dasein a oni
8 samotný ty lektoři vlastně říkali, že to takhle vyhraněný není v tý
9 sebezkušenostní pětiletý, ... prostě to není takhle vyhraněný, kor
10 když jako oni jsou takoví otevření a inklinují jako k tomu
11 dasein. Tak jen to jsem chtěla a jdem na věc.
- 12
- 13 T: Dobře. Jak rozumíš pojmu bytostný nebo duchovní prožitek?
- 14 E: Hm... Jako když se řeknou takhle vedle sebe, bytostný a
15 duchovní, tak ten bytostný jako mě víc vede k sobě, ... že to je
16 víc uvnitř a u toho duchovního tam jako nějak víc vnímám to nebe
17 nad sebou. Že tam je to takový otevřenější a víc ve světě, ve
18 vesmíru. Ten bytostný víc vnímám v nitru. Byť oba, když se nad
19 tím zamyslím, tak jsou pro mě jako niterný zážitky, jo. Ale vlastně
20 když si to takhle jako pojmenoval, tak mi to hned nějak jako
21 způsobilo tadyhle to dovnitř-ven.
- 22
- 23 T: Vnímáš tedy mezi těmi pojmy ... rozdíl?
- 24 E: Ty ne? Nerozlišuješ bytostný - duchovní, máš tam rovnítko jo?
- 25 T: Rozlišuju je, ale spíš jenom v tom, kdo to pojmenovává. Jinak
26 pro mě oba jsou velmi blízký a hodně se překrejují.
- 27 E: Hm, tak já to budu jako se okolo toho motat víc, když o tom
28 budu mluvit, protože pro mě je to rozdíl.
- 29 T: Můžeme, aspoň bude materiál. Tak jestli chceš ke každému se
30 vyjádřit nebo ...
- 31 E: Jo, tak ... Jakoby ten duchovní je pro mě víc o Bohu, jo? Kdežto
32 ten bytostný prožitek se jako víc obrací k mé bytosti a tam ten
33 Bůh nemusí být, já nemusím věřit v Boha, ale můžu mít bytostný
34 prožitek. Ale nějak je pro mě těžko představitelný, že bych měla
35 duchovní prožívání, aniž bych tam měla ... mm, nějaký nahlížení
36 na celý ten řád, na něco, co nás přesahuje a co to teda tam pro mě
37 je, to, co mě přesahuje.
- 38 T: A je tam něco, co je, ..., co tyhle dva spojuje?
- 39 E: Jako pro mě to spojuje možná spiritualita, jako v tom smyslu
40 že oba jsou, ... tam bych pro tyhle dva pojmy pro sebe viděla
41 průnik, v tý spiritualitě. ... Možná kdybysme pak byli u něčeho
42 konkrétního, tak na tom se to pak líp vidí. Pak ti povím.
- 43 T: Takže můžeme na druhou otázku?
- 44 E: Jo.
- 45
- 46 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě? A jakou
47 hodnotu pro tebe má?

48 E: Mm. Jo, tak to je takový hodně barevný. No jako určitě
49 důležitý místo, ... a jako že součást vlastně už toho co žiju mnoho
50 let, ... a bez toho si to nedovedu představit to svoje žití, to by bylo
51 takový prázdný. A ani by, ... jako je pro mě smyslem toho bytí
52 tady, že prostě, já věřím tomu, že tady nějak sem přicházíme z
53 ducha, oblíknem si tělo a, ... ale ten duch je tu s náma a až
54 zemřem, odložíme zas nějakou malinkou kousičku tady toho
55 minerálního, pár gramů prej, když se to spálí.

56 Takže tady máme jako ne náhodou ty těla propůjčený a máme se
57 o ně určitě starat, tak to vnímám. Je to pro mě takovej výraz úcty
58 k tomu tělu a k tomu jako co všechno za tím je. Když si představíš
59 to naše tělo, se všema orgánama a funkcema, s tím, jak nám
60 slouží, jak to celý maká bez naší vůle, aniž bychom to řídili, samo
61 to maká, to je, ... mě to přijde opravdu jako dokonalej ... a k tomu
62 mam velkou úctu. A čas od času na to myslím a říkám si, že
63 opravdu nám byl zapůjčenou neuvěřitelnou nástroj, překrásnej,
64 dokonalej. Tělo vnímám jako součást toho celého úžasného
65 zázraku. ... Jak byla ta otázka?

66 T: Jaké místo zaujímá duchovní cesta ve tvém životě?

67 E: Je to pro mě smyslem toho bytí tady. Nemyslím si, že jsem tu
68 náhodou jo, a že jsem sem nějak jako hozená a až umřu, tak
69 všechno zase skončí, jo. Myslím si, že všechno má smysl a že i
70 teda ten můj život má smysl, a že já jsem za to nějak zodpovědná,
71 a to zodpovídání se, to hledání těch odpovědí, to je náplní pro mě
72 té duchovní cesty. Vlastně pochopit to, proč jsem tu, proč je tu
73 ten svět, proč takhle vypadá, proč jsme na sebe tak vošklivý nebo
74 kam to směřuje a co já v tom můžu udělat, anebo taky nemůžu,
75 že jo. Takže bez těch otázek, který jsou pro mě jako součástí
76 té duchovní cesty, tak si nedovedu představit jako proč bych tu
77 byla, ... nebo to by byla taková jepičí záležitost, a to si nemyslím
78 že, ... že to tak je, no. Takže samozřejmě respektuju, že někdo to
79 má úplně jinak, ale pro mě to je, ... není to odděleno od toho
80 celkového tady. To vidím jako hlavní smysl, klást si to ty otázky
81 proč tu sem, a hledat ty odpovědi, a tím pádem vlastně se snažís i
82 nějak vyhmátávat celej ten neviditelnou svět okolo sebe a hledat
83 tam nějaký jako smysly, zákony a instance, ke kterým se můžeš
84 obracet. Že to nemám prázdný, ten prostor, ... Jako je takovej
85 hodně plnej pro mě, a hodně propojenej i vlastně s tím fyzickým.
86 Že to fyzický, v tom se to jakoby projeví tak nějak možná
87 naposled nebo s nějakou, s nějakým výrazem jako, ... Jo, jako
88 když si třeba něco myslím, tak to ještě neznamená že to udělám,
89 ale že to třeba jenom chci udělat. Ale když už se to pak projeví i
90 v tom činu, že se to nějak otiskne třeba tady do toho světa, tak to
91 už je jako ten poslední výraz, kterej ale není možnej bez toho
92 duchovně duševního předtím. Tak takhle nějak asi. Příčku bych
93 tomu nedávala asi, já bych si, já bych to měla jako takovej celek,
94 kterej bez toho nemůže být pro mě.

95

96 T: Věnuješ se duchovní praxi? - meditaci, modlitbě, józe,
97 kontemplaci?

98 E: Ano! ...
99 T: A šlo by to upřesnit?
100 E: Z toho, co tam máš, - meditace a modlitba. Jo, to jsou nějak
101 moje součásti, určitě. Kdy ta meditace je spíš pro mě cesta takový
102 jako práce duchovní, a řekněme, že má nějaký řád. A ta modlitba,
103 tak ta někdy nemá řád, ... a řekla bych, že někdy je spontánní nebo
104 je potřebná třeba v souvislosti s nějakou situací, ... pro něco nebo
105 pro někoho. ... Jo, tak třeba v práci začínáme společně den
106 společnou modlitbou nebo průpovědí, ještě, než přijdou
107 kamarádi, tak si tam zapálíme svíčku s kolegama, stoupneme si,
108 řekneme si něco o tom, jak je naše společenství propojený a něco
109 o tom, k čemu směřujeme. Tak to si řekneme společně. Že vlastně
110 pro mě ten zážitek tý společný modlitby, ... což je otázka třeba
111 posledních deseti let jo, předtím jsem to vůbec neznala nebo
112 nedělala, nezažila. To je tak jako v tý antropozofii, to je součást
113 toho, všechny ty společenství, který nějak jdou tady z toho zdroje,
114 tak vlastně je to hodně o společenství, že tam průpověď nebo
115 modlitba nebo ta společná práce je prostě společná. ... To není
116 něco ... Třeba evangelíci taky dělají společné modlitby, ale je to
117 takový hodně, aby to bylo vidět. Tak já to vnímám, že je to tady
118 zase mezi těma lidma, kterýma se pohybuju, tak tam je to, ... je to
119 takový spíš jako intimní pro všechny. Kdyby ses mě na to neptal,
120 tak ti to neřeknu, to říkám teď pro ten náš rozhovor, protože to je
121 pro nás právě intimní pro všechny, ale ne něco, co se dává jako
122 na odiv. Ale říkám to proto, že vlastně ty moje první zážitky se
123 společnou modlitbou byly hrozně silný, jako jednak jsem z toho
124 byla, ... jsem se styděla, byla jsem z toho jako rozpačitá, byla to,
125 ... bylo to pro mě moc intimní, ale zároveň jsem s tím zažívala
126 něco jako neuvěřitelnýho, takovou jako prostě sílu, ... Jako když
127 se zpívá nějaká píseň, která má nějaké přesah, nebo, ... určitě
128 si to někdy zažil.
129 T: Jo, myslím, že vím, co myslíš, nějaký kolektivní sdílení a
130 naladění se na nějaký vyšší nebo důležitý hodnoty.
131 E: No, ... Takže s tou modlitbou je to takový, někde je to
132 pravidelnost pro mě, jako určitě každý den v tom společenství v
133 práci, ... nebo děláme s holkama biografickou práci, tak vždycky,
134 než se do toho pustíme, tak se pomodlíme nejdřív, a na závěr taky.
135 Protože je důležitý nějak to předat i někam dál, všechno neurvem
136 sami. A když to jako vědomě oslovíš, to kam to předáváš, tak ta
137 pomoc je pak velká.
138 A pak teda ta meditace, tak to dělám nějaký meditace, který
139 vychází z evropský tradice, ale tak vono je to podobný. Byla jsem
140 na nějakých seminářích s někým, kdo s tím má velkou zkušenost,
141 tak v tom nějak jako jdu po takových velice malých krůčcích.
142 T: Proč vlastně medituješ?
143 E: Proč, ... Už nevím, proč jsem jako začala, jo, to byla nějaká
144 možná vnitřní potřeba, aniž bych ... jako když vidíš nějaké
145 výsledky a nějaké krůček, a něco s tím zažiješ, tak vidíš, co ti to
146 dává a pak už máš tu motivaci, protože vidíš, že se vnitřně nějak
147 rozvíjíš. To je jedna taková část toho. A pak vlastně některý ty

148 meditace jsou takový jako na dlouhou trať, jako že tam ještě
149 vlastně nevidím třeba žádný výsledek, ale věřím tomu. Nebo to, s
150 čím se tam setkávám vnitřně, tak mě natolik jako zajímá, že vím,
151 že se to projeví někdy mnohem, ... mnohem později.
152 A pak taky vlastně mě hrozně baví taková meditativní práce nad
153 ročním koloběhem, kterej je pro mě zase způsobem, jak víc
154 vnímat tu přírodu, a to co je okolo nás. Takže ta je zase jako víc
155 na vnímání těch řekněme přírodně vesmírných procesů. Ladění se
156 na jaře, ... vlastně pozorování ptačího zpěvu ráno. Stačí chvilka,
157 nemusíš moc dlouho, ale to, to bylo jako mohutný pro mě, to bylo
158 jako fakt velký, když si představíš jak jde to slunce, jak pomalu
159 vychází po té zeměkouli, a teď ty ptáci postupně začínají, jak jde
160 ta vlna toho ptačího oslavného zpěvu pro ten den, ... to byl hrozně
161 pro mě jako silnej zážitek. Bytostnej! ...
162
163 T: To vlastně už odpovídáš na další moji otázku, totiž jestli
164 bychom se spolu mohli blíže podívat na tvoje osobní prožitky
165 bytí. Tenhle s ptačím zpěvem je krásnej ...
166 E: Přemejšlim ještě nad tím bytostným a duchovním. Mám ještě
167 pár zážitků z té biografické práce, kterou děláme v práci. Tam se
168 mi stává, že jako, ... jsem prožila takovou jako, ... opravdu milost,
169 jo. Že se na něčem pracuje, pak se něco uděje v tom osudu, úplně
170 se něco rozčísne neuvěřitelně, ... a ty jako víš, že je to tím, že
171 jsme tomu společně dali pozornost, že jsme společně báдали a že
172 k tomu prostě ten duchovní svět ještě přidal tu svojí kapku. A pak
173 se úplně stane zázrak. A to jsou pro mě takový bytostně duchovní
174 zážitky, kdy fakt jdu do kolen a jako na chvilku seš úplně jako ve
175 spojení s tím bohem nebo s tím celým bytím tady a s tím, že ten
176 svět nějak jako ti odpovídá z druhý strany a že ti vlastně chce
177 pomoci. A to jsou pro mě jako fakt velký zážitky toho, že ... to,
178 jak tím jdu, tím světem, v co věřím, co dělám, takže je to jako
179 správně. A to je pro mě taky důležitý, ... že to jako všechno
180 docvakne. A i když je to třeba na chvilku, tak pak stejně z toho
181 žiješ dál, že se k tomu nějak vnitřně vztahuješ a vracíš k těmhle
182 těm zážitkům. Takovej ten zážitek, že seš tady ten úplně maličká
183 nicka, ale vlastně to má všechno smysl. A že to je vlastně hrozně
184 důležitý, jak je každá ta maličká nicka, jak se tady postaví v tom
185 světě. Tak, ... no.
186
187 T: Ta moje práce je hlavně o výcviku, takže pojd'me k výcviku,
188 jestli můžem?
189 E: Hm ...
190 T: Jak ti ve výcviku bylo a jak jsi ho prožívala?
191 E: Tak bylo mi tam různě, že jo. A prožívala jsem ho různě. Mělo
192 to vývoj, začátek prostě byl nějaký, tak nějak jsem se
193 popasovávala jakoby s tím, jak tam já jsem a s tím, kdo tam je se
194 mnou, a k čemu to má být, ... a to mělo nějaký vývoj na všech
195 těch úrovních. I v tom jako, v té skupině, jak se ta skupina
196 vyvíjela, ... a někdy to jako šlo zároveň se mnou, někdy jsem se
197 jako by oddělila a někam jsem odplula anebo zase jsem šla jinudy,

198 že to nešlo takhle spolu hezky a ..., a byla to taková jako zvláštní
199 bublina ve světě, jako svýho vlastního světa v tomhle světě. Jsem
200 si vždycky uvědomovala, když jsem odjížděla z toho výcviku, a
201 spousta těch věcí vlastně byla nesdělitelná ... Takže jsem to i
202 vnímala jako takovej svět ve světě ... trošku svým způsobem. No.
203 ...
204 T: Takže se měnil tvůj pobyt ve výcviku?
205 E: Hm! Měnil se hodně no. Měnil se hodně, tak je to pět let života,
206 že jo. To jednak, a jednak taky já jsem jako angažovaná, když
207 někde jsem v nějaký skupině, tak jako pracuju pro skupinu, že se
208 neumím jenom vézt. Takže pro mě to bylo i jako hodně velkej
209 výdaj tam bejt, ale zároveň jsem hodně dostávala. Řekla bych,
210 jako že to bylo plnejch pět let jo, že když jsem se pak dívala
211 zpátky, když jsme dělali tu reflexi, tak jsem tak nějak jako si
212 říkala – bylo to dobrý. Jako že jsem si mohla říct – bylo to fakt
213 hodně dobrý. A to pro mě bylo třeba hrozně důležitý, vidět že to
214 bylo dobrejch pět let. Nepsala jsem si teda moc deník, ale dělala
215 jsem tu tříletou a pětiletou reflexi, a já jsem to pak vytáhla z
216 paměti při těch reflexích, ... ty podstatný věci. Něco jsem měla
217 zapsanýho, to mi taky pomohlo a ..., ale tím, že jsem tam byla tak
218 jako hodně bděle, že jsem to jako neflákala, tak vlastně mi ta
219 paměť šla dobře, ... nechyběla mi neuskutečněná poctivost
220 deníku. - *Smích.* -
221
222 T: Co bylo pro tebe na výcviku zásadní?
223 E: Co bylo zásadní? Jako vidím teďka zpětně, ještě se
224 zkušenostma jinejch lidí, včetně tebe, že velice zásadní byly ty
225 lektoři, co tam byly. Jako že byly dobrý. Ty dva lidi, co jsme měli,
226 že to bych řekla, že to je skoro alfa omega toho výcviku! Takže
227 to byla jedna věc zásadní. Ale ty se ptáš asi na ty duchovní věci.
228 T: Taky.
229 Duchovní věci ne. Já už jsem tam jako by šla se svým nějakým
230 duchovním backgroundem, ... nebo jak to mám říct. Já jsem
231 nehledala ducha ani víru ani bytost ani spiritualitu. To nějak jako
232 je moje součást života už dýl, ale vim, že pro mě tohle, že je to
233 mojí součástí, že to pro mě bylo dobrý ve výcviku. Jako vlastně,
234 že tohle to jsem si nesla s sebou, tak mi to potom pomáhalo víc
235 být v tom sebepoznání, k čemu vlastně slouží ten výcvik, že jo?
236 Nějak v tom kontaktu se sebou sama.
237
238 T: Došlo teda k nějakému výraznějšímu sebepoznání?
239 E: Jo! To určitě. Jo, to jo. Ale, když se bavíme teď o tom
240 duchovním, tak v tom mě to nijak neobrátilo. Ale rozhodně, jak
241 je postavenej ten výcvik, že vlastně tě furt vrací do kontaktu se
242 sebou sama přes ty emoce, ... – Jak se cítíš? Jak ti je? Jak ti teď
243 v tom je? Když oni se ptají, tak tohle to je hrozně chytrý jo, to
244 fakt funguje, to jsem si jako odnesla jako takovou dobrou
245 zkušenost i pro tu terapeutickou práci. Jak vlastně vracet člověka
246 k sobě. Otázky: Co prožíváš? Jak ti je? No, jak ti v tom je? To
247 pak jsme si dělali srandu z tý otázky, že jo, ale ona fakt funguje.

248 To je už takový klišé trošku, ale vlastně když člověk nepropadne
249 tomu klišé, tak fakt funguje, no. Je to dobrý.
250 Takže přes ty pocity a přes ty emoce, jako by – bejt u sebe,
251 reflektovat to, tak to pro mě bylo jako taky cenný. Taky jsem si
252 nad tím hodně věci o sobě uvědomila. Některý věci, jsem zjistila,
253 že jsou jinak.
254 A i jako to pozorování těch druhých lidí, jako v tom, co to s nima
255 dělá, co s nima udělal ten výcvik. A takový to, jak člověk vždycky
256 znovu a znovu musí od sebe dělat ty kroky k těm druhým, to tam
257 tak jako byla ... práce velká. A pak vlastně nějaký pečování o sebe
258 sama. Že nemůžu furt jako makat pro druhý, ale vlastně jako
259 makat i pro sebe a někdy ty druhý prostě pustit, ať si to vyřešej
260 sami. Bejt někdy jenom sama pro sebe, to byly pro mě taky
261 důležitý zkušenosti.
262
263 T: A bylo tam něco nepříjemnýho?
264 E: Hm! No jeřda. Chceš vědět co? - *Smích.* -
265 T: Jestli se o tom chceš bavit ...
266 E: Tak nepříjemnej byl konec, to bylo těžký rozloučení. A vlastně
267 i začátek byl těžkej, ... já si pamatuju, že s náma tam byla jedna
268 holčina, která šla z donucení nebo nechtěla jít do výcviku, ale byla
269 tam. Ono se jí to pak samozřejmě změnilo, ale tak vlastně někdy
270 pro mě byly těžký naladění jiných lidí na tu věc, že jsem musela
271 překonávat to, že někdo to má úplně jinak a chce něco úplně
272 jinýho, ... a prostě to pro mě bylo těžký. Pak bylo taky těžký,
273 když jsem si něco uvědomila u sebe, tak o tom mluvit, to taky.
274 Jedna věc je, když se s tím potkáš uvnitř. Pak ještě druhá, když to
275 vlastně pustíš ven, že jo. Někdy jsem ani nešla s pravdou ven,
276 někdy jsem si to nechala projít jen tím vnitřním procesem, ale
277 někdy jsem to vytáhla. To pomáhalo. Ještě cennější pro mě bylo
278 vlastně když jsem dostala já nějakou zpětnou vazbu na sebe,
279 kterou jsem ještě neviděla v tu chvíli, ale musela jsem si jí
280 prohlídnout. To bylo těžký, nepříjemný, ale zároveň hrozně
281 cenný. Setkání s tím vlastním strachem, to bylo taky hodně dobrý.
282 Anebo pak ještě strach něco říct, že si jako říkáš – ublížíš,
283 neublížíš někomu. To spíš, než strach je nějaká obava o toho
284 druhýho, ale zároveň ... to možná bylo pro mě takový téma, ...
285 nebo konfrontace toho, že potřebuju něco říct, ale vím, že tím
286 možná ublížím, ale vlastně já to potřebuju říct i kvůli sobě,
287 nejenom kvůli tomu člověku, že cejtím, že je to potřeba to říct. To
288 byly takový moje dilemata, který nebyly úplně jednoduchý.
289
290 T: Týkal se nějaký bytostný prožitek výcviku, lidí, prostředí, snů,
291 ... nějaký kolektivní prožitky, spolubytí ...?
292 E: Týkal! Všeho, co jsi řekl. Hm, tak lidí. Měla jsem tam takovej
293 jako velkej bytostnej zážitek s jedním klukem, se kterým jsem si
294 byla hrozně blízko, ale vlastně jsme to nikdy si neřekli, za celou
295 dobu, až po výcviku, když skončil. A vim, že to bylo pro mě
296 hrozně silný. Že to byla taková jako velká blízkost, ale vlastně
297 neprojevená, nevyřčená.

298 Prostředí, ... jako vlastně jo, my jsme měli první a poslední výcvik
299 v těch skalách na severu, teď si nevzpomenu, jsou to pískovcový
300 skály a měli jsme začátek v jeskyni, i konec. Ten počáteční rituál
301 tam byl, tak to místo pro mě bylo hrozně silný, bylo důležitý, i to,
302 co jsem tam prožila, ale i to že to místo to umožnilo prožít.
303 Společenství taky, co se mi nejvíc vybavuje, v těch zážitcích, co
304 mají přesah, že tam bylo něco víc, že tam fakt bylo nějaký jako
305 naladění těch lidí, tak to bylo hodně co se týče humoru, když jsme
306 měli večer nějaký svoje akcičky. Hrozně jsme se nasmáli, ale tak
307 strašně, že bylo jako pro mě vlastně jako radost nebo zážitek
308 radosti, že ti je pak vlastně hrozně dobře.
309 Taky s holkama, byly jsme tři na pokoji, většinu výcviku jsme
310 byly takhle pohromadě my tři, ale oni byly z té druhé skupiny.
311 Občas se nám stalo, že někdy se potkaly nějaký naše prožitky, a
312 že jsme třeba všechny tři bulely na pokoji, jako ve stejnou chvíli,
313 ale kvůli něčemu jinému. To bylo tak silný, že jsme z toho pak
314 měly záchvat smíchu. A tímhle tím se jako v té duši, která je
315 něčím na chvíli otřesena, tak se jako všechno přeskládá, a tím,
316 že to můžeš sdílet, tu bolest, tak vlastně je to všechno mnohem
317 lehčí. A ještě když je v tom ten humor, tak se to všechno posouvá
318 úplně někam jinam. A to prostě jde jenom s lidma, to sám
319 neuděláš. Tohle byly pro mě taky vlastně duševně duchovní
320 zážitky, kdy jsme tam jeden pro druhého. Že to prostě nenesíš
321 sám, a ještě z toho můžeš vytěžit tím, že tomu třeba porozumíš.

322
323 T: Pomohl ti výcvik v porozumění bytí?

324 L: A co to je? - *Smích*. - Ty to máš postavený v dasein, ale mě se
325 tam teďko s tebou nechce do toho dasein. Já bych chtěla zůstat v
326 tom laicky lidským. Můžu jít do dasein, ale fakt se mi nechce.
327 Myslím, že bysme tím něco ztratili, kdyby jsme šli do pojmů
328 dasein. My jsme se o tom bavili s holkama, lektorama, a vono v
329 tom našem formátu výcviku ten rozdíl nebyl až tak znát. Je
330 pravda, že v tom našem se víc jako možná ptalo po historii, nebo
331 jakej vztah má to – teď, k tomu minulému. A v tom dasein asi
332 tohle bylo míň. Asi tam bylo to, jak to promlouvá teď. Ale v tom
333 našem to taky bylo hodně o tom, jak to promlouvá teď. Takže my
334 jsme to vlastně nepostřehli, že jsme v jiný kvalitě výcviku. ...

335
336 A porozumění bytí, ... Já bych řekla, že mám kvalitnější život díky
337 výcviku, že mám větší porozumění pro duši toho druhého, že
338 mám větší porozumění pro to, že určitý procesy potřebujou čas,
339 ... a že ten čas prostě neurychlíš. To, co v tom výcviku zažiješ, že
340 je nějaký začátek procesu, ... a můžeš si představovat že za 10
341 let se ten člověk toho dotkne víc, a musíš v to vlastně i doufat, tak
342 proto mám teď větší citlivost k porozumění. ... A to všechno, co
343 teď říkám, podle mě je, ... souvisí s bytím, protože to obohacuje
344 mojí kvalitu života, toho pobývání tady, jak tady jsem. Ten
345 proces, to nahlížení a dotýkání se svobody, mě ten výcvik přišel
346 do toho mého procesu, kterej byl započatej, a kterej jde dál, takže
347 to výcvik určitě obohatil, protože jsem k tomu pozornější, co pro

348 mě je svoboda, co je svoboda za fenomén ve světě, jak souvisí s
349 tím duchovním, jak souvisí se zodpovědností, to je něco, pro co
350 jsem teď citlivější.

351

352 T: A co autenticita?

353 L: Myslíš asi být sám sebou. To jsem měla, ... na začátku
354 výcviku, jsem měla mnohem větší korekce a na tom jsem tam,
355 dalo by se říct, vědomě pracovala, protože jsem viděla, že mě to
356 omezuje. V jednu chvíli mi hodně došlo, jak mě to omezuje, ty
357 korekce.

358 Já jako jsem v tom procesu toho, že já teď vnímám autenticitu tak,
359 jako v souvislosti se svobodou, svojí svobodou, jak já ji vnímám.
360 Jak ale moje svobodný chování končí někde, protože jsem
361 společenskéj člověk, tak končí na hranici toho, kde začíná být
362 bezohledností. Takže řekla bych, že ty korekce nabyly úplně jiný
363 kvality, nebo jsou spíš teďko někde jinde. Že vlastně bejt
364 autentickej pro mě neznamená dělat všechno co chci a udělat ze
365 sebe průtokáč svejch emocí, tak to vůbec takhle nevnímám. Ale
366 spíš je to pro mě něco, že jakoby bejt v souladu s tím vnitřním,
367 v souladu jako s tím, jak je to pro mě dobře, ... o tom se složitě
368 mluví vlastně. Spíše bejt víc v kontaktu se sebou sama. Tak asi.

369

370 T: S jakým naladěním obvykle odjíždíš z výcviku?

371 L: Tak obvykle, ... právě se zážitkem, mm, tak tady dveře se
372 zavírají, hodně toho, co mám v sobě ještě potřebuje dojíždět, ale
373 nemůže to úplně dojet, když jdeš v pondělí do práce. Takže to
374 naladění bylo takový rozjitřený, řekla bych. ... Potřeba ještě mít
375 třeba dojezd, denní, kterej nebyl možnej. Takže naladění bylo
376 rozjitřelý a dojíždějící a konfrontující se s tím, co je potřeba, ...
377 do čeho je potřeba zase vplout. A zároveň je potřeba si podržet to,
378 co si odvážim cenný, a nebo někdy těžký, nebo nějakou
379 rozladěnost ... Vědomí toho procesu je pro mě fakt téma.

380

381 T: Je něco, o čem jsme nemluvili a chceš ještě doplnit?

382 L: Napadá mě, ... že to je takovej nějakej dar, ten výcvik, kterej si
383 člověk částečně vydře, vymaká, ... A teď s tím odstupem si říkám,
384 že je dobrý nezapomenout nebo třeba ještě nějaký načatý procesy
385 posunovat dál, takže je fajn že probíhá ještě ten výcvikovej
386 individuál, kde mi spousta věcí třeba ještě rok dojížděla hodně
387 intenzivně.

388 Teď vlastně si říkám, že když o tom mluvíme, že jako by bylo
389 dobrý se v tom běhu někdy zastavit, a znovu se třeba podívat ....
390 Že to je vlastně prima tenhle ten rozhovor, že je dobrý se k tomu
391 vracet. A taky mi přijde dobrý, že vlastně ti to říkám dva roky
392 potom, že mám takovej trošku odstup, ale ... že z toho rostou ty
393 dary, nebo to, čím to je, ten výcvik.

394 Ještě k tomu bytostný zážitek, ... já jsem měla zapotřebí,
395 abychom se sladili v těch termínech, protože pro mě jsou hodně
396 široký, a ... protože když řekneš bytostný, tak o sobě uvažuješ
397 jako o bytosti. ... A pro mě bytostný zážitek znamená – bytost,

398 ... což je něco pro mě hodně širokýho. Že to není jenom tělo, a
399 není to jenom duše, je to prostě to, co se týká tvé bytosti, úplně
400 prostě nehloubš. ... Ještě si uvědomuju, to bytostný a duchovní,
401 to jsou hodně pocitový věci. A teď si taky uvědomuju, když o tom
402 mluvíme, že to bytostný se týká nějak srdce, ... a teď nemyslim
403 jenom emocí, ale i toho rozumovýho srdce, že to jde jako hodně
404 dovnitř, a to duchovní, to mám pocit, že to jde ven, jako k tomu
405 nebi. ... Ty chceš probudit v člověku ..., tou otázkou v něm chceš
406 probudit vlastně zážitky, které ho přesahují.
407 T: Tak. Jo.
408 L: A mě zmátlo to, že tam bylo bytostné a duchovní. Já jsem měla
409 potřebu se s tím nějak jako usadit, kde s tím jsem. Ale asi jsme
410 našli společnou řeč, sladili jsme to pak.
411 T: Tak děkuju.
412 L: No, nemáš zač.

Příloha č. 6: Vzor informovaného souhlasu

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas týkající se diplomové práce na téma:

Bytostné a duchovní prožitky v daseinsanalytickém výcviku

Žádám Vás tímto o souhlas s poskytnutím rozhovoru pro potřeby diplomové práce a souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové médium a další zpracování záznamu pro potřeby diplomové práce. Vzhledem k citlivosti zkoumané problematiky je z etických důvodů zajištěno bezpečí participanta takto:

- (1) Anonymita participanta – v prepisech rozhovoru budou odstraněny i potenciálně identifikující údaje.
- (2) Mlčenlivost – s poskytnutými informacemi participanta bude zacházeno jako s citlivým materiálem. Osobní údaje nebudou dále šířeny, s informacemi bude nakládat jen osoba provádějící rozhovor, a to vše v rámci této diplomové práce.
- (3) Autorizace textu po přepsání rozhovoru za účelem dodatečného vyjádření a možností rozhodnutí, zda participant souhlasí se zveřejněním rozhovoru nebo částí tohoto rozhovoru v rámci diplomové práce.

Děkuji vám za pozornost věnovanou výše zmíněným informacím a tímto vás žádám, abyste poskytl/poskytla souhlas s výše uvedeným.

Jméno

Podpis: .....

Podle zákona 101/2000 sbírky o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů uděluji souhlas s účastí v uvedeném výzkumném projektu a s poskytnutím výzkumného materiálu.

V ..... dne ..... Podpis: .....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Pavel Mareš

Studijní program: Sociální politika a sociální práce (nMgr.)

Název práce: Bytostné a duchovní prožitky v daseinsanalytickém výcviku

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2018

Počty znaků hlavního textu práce bez příloh

Celkový počet znaků: 185 310

Přímé citace: 48 909

Vlastní text: 136 401

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: DIP_Mares_2018

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Pavel Mareš
Obor studia: Sociální politika a sociální práce
Název práce: Bytostné a duchovní prožitky v daseinsanalytickém výcviku
Vedoucí/oponent práce: Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použiteľnosť výsledkov v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnosť prezentácie záverů práce (publikácie, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

--

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Kolega Pavel Mareš sa vo svojej práci venuje bytostným a duchovným skúsenostiam v súvislosti s daseinsanalytickým výcvikom. V teoretickej časti sa venuje úplným základom daseinsanalýzy: fenomenológii a fundamentálnej ontológii, a cez ne prechádza k popisu daseinsanalýzy a základným fenoménom ľudského bytia. Prehľadne a zrozumiteľne popisuje Heideggerovu filozofiu a jej vývoj. Nevynecháva v špeciálnej kapitole aj úlohu a miesto spirituality v sociálnej práci. Chcem veľmi oceniť, že práca je čtivá, čo vyplýva podľa môjho názoru z toho, že kolega Mareš danej téme rozumie a je v nej osobne zaangažovaný. V empirickej časti sa venuje rozhovorom, v ktorých zisťuje bytostné a duchovné skúsenosti a ich vplyv na život človeka v súvislosti s daseinsanalytickým výcvikom, ktoré spracúva pomocou IPA. Metodika IPA je zvládnutá adekvátne a rozhovory prinášajú obohacujúci vhl'ad do duchovných skúseností ľudí. K fenomenologicky orientovanému výskumu kolegu Mareša prispieva i to, že respondenti sami charakterizovali, čo pre nich znamená to, čo je duchovné a bytostné. Práca je spracovaná kvalitne, pútavo, je obohacujúca a preto odporúčam kolegovi Marešovi, aby sa pokúsil výsledky svojej práce (najlepšie po ďalších spracovaných rozhovoroch) i publikovať. Prácu odporúčam k obhajobe s výsledkom výborne.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: 1

Glan uha

Datum, podpis: 25.8.2018

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Bc. Pavel Mareš
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Bytostné a duchovní prožitky v daseinsanalytickém výcviku
 Oponent práce: Mgr. Barbara Kostelacová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 102
 Počet stránek příloh: 32
 Počet titulů v seznamu literatury: 44

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Vidíte nějaké možnosti použití výsledků vašeho výzkumu v praxi?
2. Jakým způsobem podle vás ovlivnil výsledky výzkumu nenáhodný / záměrný výběr respondentů?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autor se ve své práci zabývá tématem sebepoznání v rovině bytostných a duchovních prožitků během sebezkušenostního daseinsanalytického výcviku, které je dle něj předpokladem k hlubšímu porozumění sobě i druhým lidem a jednou ze základních kompetencí pracovníka v pomáhajících profesích. V úvodu práce autor předkládá otázky po bytí a osvětluje důvody, které k výběru a zpracování tohoto tématu vedly.

Teoretická část je věnována filozofickým východiskům fenomenologie a daseinsanalýzy, myšlenkovým přemostěním do oblasti sociální práce je kapitola věnovaná rešerším zahraničních výzkumů, které se vztahují k tematice spojení spirituality a sociální práce. Teoretická část způsobem svého zpracování dokládá autorovu velmi dobrou schopnost orientace ve filozofických základech předkládaných témat, myšlenkovou provázanost jednotlivých kapitol a dovednost pracovat s odbornou literaturou a prameny.

Na teoretickou část obsahově navazuje rovněž zdařilá část empirická, pro niž autor zvolil metodologicky optimální kvalitativní metodu výzkumu. Cíle výzkumu vycházejí z výzkumné otázky a data získaná v polostrukturovaných rozhovorech s pěti respondenty jsou zpracována metodou IPA. Metodologii výzkumu autor popisuje pečlivým a podrobným způsobem, následně pak prokazuje svou schopnost ji použít ve vedení rozhovorů i analýze získaných dat. Za nedostatek lze považovat absenci zachycení vlastních prekonceptů a motivací pro práci s daným tématem v samostatné kapitole předporozumění, neboť tyto prekoncepty jsou důležitou součástí IPA a nemají být eliminovány, ale naopak zvědomovány a reflektovány.

Po jazykové, stylistické i formální stránce je práce velmi zdařilá.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis:

A handwritten signature in blue ink, consisting of several fluid, overlapping strokes that form a stylized, cursive mark.